

નમસ્કાર મહામંત્ર

નમો અરિહંતાણં.	૧
નમો સિદ્ધાણં.	૨
નમો આયરિયાણં.	૩
નમો ઉવજ્જાયાણં.	૪
નમો લોએ સવ્વસાહૂણં.	૫
એસો પંચ નમુક્કારો.	૬
સવ્વપાવપ્પણાસણો.	૭
મંગલાણં ચ સવ્વેસિં	૮
પઢમં હવઈ મંગલં	૯

કરેમિ ભંતે

કરેમિ ભંતે! સામાઇયં સવ્વં સાવજ્જં જોગં પચ્ચકૂખામિ, જાવજ્જવાએ, તિવિહં, તિવિહેણં, મણેણં વાયાએ કાએણં, ન કરેમિ, ન કારવેમિ, કરંતં પિ અન્નં ન સમણુજાણામિ, તસ્સ ભંતે! પરિક્કમામિ નિદ્દામિ ગરિહામિ અપ્પાણં વોસિરામિ.

ઇચ્છામિ ઠામિ

ઇચ્છામિ ઠામિ કાઉસ્સગ્ગં, જો મે દેવસિઓ અઇયારો કઓ કાઇઓ વાઇઓ માણસિઓ, ઉસ્સુત્તો ઉમગ્ગો અકપ્પો અકરણિજ્જો દુજ્જાઓ દુવ્વિચિત્તિઓ અણાયારો અણિચ્છિઅવ્વો અસમણપાઉગ્ગો, નાણે દંસણે ચરિત્તે સુએ સામાઇએ, તિણહં ગુત્તીણં, ચઉણહં કસાયાણં, પંચણહં મહવ્વયાણં, છણહં જીવનિકાયાણં, સત્તણહં પિડેસણાણં, અટ્ટણહં પવયણમાઉણં, નવણહં બંભચેરગુત્તીણં, દસવિહે સમણધમ્મે, સમણાણં જોગાણં, જે ખંડિયં, જે વિરાહિયં, તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કં

દેવસિઅં આલોઉં

ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્! દેવસિઅં આલોઉં? ઇચ્છં, આલોએમિ જો મે દેવસિઓં બાકી ઉપર પ્રમાણે

ઇચ્છામિ પરિક્કમિઉં

ઇચ્છામિ પરિક્કમિઉં, જો મે દેવસિઓં બાકી ઉપર પ્રમાણે.

દૈવસિક અતિચાર

ઠાણે કમણે ચંકમણે આઉત્તે અણાઉત્તે હરિયકાયસંઘટ્ટે બીયકાયસંઘટ્ટે ત્રસકાયસંઘટ્ટે થાવરકાયસંઘટ્ટે છપ્પઈયા સંઘટ્ટે, ઠાણાઓઠાણં સંકામિયા, દેહરે ગોચરી બાહિરભૂમિ માર્ગે જતાં આવતાં સ્ત્રી-તિર્યચતણા સંઘટ્ટ પરિતાપ ઉપદ્રવ હુઆ, દિવસમાંહિ ચારવાર સજ્જાય સાતવાર ચૈત્યવંદન કીધાં નહીં, પ્રતિલેખના આઘી-પાઘી ભણાવી-અસ્તોવ્યસ્ત કીધી, આર્તધ્યાન રૌદ્રધ્યાન ધ્યાયાં, ધર્મધ્યાન શુકલધ્યાન ધ્યાયાં નહીં ગોચરીતણા બેતાલીશ દોષ ઉપજતા જોયા નહીં, પાંચદોષ મંડલિતણા ટાલ્યા નહીં, માત્રું અણુપુંજે લીધું-અણપુંજી ભૂમિકાએ પરઠવ્યું-પરઠવતાં અણુજાણહ હસ્સુગ્ગહો કીધો નહીં. પરઠવ્યા પુંઠે વારત્રણ વોસિરે વોસિરે કીધો નહીં, દેહરા ઉપાશ્રયમાંહિ પેસતાં નિસરતાં નિસિહિ આવસ્સહિ કહેવી વિસારી, જિનભવને ચોરાશી આશાતના, ગુરુપ્રત્યે તેત્રિશઆશાતના, અનેરો દિવસસંબંધી જે કોઈ પાપદોષ લાગ્યો હોય, તે સવિહુ મન વચન કાયાએ કરી તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કં.

રાત્રિક અતિચાર

સંથારાઉવટ્ટણાકી પરિચટ્ટણાકી આઉંટણાકી પસારણાકી છપ્પઈયસંઘટ્ટણાકી સંથારો ઉત્તરપટ્ટો ટાલી અધિકો ઉપગરણ વાપર્યો, શરીર અણપડિલેહું હલાવ્યું, માત્રું અણુપુંજ્યું લીધું-અણપુંજી ભૂમિએ પરઠવ્યું-પરઠવતાં અણુજાણહ હસ્સુગ્ગહો કીધો નહીં-પરઠવ્યા પુંઠે વારત્રણ વોસિરે વોસિરે કીધો નહીં, સંથારાપોરિસિ ભણાવી વિસારી, પોરિસિ ભણાવ્યા વિના સૂતા, કુસ્વપ્ન લાઘ્યાં, સુપનાંતરમાંહિ શિયલની વિરાધના હુઇ, મન આહટ્ટ દોહટ્ટ ચિંતવ્યું, સંકલ્પ વિકલ્પ કીધો, અનેરો રાત્રિસંબંધી જે કોઈ પાપદોષ લાગ્યો હોય, તે સવિહુ મન વચન કાયાએ કરી તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કં.

શ્રમણાસૂત્ર

નમો અરિહંતાણં કરેમિ ભંતે! સામાઇઅં ચત્તારિ મંગલં ઇચ્છામિ પરિક્કમિઉં જો મે દેવસિઓં ઇચ્છામિ પરિક્કમિઉં ઇરિઆવહિઆએં

ઇચ્છામિ પરિક્કમિઉં પગામસિજ્જાએ નિગામસિજ્જાએ સંથારા ઉવટ્ટણાએ પરિઅટ્ટણાએ આઉંટણાએ પસારણાએ છપ્પઈયસંઘટ્ટણાએ કૂઈએ કક્કરાઈએ છીએ જેભાઈએ આમોસે સસરકૂખામોસે આઉલમાઉલાએ સોઅણવત્તિઆએ ઇત્થીવિપ્પરિઆસિઆએ દિઢ્ઠીવિપ્પરિઆસિઆએ મણાવિ-પ્પરિઆસિઆએ પાણાભોઅણવિપ્પરિઆસિઆએ જો મે દેવસિઓ અઇયારો કઓ, તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કં

પરિક્કમામિ ગોઅરચરિઆએ ત્તિકૂખાયરિઆએ ઉગ્ઘાડ-કવાડ-ઉગ્ઘાડણાએ સાણા-વચ્છાદારા સંઘટ્ટણાએ

મંડી-પાહુડિઆએ બલિ-પાહુડિઆએ ઠવણા પાહુડિઆએ સંકિએ સહસાગારિએ અણેસણાએ પાણેસણાએ પાણાભોઅણાએ બીઅભોઅણાએ હરિઅભોઅણાએ પચ્છેકમ્મિઆએ પુરે-કમ્મિઆએ અદિટ્ઠહડાએ દગસંસટ્ઠહડાએ રચસંસટ્ઠહડાએ પારિસાડણિઆએ પારિટ્ઠાવણિઆએ ઓહાસણ-ભિક્ષુઆએ જં ઉગ્ગમેણં ઉપ્પાયણેસણાએ અપરિસુદ્ધં પડિગ્ગહિઅં પરિભુતં વા જં ન પરિટ્ઠવિઅં તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કંડં

પડિક્કમામિ ચાઉક્કાલં સજ્જાયસ્સ અકરણયાએ ઉભઓ-કાલં ભંડોવગરણસ્સ અપ્પડિલેહણાએ દુપ્પરિલેહણાએ અપ્પમજ્જણાએ દુપ્પમજ્જણાએ અઇક્કમે વઇક્કમે અઇઆરે અણાયારે જો મે દેવસિઓ અઇયારો કઓ, તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કંડં

પડિક્કમામિ એગવિહે-અસંજમે પરિં ઠોહિં બંધણેહિં-રાગબંધણેણં ઠોસબંધણેણં પરિં તિહિં દંડેહિં-મણદંડેણં વયદંડેણં કાયદંડેણં પરિં તિહિં ગુત્તિહિં-મણગુત્તિએ વયગુત્તિએ કાયગુત્તિએ પરિં તિહિંસલ્લેહિં-માયાસલ્લેણં નિયાણસલ્લેણં મિચ્છાદંસણસલ્લેણં પરિં તિહિં ગારવેહિં-ઇટ્ઠીગારવેણં રસગારવેણં સાયાગારવેણં પરિં તિહિં વિરાહણાહિં-નાણવિરાહણાએ દંસણવિરાહણાએ ચરિત્તા-વિરાહણાએ પરિં ચઉહિં કસાએહિં-કોહકસાએણં માણકસાએણં માયાકસાએણં લોહકસાએણં પરિં ચઉહિં સન્નાહિં-આહારસન્નાએ ભયસન્નાએ મેહુણસન્નાએ પરિગ્ગહસન્નાએ પરિં ચઉહિં વિકહાહિં-ઇત્થિકહાએ ભત્તકહાએ દેસકહાએ રાયકહાએ પરિં ચઉહિં ઝાણેહિં-અટ્ટેણં ઝાણેણં, રુદ્દેણં ઝાણેણં, ધમ્મેણં ઝાણેણં, સુક્કેણં ઝાણેણં પરિં પંચહિં કિરિઆહિં-કાઇઆએ અહિગરણિઆએ પાઉસિઆએ પારિતાવણિઆએ પાણાઇવાયકિરિઆએ પરિં પંચહિં કામગુણેહિં-સદ્દેણં રુવેણં રસેણં ગંધેણં ફાસેણં પરિં પંચહિં મહવ્વઅહિં-પાણાઇવાયાઓ વેરમણં, મુસાવાયાઓ વેરમણં, અદિન્નાદાણાઓ વેરમણં, મેહુણાઓ વેરમણં પરિગ્ગહાઓ વેરમણં પરિં પંચહિં સમિઇહિં-ઇરિયાસમિઇએ ભાસાસમિઇએ એસણાસમિઇએ આયાણભંડમત્ત-નિક્ખેવણાસમિઇએ ઉચ્ચાર-પાસવણ-ખેવ-જલ્લ-સિંઘાણ-પારિટ્ઠવણિઆસમિઇએ પરિં છહિં જીવનિકાએહિં-પુઢવિકાએણં આઉકાએણં તેઉકાએણં વાઉકાએણં વણસ્સઇકાએણં તસકાએણં પરિં છહિં લેસાહિં-કિણલેસાએ નીલલેસાએ કાઉલેસાએ તેઉલેસાએ પમ્હલેસાએ સુક્કલેસાએ પરિં સત્તહિં ભયઠાણેહિં, અટ્ઠહિં મયઠાણેહિં, નવહિં ભંભચેરગુત્તિહિં, દસવિહે સમણધમ્મે, ઇગારસહિં ઉવાસગપડિમાહિં, બારસહિં ભિક્ષુપુપડિમાહિં તેરસહિં કિરિઆઠાણેહિં, ચઉદસહિં ભૂઅગામેહિં, પત્તરસહિં પરમાહમ્મિએહિં, સોલસહિં ગાહાસોલસએહિં, સત્તરસવિહે અસંજમે, અટ્ઠારસવિહે અબંભે એગૂણવીસાએ નાયજ્જયણેહિં, વીસાએ અસમાહિટ્ઠાણેહિં, ઇક્કવીસાએ સબલેહિં, બાવીસાએ પરિસહેહિં, તેવીસાએ સુઅગડજ્જયણેહિં, ચઉવીસાએ દેવેહિં, પણવીસાએ ભાવણાહિં, છવ્વીસાએ દસાકપ્પવવહારાણં ઉદેસણકાલેહિં, સત્તાવીસાએ અણગારગુણેહિં, અટ્ઠાવીસાએ આયારકપ્પેહિં, એગૂણાતીસાએ પાવસુઅપ્પસંગેહિ, તીસાએ મોહણીયટ્ઠાણેહિં, ઇગતીસાએ સિદ્ધાઇગુણેહિં, બત્તીસાએ જોગસંગહેહિં તિત્તીસાએ આસાયણાહિં-(૧) અરિહંતાણં આસાયણાએ (૨) સિદ્ધાણં- આં (૩) આયરિઆણં-આં (૪) ઉવજ્જાયાણં-આં (૫) સાહૂણં-આં (૬) સાહુણીણં-આં (૭) સાવયાણં-આં (૮) સાવિયાણં-આં (૯) દેવાણં-આં (૧૦) દેવીણં-આં (૧૧) ઇહલોગસ્સ-આં (૧૨) પરલોગસ્સ-આં (૧૩) કેવલિપત્તસ્સ ધમ્મસ્સ-આં (૧૪) સદેવમણુ આસુરસ્સ લોગસ્સ-આં (૧૫) સવ્વપાણભૂઅજીવ સત્તાણં-આં (૧૬) કાલસ્સ-આં (૧૭) સુઅસ્સ-આં (૧૮) સુઅદેવયાએ-આં (૧૯) વાયણાયરિઅસ્સ-આં (૨૦) જં વાઇદ્ધં (૨૧) વચ્ચામેલિઅં (૨૨) હીણકુખરં (૨૩) અચ્ચકુખરં (૨૪) પયહીણં (૨૫) વિણયહીણં (૨૬) ઘોસહીણં (૨૭) જોગહીણં (૨૮) સુટ્ઠુદ્ધિત્તં (૨૯) દુટ્ઠુપડિચ્છિઅં (૩૦) અકાલે કઓ સજ્જાઓ (૩૧) કાલે ન કઓ સજ્જાઓ (૩૨) અસજ્જાએ સજ્જાઇઅં (૩૩) સજ્જાએ ન સજ્જાઇઅં તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કંડં.

નમો ચઉવીસાએ તિત્થયરાણં ઉસભાઇ મહાવીર પજ્જવસાણાણં ઇણમેવ નિગ્ગંથં પાવયણં, સચ્ચં અણુતરં કેવલિઅં પડિપુત્તં નેઆઉઅં સંસુદ્ધં સલ્લગત્તણં સિદ્ધિમગ્ગં મુત્તિમગ્ગં નિજ્જાણમગ્ગં નિવ્વાણમગ્ગં અવિતહમવિસંધિ સવ્વદુક્ખપહીણમગ્ગં, ઇત્થં ઠિઆ જીવા સિજ્જંતિ બુજ્જંતિ મુચ્ચંતિ પરિનિવ્વાયંતિ, સવ્વદુક્ખાણમંતં કરંતિ, તં ધમ્મં સદ્દહામિ પત્તિઆમિ રોએમિ ફાસેમિ પાલેમિ અણુપાલેમિ, તં ધમ્મં સદ્દહંતો પત્તિઅંતો રોઅંતો ફાસંતો પાલંતો અણુપાલંતો

તસ્સ ધમ્મસ્સ કેવલિપત્તસ્સ અબ્ભુદ્ધિઓમિ આરાહણાએ, વિરઓ મિ વિરાહણાએ

અસંજમં પરિઆણામિ, સંજમં ઉવસંપજ્જામિ, અબંભં પરિઆણામિ, બંભં ઉવસંપજ્જામિ, અકપ્પં પરિઆણામિ, કપ્પં ઉવસંપજ્જામિ, અન્નાણં પરિઆણામિ, નાણં ઉવસંપજ્જામિ, અકિરિઅં પરિઆણામિ, કિરિઅં ઉવસંપજ્જામિ, મિચ્છંતં પરિઆણામિ, સમ્મતં ઉવસંપજ્જામિ, અબોહિં પરિઆણામિ, બોહિં ઉવસંપજ્જામિ, અમગ્ગં પરિઆણામિ, મગ્ગં ઉવસંપજ્જામિ, જં સંભરામિ, જં ચ ન સંભરામિ, જં પડિક્કમામિ, જં ચ ન પડિક્કમામિ, તસ્સ સવ્વસ્સ દેવસિઅસ્સ અઇઆરસ્સ પડિક્કમામિ, સમણો હં, સંજય વિરય પડિહય પચ્ચકુખાય પાવકમ્મે, અનિયાણો દિટ્ઠિસંપન્નો માયામોસવિવજ્જિઓ

અદ્દાઇજ્જેસુ દીવસમુદ્દેસુ પત્તરસસુ કમ્મભૂમિસુ, જાવંત કેવિ સાહુ, રચહરણગુચ્છ પડિગ્ગહ ધારા, પંચમહવ્વયધારા, અટ્ઠારસસહસસીલંગધારા, અકુખુયાયારચરિત્તા, તે સવ્વે સિરસા મણસા મત્થએણ વંદામિ.

ખામેમિ સવ્વજીવે, સવ્વજીવા ખમંતુ મે; મિત્તી મે સવ્વભૂએસુ, વેરં મજ્જા ન કેણાઇ (૧) એવમહં આલોઇઅ, નિંદિઅ ગરહિઅ દુગંછિઅં સમ્મં; તિવિહેણ પડિક્કંતો, વંદામિ જિણે ચઉવ્વીસં (૨)

પાક્ષિક અતિચાર

નાણાંમિ દંસણાંમિ અ, ચરણાંમિ તવંમિ તહય વિરયંમિ; આચરણાં આચારો, ઇય એસો પંચહા ભણિઓ. ૧

જ્ઞાનાચાર દર્શનાચાર ચારિત્રાચાર તપાચાર વીર્યાચાર એ પંચવિધ આચારમાંહિ અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ-દિવસમાંહિ સૂક્ષ્મ-બાદર જાણતાં અજાણતાં હુઓ હોય, તે સવિહુ મન વચન કાયાએ કરી મિચ્છા મિ દુક્કડં (૧)

તત્ર જ્ઞાનાચારે આઠ અતિચાર-કાલે વિણાએ બહુમાણે, ઉવહાણે તહ અનિન્હવણે; વંજણ અત્ય તદુભએ, અટ્ટવિહો નાણામાચારો (૧)

જ્ઞાન કાલવેલામાહે પદ્યો ગુણ્યો પરાવત્ત્યો નહિ-અકાલે પદ્યો, વિનયહીન બહુમાનહીન યોગોપધાનહીન પદ્યો, અનેરાકન્હે પદ્યો-અનેરો ગુરુ કલ્હો, દેવવંદણ વાંદણે પડિક્કમણે સજ્જાય કરતાં પદ્યતાં ગુણતાં કુડોઅક્ષર કાને-માત્રે આગલો-ઓછો ભણ્યો ગુણ્યો, સૂત્રાર્થ તદુભય કૂડં કલ્હાં, કાજો અણઉદ્ધર્યો, દાંડો અણપડિલેલ્હો, વસતિ અણશોધ્યાં અણપવેયાં, અસજ્જાઇ અણોજ્જા કાલવેલા માંહિ શ્રીદશવૈકાલિક પ્રમુખ સિદ્ધાંત પદ્યો ગુણ્યો પરાવત્ત્યો, અવિધિએ-યોગોપધાન કીધા કરાવ્યાં, જ્ઞાનોપગરણ પાટી પોથી ઠવણી કવલી નવકારવાલી સાપડા સાપડી દસ્તરી વહી કાગલીઆ ઓલિઆ પ્રત્યે પગ લાગ્યો થુંક લાગ્યું, થુંકે કરી અક્ષર ભાંજ્યો, જ્ઞાનવંત પ્રત્યે પ્રદ્રેષ મત્સર વલ્હો, અંતરાય અવજ્ઞા આશાતના કીધી, કુણહિ પ્રત્યે તોતડો બોબડો દેખી હસ્યો વિતકર્યો, મતિજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાન અવધિજ્ઞાન મન:પર્યવજ્ઞાન કેવલજ્ઞાન એ પાંચે જ્ઞાનતણી અસદહણા આશાતના કીધી, જ્ઞાનાચાર વિષઇઓ અનેરો (૨)

દર્શનાચારે આઠ અતિચાર-નિસ્સંકિઅ નિક્કંખિઅ, નિવ્વિતિગિચ્છા અમૂઢદિઢીઅ; ઉવવૂહ ચિરીકરણે, વચ્છલ્લ પભાવણે અઢ (૧)

દેવગુરુધર્મતણે વિષે નિસ્સંકપણું ન કીધું, તથા એકાંત નિશ્ચય ધર્યો નહીં, ધર્મ સંબંધીઆ ફલતણે વિષે નિસ્સંદેહ બુદ્ધિ ધરી નહીં, સાધુ-સાધ્વી તણી નિંદા જુગુપ્સા કીધી, મિથ્યાત્વીતણી પૂજા-પ્રભાવના દેખી મૂઢદૃષ્ટિપણું કીધું, સંઘમાંહિ ગુણવંતતણી અનુપબંહણા કીધી, અસ્થિરીકરણ અવાત્સલ્ય અપ્રીતિ અભક્તિ નિપજાવી.

તથા દેવદ્રવ્ય ગુરુદ્રવ્ય સાધારણદ્રવ્ય ભક્ષિત-ઉપેક્ષિત પ્રજ્ઞાપરાધે વિણાસ્યો, વિણસંતો ઉવેખ્યો, છતી શક્તિએ સારસંભાળ ન કીધી ઠવણાયરિય હાથથકી પાડ્યા, પડિલેહવા વિસાર્યા, જિનભવણતણી ચોરાશી આશાતના, ગુરુપ્રત્યે તેત્રીશ આશાતના કીધી હોય, દર્શનાચાર વિષઇઓ અનેરો (૩)

ચારિત્રાચારે આઠ અતિચાર-પણિહાણજોગજુત્તો, પંચહિં સમિઇહિં તીહિં ગુત્તીહિં; એસ ચરિત્તાચારો, અઢવિહો હોઇ નાયવ્યો (૧)

ઇર્પાસમિતિ ભાષાસમિતિ એષણાસમિતિ આદાન ભંડમત્તનિક્ષેપણાસમિતિ પારિષ્ઠાપનિકાસમિતિ, મનોગુપ્તિ વચનગુપ્તિ કાયગુપ્તિ, એ અષ્ટ પ્રવચનમાતા રૂડીપરે પાલી નહીં, સાધુતણે ધર્મે સદૈવ, શ્રાવકતણે ધર્મે સામાયિક-પૌષધ લીધે જે કાંઇ ખંડના-વિરાધના કીધી હોય, ચારિત્રાચાર વિષઇઓ અનેરો (૪)

વિશેષતચ્ચારિત્રાચારે તપોધનતણે ધર્મે-વયછક્કં, કાયછક્કં અકપ્પોગિહિભાયણં; પલિઅંક નિસિજ્જાએ, સિણાણં સોહવજ્જણં.

વ્રતષટ્ટકે પહિલે મહાવ્રતે પ્રાણાતિપાત સૂક્ષ્મ બાદર ત્રસ થાવર જીવતણી વિરાધના હુઈ, બીજે મહાવ્રતે ક્રોધ લોભ ભય હાસ્ય લગે જુદું બોલ્યા, ત્રીજે અદત્તાદાન વિરમણ મહાવ્રતે-સામીજીવાદત્તં, તિત્યચરઅદત્તં તહેવ ય ગુરુહિં; એવમદત્તં ચઉહા, પણણત્તં વીચરાએહિં (૧)

સ્વામીઅદત્ત, જીવઅદત્ત, તીર્થકર અદત્ત, ગુરુ અદત્ત, એ ચતુર્વિધ અદત્તાદાનમાંહિ જે કાંઈ અદત્ત પરિભોગવ્યું, ચોથે મહાવ્રતે વસહિ કહ નિસિજ્જિદિય, કુહિંતર પુવ્વકીલિએ પણિએ; અઇમાયાહાર વિભૂસણાય, નવ બંભચેર ગુત્તીઓ (૧) એ નવવાડી સુધી પાલી નહીં, સુહણે સ્વખાંતરે દૃષ્ટિવિપર્યાસ હુઓ, પાંચમે મહાવ્રતે-ધર્મોપગરણને વિષે ઇચ્છા મૂચ્છા ગૃહ્ણિ આસક્તિ ધરી, અધિકો ઉપગરણ વાવર્યો, પર્વતિથિએ પડિલેહવો વિસાર્યો, ઇદ્દે રાત્રિભોજન વિરમણવ્રતે-અસૂરો ભાતપાણી કીધો, ઇારોદ્દગાર આવ્યો, પાત્રે પાત્રબંધે તકાદિકનો છાંટો લાગ્યો-ખરડ્યો રલ્હો, લેપ-તેલ ઔષધાદિકતણો સંનિધિ રલ્હો, અતિમાત્રાએ આહાર લીધો, એ ઇએ વ્રત વિષઇઓ અનેરો (૫)

કાયષટ્ટકે ગામતણે પઇસારે-નીસારે પગ પડિલેહવા વિસાર્યા, માટી મીઠું ખડી ધાવડી અરણેટ્ટો પાષાણતણી ચાતલી ઉપર પગ આવ્યો, અપ્કાય-વાઘારી ફૂસણા હુવા, વિહરવા ગયા, ઉલખો હાલ્યો, લોટો ઢોલ્યો, કાચાપાણી તણા છાંટા લાગ્યા, તેઉકાય-વીજ દીવાતણી ઉજેહી હુઇ, વાઉકાય-ઉઘાડે મુખે બોલ્યા, મહાવાય વાજતાં (વાતાં) કપડા-કાંબલીતણા છેડા સાચવ્યા નહી, ફૂંક દીધી, વનસ્પતિકાય-નીલ-ફૂલ-સેવાલ-થડ-ફૂલ-ફૂલ-વૃક્ષ-શાખા-પ્રશાખાતણા સંઘટ્ટ પરંપર નિરંતર હુઆ, ત્રસકાય-બેઇન્દ્રિય તેઇન્દ્રિય ચઉરિન્દ્રિય પંચેન્દ્રિય કાગ બગ ઉડાવ્યાં, ઢોર ત્રાસવ્યાં, બાલક બીહરાવ્યાં ષટ્ટકાય વિષઇઓ અનેરો (૬)

અકલ્પનીય સિજ્જા-વસ્ત્ર-પાત્ર-પિંડ પરિભોગવ્યો, સિજ્જાતરતણો પિંડ પરિભોગવ્યો, ઉપયોગ કીધા પાખે વિહર્યો, ધાત્રીદોષ ત્રસભીજ સંસક્ત પૂર્વકર્મ પચ્યાત્કર્મ ઉદ્ગમ ઉત્પાદના દોષ ચિંતવ્યા નહીં, ગૃહસ્થતણો ભાજન ભાંજ્યો, ફોડ્યો, વલી પાછો આપ્યો નહીં, સૂતાં સંથારિયા ઉત્તરપટ્ટો ટલતો અધિકો ઉપગરણ વાવર્યો, દેશતઃ સ્નાન કીધું, મુખે ભીનો હાથ લગાડ્યો, સર્વતઃ સ્નાનતણી વાંચ્યા કીધી, શરીરતણો મેલ ફેડ્યો, કેશ રોમ નખ સમાર્યા, અનેરી કાંઈ રાઢાવિભૂષા કીધી, અકલ્પનીય પિંડાદિ વિષયઓ અનેરો (૭)

આવસ્સય સજ્જાએ પરિલેહણાજાણ ભિક્ષુખડભત્તદ્દે; આગમણે નિગ્ગમણે, ઠાણે નિસીઅણે તુઅટ્ટે (૧) આવશ્યક ઉભયકાલ વ્યાક્ષિપ્તચિત્તપણે પરિક્કમણો કીધો, પરિક્કમણામાંહિ ઉંઘ આવી, બેઠાં પરિક્કમણું કીધું, દિવસ પ્રત્યે ચારવાર સજ્જાય સાતવાર ચૈત્યવંદન ન કીધાં, પરિલેહણા આઘી-પાઘી ભણાવી, અસ્તોવ્યસ્ત કીધી, આર્તધ્યાન રૌદ્રધ્યાન ધ્યાયાં, ધર્મધ્યાન શુક્લધ્યાન ધ્યાયાં નહીં, ગોચરી ગયા બેંતાલીશ દોષ ઉપજતા ચિંતવ્યા નહીં, પાંચદોષ મંડલીતણા ટાલ્યા નહીં, છતી શક્તિએ પર્વતિચિએ ઉપવાસાદિક તપ કીધો નહીં, દેહરા ઉપાસરામાંહિ પેસતાં નિસિહિ નીસરતાં આવસ્સહિ કહેવી વિસારી, ઇચ્છા મિચ્છાદિક દશવિધ ચક્કવાલસામાચારી સાચવી નહીં, ગુરૂતણો વચન તહત્તિ કરી પરિવજ્યો નહીં, અપરાધ આવ્યાં મિચ્છા મિ દુક્કડં દીધાં નહીં, સ્થાનકે રહેતાં હરિકાય બીયકાય કીડીતણાં નગરાં શોધ્યાં નહીં, ઓઘોમુહપત્તિ ચોલપટ્ટો ઉત્સંઘટયા સ્ત્રી-તિર્યચતણા સંઘટ્ટ અનંતર-પરંપર હુવા, વડાપ્રત્યે પસાઓ કરી લઘુપ્રત્યે ઇચ્છકાર ઇત્યાદિક વિનય સાચવ્યો નહીં; સાધુ સામાચારી વિષયઓ અનેરો (૮)

એવંકારે સાધુતણે ધર્મે એકવિધ અસંયમ તેત્રીશ આશાતના પ્રમાદ પર્યન્તમાંહિ અનેરો

પાક્ષિક સૂત્ર

તિત્થંકરે અ તિત્થે, અતિત્થસિદ્ધે અ તિત્થસિદ્ધે અ; સિદ્ધેજિણે રિસી, મહરિસી ય નાણં ય વંદામિ (૧) જે અ ઇમં ગુણરયણસાયરમવિરાહિઉણ તિણણસંસારા; તે મંગલં કરિતા, અહમવિ આરાહણાભિમુહો (૨) મમ મંગલમરિહંતા, સિદ્ધાસાહુ સુયં ય ધમ્મો અ; ખંતી ગુત્તી મુત્તી, અજ્જવયા મદ્દવં યેવ (૩) લોઅમ્મિ સંજયા જં, કરિંતિ પરમરિસિદ્ધેસિઅમુઆરં; અહમવિ-ઉવટ્ઠિઓ તં, મહવ્વય ઉચ્ચારણં કાઉં (૪) સે કિં તં મહવ્વય-ઉચ્ચારણા, મહવ્વય ઉચ્ચારણા પંચવિહા પણણત્તા, રાઈભોઅણવેરમણ છટ્ટા, તં જહા- (૧) સવ્વાઓ પાણાઈવાયાઓ વેરમણં (૨) સવ્વાઓ મુસાવાયાઓ વેરમણં, (૩) સવ્વાઓ અદિત્તદાણાઓ વેરમણં (૪) સવ્વાઓ મેહુણાઓ વેરમણં (૫) સવ્વાઓ પરિગ્ગહાઓ વેરમણં (૬) સવ્વાઓ રાઈભોઅણાઓ વેરમણં.

તત્થ ખલુ પઢમે ભંતે! મહવ્વએ પાણાઈવાયાઓ વેરમણં, સવ્વં ભંતે! પાણાઈવાયં પચ્ચકૂખામિ, સે સુહુમં વા બાયરં વા તસં વા, થાવરં વા, નેવ સયં પાણે અઈવાએજ્જા, નેવત્તેહિં પાણે અઈવાયાવિજ્જા, પાણે અઈવાયંતે વિ અત્તે ન સમણુજાણામિ, જાવજ્જવાએ તિવિહં, તિવિહેણં, મણેણં વાયાએ કાએણં, ન કરેમિ, ન કારવેમિ, કરંતં પિ અત્તં ન સમણુજાણામિ, તસ્સ ભંતે! પરિક્કમામિ નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણં વોસિરામિ.

સે પાણાઈવાએ ચઉવ્વિહે પત્તત્તે, તં જહા-દવ્વઓ ખિત્તઓ કાલઓ ભાવઓ, દવ્વઓ ણં પાણાઈવાએ છસુ જીવનિકાએસુ, ખિત્તઓ ણં પાણાઈવાએ સવ્વલોએ, કાલઓ ણં પાણાઈવાએ દિઆ વા રાઓ વા, ભાવઓ ણં પાણાઈવાએ રાગેણ વા દોસેણ વા, જં મએ ઇમસ્સ ધમ્મસ્સ કેવલિપત્તત્તસ્સ અહિંસાલક્ખણસ્સ સચ્ચાહિટ્ઠિઠાસ્સ વિણયમૂલસ્સ ખંતિપ્પહાણસ્સ અહિરણણસોવન્નિઅસ્સ ઉવસમપ્પભવસ્સ નવબંભયેરગુત્તસ્સ અપયમાણસ્સ ભિક્ષુખાવિત્તિયસ્સ કુકુખિ-સંબલસ્સ નિરગ્ગિસરણસ્સ સંપકુખાલિઅસ્સ ચત્તદોસસ્સ ગુણગાહિઅસ્સ નિવ્વિઆરસ્સ નિવ્વિત્તિલક્ખણસ્સ પંચમહવ્વયજુત્તસ્સ અસંનિહિસંચયસ્સ અવિસંવાઈઅસ્સ સંસારપારગામિઅસ્સ નિવ્વાણાગમણપજ્જવસાણફલસ્સ.

પુવ્વિં અત્ત્રાણયાએ અસવણયાએ અબોહિ (આ) એ અણાભિગમેણં અભિગમેણ વા પમાએણં રાગદોસ-પરિબદ્ધયાએ બાલયાએ મોહયાએ મંદયાએ કિડયાએ તિગારવગરુયાએ ચઉક્કસાઓવગએણં પંચિંદિઓવસટ્ટેણં પડુપ્પત્તભારિયાએ સાયાસુકૂખમણુપાલયંતેણં, ઇહં વા ભવે, અત્તેસુ વા ભવગ્ગહણેસુ, પાણાઈવાઓ કઓ વા કારાવિઓ વા કીરંતો વા પરેહિં સમણુત્ત્રાઓ, તં નિંદામિ ગરિહામિ તિવિહં તિવિહેણં, મણેણં વાયાએ કાએણં, અઈઅં નિંદામિ, પડુપ્પત્તં સંવરેમિ, અણાગયં પચ્ચકૂખામિ સવ્વં પાણાઈવાયં, જાવજ્જવાએ અણિસ્સિઓહં નેવ સયં પાણે અઈવાઈજ્જા, નેવત્તેહિં પાણે અઈવાયાવિજ્જા, પાણે અઈવાયંતે વિ અત્તે ન સમણુજાણિજ્જા તં જહા-

અરિહંતસકૂખિઅં સિદ્ધસકૂખિઅં સાહુસકૂખિઅં દેવસકૂખિઅં અપ્પસકૂખિઅં, એવં ભવઈ ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા સંજયવિરયપરિહયપચ્ચકૂખાયપાવકમ્મે દિઆ વા રાઓ વા એગઓ વા પરિસાગઓ વા, સુત્તે વા જાગરમાણે વા, એસ ખલુ પાણાઈવાયસ્સ વેરમણે હિએ સુહે ખમે નિસ્સેસિએ આણુગામિએ પારગામિએ, સવ્વેસિં પાણાણં, સવ્વેસિં ભૂયાણં, સવ્વેસિં જીવાણં, સવ્વેસિં સત્તાણં, અદુકૂખણયાએ અસોયણયાએ અજૂરણયાએ અતિપ્પણયાએ અપિડણયાએ, અપરિઆવણયાએ અણુદવણયાએ મહત્થે મહાણુભાવે મહાપુરિસાણુચિત્તે પરમરિસિદ્ધેસિએ પસત્થે, તં દુકૂખકૂખયાએ મોકૂખયાએ બોહિલાભાએ સંસારુત્તારણાએ ત્તિકટ્ટુ ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરામિ, પઢમે ભંતે! મહવ્વએ ઉવટ્ઠિઓમિ સવ્વાઓ પાણાઈવાયાઓ વેરમણં (૧)

આહાવરે દોચ્યે ભંતે! મહવ્વએ મુસાવાયાઓ વેરમણં, સવ્વં ભંતે! મુસાવાયં પચ્ચક્રુખામિ, સે કોહા વા લોહા વા ભયા વા હાસા વા, નેવ સયં મુસં વએજજા, નેવત્રેહિં મુસં વાયાવેજજા, મુસં વયંતે વિ અત્રે ન સમણુજાણામિ, જાવજજવાએ તિવિહં તિવિહેણં, મણેણં વાયાએ કાએણં, ન કરેમિ, ન કારવેમિ, કરંતંપિ અત્રં ન સમણુજાણામિ, તસ્સ ભંતે! પડિક્કમામિ નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણં વોસિરામિ.

સે મુસાવાએ ચઉવ્વિહે પત્તત્તે, તં જહા-દવ્વઓ, ખિત્તઓ, કાલઓ, ભાવઓ, દવ્વઓ ણં મુસાવાએ સવ્વદવ્વેસુ, ખિત્તઓ ણં મુસાવાએ લોએ વા અલોએ વા, કાલઓ ણં મુસાવાએ દિઆ વા રાઓ વા, ભાવઓ ણં મુસાવાએ રાગેણ વા દોસેણ વા, જં મએ ઇમસ્સ ઘમ્મસ્સ કેવલિપત્તત્તસ્સ અહિંસાલક્રુખણસ્સ સચ્ચાહિદ્ધિયસ્સ વિણયમૂલસ્સ ખંતિપ્પહાણસ્સ અહિરણણસોવન્નિઅસ્સ ઉવસમપ્પભવસ્સ નવબંભયેરગુત્તસ્સ અપયમાણસ્સ ભિક્કખાવિત્તિયસ્સ કુકુખિસંબલસ્સ નિરગ્ગિસરણસ્સ સંપક્રુખાલિઅસ્સ ચત્તદોસસ્સ ગુણગાહિયસ્સ નિવ્વિઆરસ્સ નિવ્વિત્તિ-લક્રુખણસ્સ પંચમહવ્વયજુત્તસ્સ અસંનિહિસંચયસ્સ અવિસંવાઈઅસ્સ સંસારપારગામિઅસ્સ નિવ્વાણગમણપજજ-વસાણફલસ્સ.

પુવ્વિં અત્રાણયાએ અસવણયાએ અબોહિ (આ) એ અણભિગમેણં અભિગમેણ વા પમાએણં રાગદોસ-પડિબદ્ધયાએ બાલયાએ મોહયાએ મંદયાએ કિડ્ડયાએ તિગારવગરુયાએ ચઉક્કસાઓવગએણં પંથિંદિઓવસદ્દેણં પડુપ્પત્તભારિયાએ સાયાસુક્રુખમણુપાલયંતેણં ઇહં વા ભવે, અત્રેસુ વા ભવગ્ગહણેસુ, મુસાવાઓ ભાસિઓ વા ભાસાવિઓ વા ભાસિજજંતો વા પરેહિં સમણુત્રાઓ, તં નિંદામિ ગરિહામિ, તિવિહં તિવિહેણં, મણેણં વાયાએ કાએણં, અઇઅં નિંદામિ, પડુપ્પત્તં સંવરેમિ, અણાગયં પચ્ચક્રુખામિ સવ્વં મુસાવાયં, જાવજજવાએ અણિસ્સિઓ હં નેવ સયં મુસં વએજજા, નેવત્રેહિં મુસં વાયાવેજજા, મુસં વયંતેવિ અત્રે ન સમણુજાણિજજા, તં જહા-

અરિહંતસક્રુખિઅં સિદ્ધસક્રુખિઅં સાહુસક્રુખિઅં દેવસક્રુખિઅં અપ્પસક્રુખિઅં, એવં ભવઇ ભિક્કખૂ વા ભિક્કખુણી વા સંજય વિરયપડિહયપચ્ચક્રુખાયપાવકમ્મે દિઆ વા રાઓ વા, એગઓ વા પરિસાગઓ વા, સુત્તે વા જાગરમાણે વા, એસ ખલુ મુસાવાયસ્સ વેરમણે હિએ સુહે ખમે નિસ્સેસિએ આણુગામિએ પારગામિએ, સવ્વેસિં પાણાણં સવ્વેસિં ભૂયાણં, સવ્વેસિં જીવાણં, સવ્વેસિં સત્તાણં, અદુક્રુખણયાએ અસોઅણયાએ અજૂરણયાએ અતિપ્પણયાએ અપીડણયાએ અપરિઆવણયાએ અણુદવણયાએ મહત્થે મહાગુણે મહાણુભાવે મહાપુરિસાણુચિત્તે પરમરિસિદ્ધેસિએ પસત્થે, તં દુક્રુખક્રુખયાએ કમ્મક્રુખયાએ મોક્રુખયાએ બોહિલાભાએ સંસારુત્તારણાએ તિકટ્ટુ ઉવસંપજ્જિતાણં વિહરામિ, દોચ્યે ભંતે મહવ્વએ ઉવટ્ઠિઓમિ સવ્વાઓ મુસાવાયાઓ વેરમણં (૨)

આહાવરે તચ્ચે ભંતે! મહવ્વએ અદિત્ત્રાદાણાઓ વેરમણં, સવ્વં ભંતે! અદિત્ત્રાદાણં પચ્ચક્રુખામિ, સે ગામે વા નગરે વા અરણ્ણે વા અપ્પં વા બહું વા અણું વા થૂલં વા ચિત્તમંતં વા, અચિત્તમંતં વા, નેવ સયં અદિત્તં ગિણ્ણિજજા, નેવત્રેહિં અદિત્તં ગિણ્ણવિજજા, અદિત્તં ગિણ્ણંતે વિ અત્રે ન સમણુજાણામિ, જાવજજવાએ તિવિહં તિવિહેણં, મણેણં વાયાએ કાએણં, ન કરેમિ, ન કારવેમિ, કરંતંપિ અત્રં ન સમણુજાણામિ, તસ્સ ભંતે! પડિક્કમામિ નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણં વોસિરામિ.

સે અદિત્ત્રાદાણે ચઉવ્વિહે પત્તત્તે, તં જહા-દવ્વઓ, ખિત્તઓ, કાલઓ, ભાવઓ, દવ્વઓ ણં અદિત્ત્રાદાણે ગહણ-ધારણિજજેસુ દવ્વેસુ, ખિત્તઓ ણં અદિત્ત્રાદાણે ગામે વા નગરે વા અરણ્ણે વા, કાલઓ ણં અદિત્ત્રાદાણે દિઆ વા રાઓ વા, ભાવઓ ણં અદિત્ત્રાદાણે રાગેણ વા દોસેણ વા, જં મએ ઇમસ્સ ઘમ્મસ્સ કેવલિપત્તત્તસ્સ અહિંસાલક્રુખણસ્સ સચ્ચા-હિદ્ધિઅસ્સવિણયમૂલસ્સખંતિપ્પહાણસ્સ અહિરણણસોવન્નિ-અસ્સ ઉવસમપ્પભવસ્સ નવબંભયેરગુત્તસ્સ અપયમાણસ્સ ભિક્કખાવિત્તિયસ્સ કુકુખિસંબલસ્સ નિરગ્ગિસરણસ્સ સંપક્રુખાલિઅસ્સ ચત્તદોસસ્સ ગુણગાહિઅસ્સ નિવ્વિઆરસ્સ નિવ્વિત્તિલક્રુખણસ્સ પંચમહવ્વયજુત્તસ્સ અસંનિહિ સંચયસ્સ અવિસંવાઈઅસ્સ સંસારપારગામિઅસ્સ નિવ્વાણગમણપજજ-વસાણફલસ્સ.

પુવ્વિં અત્રાણયાએ અસવણયાએ અબોહિ(આ) એ અણભિગમેણં અભિગમેણ વા પમાએણં રાગદોસ-પડિબદ્ધયાએ બાલયાએ મોહયાએ મંદયાએ કિડ્ડયાએ તિગારવગરુયાએ ચઉક્કસાઓવગએણં પંથિંદિઓવસદ્દેણં પડુપ્પત્તભારિયાએ સાયાસુક્રુખમણુપાલયંતેણં ઇહં વા ભવે, અત્રેસુ વા ભવગ્ગહણેસુ, અદિત્ત્રાદાણં ગહિઅં વા, ગાહાવિઅં વા, ધિપ્પંતં વા પરેહિં સમણુત્રાયં, તં નિંદામિ ગરિહામિ તિવિહં તિવિહેણં, મણેણં વાયાએ કાએણં, અઇઅં નિંદામિ, પડુપ્પત્તં સંવરેમિ, અણાગયં પચ્ચક્રુખામિ, સવ્વં અદિત્ત્રાદાણં, જાવજજવાએ અણિસ્સિઓ હં નેવ સયં અદિત્તં ગિણ્ણિજજા, નેવત્રેહિં અદિત્તં ગિણ્ણવિજજા, અદિત્તં ગિણ્ણંતે વિ અત્રે ન સમણુજાણિજજા, તં જહા-

અરિહંતસક્રુખિઅં સિદ્ધસક્રુખિઅં સાહુસક્રુખિઅં દેવસક્રુખિઅં અપ્પસક્રુખિઅં, એવં ભવઇ ભિક્કખૂ વા ભિક્કખુણી વા સંજયવિરયપડિહયપચ્ચક્રુખાયપાવકમ્મે દિઆ વા, રાઓ વા, એગઓ વા, પરિસાગઓ વા, સુત્તે વા જાગરમાણે વા, એસ ખલુ અદિત્ત્રાદાણસ્સ વેરમણે હિએ સુહે ખમે નિસ્સેસિએ આણુગામિએ પારગામિએ, સવ્વેસિં પાણાણં સવ્વેસિં ભૂઆણં, સવ્વેસિં જીવાણં, સવ્વેસિં સત્તાણં, અદુક્રુખણયાએ અસોઅણયાએ અજૂરણયાએ અતિપ્પણયાએ અપીડણયાએ અપરિઆવણયાએ અણુદવણયાએ મહત્થે મહાગુણે મહાણુભાવે મહાપુરિસાણુચિત્તે પરમરિસિદ્ધેસિએ પસત્થે, તં દુક્રુખક્રુખયાએ કમ્મક્રુખયાએ મોક્રુખયાએ બોહિલાભાએ સંસારુત્તારણાએ તિકટ્ટુ ઉવસંપજ્જિતાણં વિહરામિ, તચ્ચે ભંતે!

મહવ્વએ ઉવટ્ટિઓમિ સવ્વાઓ અદિત્તાદાણાઓ વેરમણં (૩)

અહાવરે ચઉત્થે ભંતે! મહવ્વએ મેહુણાઓ વેરમણં, સવ્વં ભંતે મેહુણં પચ્ચકુખામિ, એ દિવ્વં વા માણુસં વા તિરિક્કખજોણિણં વા, નેવ સયં મેહુણં સેવિજ્જા, નેવન્નેહિં મેહુણં સેવાવિજ્જા, મેહુણં સેવંતેવિ અન્ને ન સમણુજાણામિ, જાવજ્જવાએ તિવિહં તિવિહેણં, મણેણં વાયાએ કાએણં, ન કરેમિ, ન કારવેમિ, કરંતંપિ અન્ને ન સમણુજાણામિ, તસ્સ ભંતે! પડિક્કમામિ નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણં વોસિરામિ.

સે મેહુણે ચઉત્થિહે પન્નત્તે, તંજહા-દવ્વઓ, ખિત્તઓ, કાલઓ, ભાવઓ, દવ્વઓ ણં મેહુણે રુવેસુ વા રુવસહગએસુ વા, ખિત્તઓ ણં મેહુણે ઉડ્ઢલોએ વા અહોલોએ વા, તિરિયલોએ વા, કાલઓ ણં મેહુણે દિઆ વા રાઓ વા, ભાવઓ ણં મેહુણે રાગેણ વા દોસેણ વા, જં મએ ઇમસ્સ ધમ્મસ્સ કેવલિપન્નત્તસ્સ અહિંસાલકુખણસ્સ સચ્ચાહિટ્ઠિઠઅસ્સ વિણયમૂલસ્સ ખંતિપ્પહાણસ્સ અહિરણણસોવન્નિઅસ્સ ઉવસમપ્પભવસ્સ નવબંભયેરગુત્તસ્સ અપયમાણસ્સ ભિક્કખાવિત્તિયસ્સ કુકુખિસંબલસ્સ નિરગ્ગિસરણસ્સ સંપકુખાલિઅસ્સ ચત્તદોસસ્સ ગુણગ્ગાહિઅસ્સ નિવ્વિઆરસ્સ નિવ્વિત્તિલકુખણસ્સ પંચમહવ્વચજુત્તસ્સ અસંનિહિસંચયસ્સ અવિસંવાઇઅસ્સ સંસારપારગામિઅસ્સ નિવ્વાણગમણપજ્જ-વસાણફલસ્સ.

પુવ્વિં અન્નાણયાએ અસવણયાએ અબોહિ(આ)એ અણભિગમેણં અભિગમેણ વા પમાએણં રાગદોસ-પડિબદ્ધયાએ બાલયાએ મોહયાએ મંદયાએ કિડયાએ તિગારવગરુયાએ ચઉક્કસાઓવગએણં પંચિદિઓવસટ્ટેણં પડુપ્પન્નભારિયાએ સાયાસુકુખમણુપાલયંતેણં ઇહં વા ભવે, અન્નેસુ વા ભવગ્ગહણેસુ, મેહુણં સેવિણં વા સેવાવિણં વા સેવિજ્જંતં વા પરેહિં સમણુનાયં, તં નિંદામિ ગરિહામિ, તિવિહં તિવિહેણં, મણેણં વાયાએ કાએણં, અઇયં નિંદામિ, પડુપ્પન્નં સંવરેમિ, અણાગયં પચ્ચકુખામિ, સવ્વં મેહુણં, જાવજ્જવાએ અણિસ્સિઓહં નેવ સયં મેહુણં સેવિજ્જા, નેવન્નેહિં મેહુણં સેવાવિજ્જા, મેહુણં સેવંતેવિ અન્ને ન સમણુજાણિજ્જા, તં જહા-

અરિહંતસકુખિણં સિદ્ધસકુખિણં સાહુસકુખિણં દેવસકુખિણં અપ્પસકુખિણં, એવં ભવઈ ભિક્કખૂ વા ભિક્કખુણી વા સંજયવિરયપડિહયપચ્ચકુખાયપાવકમ્મે દિઆ વા રાઓ વા, એગઓ વા પરિસાગઓ વા, સુત્તે વા જાગરમાણે વા, એસ ખલુ મેહુણસ્સ વેરમણે હિએ સુહે ખમે નિસ્સેસિએ આણુગામિએ પારગામિએ, સવ્વેસિં પાણાણં, સવ્વેસિં ભૂઆણં, સવ્વેસિં જીવાણં, સવ્વેસિં સત્તાણં, અદુકુખણયાએ અસોઅણયાએ અજૂરણયાએ અતિપ્પણયાએ અપીડણયાએ અપરિઆવણયાએ અણુદવણયાએ મહત્થે મહાણુભાવે મહાપુરિસાણુચિન્ને પરમરિસિદ્ધેસિએ પસત્થે, તં દુકુખકુખયાએ કમ્મકુખયાએ મોકુખયાએ બોહિલાભાએ સંસારુત્તારણાએ તિકટટ્ટ ઉપસંપજ્જિત્તાણં વિહરામિ, ચઉત્થે ભંતે! મહવ્વએ ઉવટ્ટિઓ મિ સવ્વાઓ મેહુણાઓ વેરમણં (૪)

અહાવરે પંચમે ભંતે! મહવ્વએ પરિગ્ગહાઓ વેરમણં, સવ્વં ભંતે! પરિગ્ગહં પચ્ચકુખામિ, સે અપ્પં વા બહુ વા અણું વા થૂલં વા ચિત્તમંતં વા અચિત્તમંતં વા, નેવ સયં પરિગ્ગહં પરિગિણિહજ્જા, નેવન્નેહિં પરિગ્ગહં પરિગિણિહાવિજ્જા, પરિગ્ગહં પરિગિણિહંતેવિ અન્ને ન સમણુજાણામિ, જાવજ્જવાએ તિવિહં તિવિહેણં, મણેણં વાયાએ કાએણં, ન કરેમિ, ન કારવેમિ, કરંતં પિ અન્ને ન સમણુજાણામિ, તસ્સ ભંતે! પડિક્કમામિ નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણં વોસિરામિ.

સે પરિગ્ગહે ચઉત્થિહે પન્નત્તે, તં જહા-દવ્વઓ, ખિત્તઓ, કાલઓ, ભાવઓ, દવ્વઓ ણં પરિગ્ગહે સચિત્તાચિત્તમીસેસુ દવ્વેસુ, ખિત્તઓ ણં પરિગ્ગહે સવ્વલોએ, કાલઓ ણં પરિગ્ગહે દિઆ વા રાઓ વા, ભાવઓ ણં પરિગ્ગહે અપ્પગ્ઘે વા મહગ્ઘે વા, રાગેણ વા દોસેણ વા, જં મએ ઇમસ્સ ધમ્મસ્સ કેવલિપન્નત્તસ્સ અહિંસાલકુખણસ્સ સચ્ચાહિટ્ઠિઠઅસ્સ વિણયમૂલસ્સ ખંતિપ્પહાણસ્સ અહિરણણસોવન્નિઅસ્સ ઉવસમપ્પભવસ્સ નવબંભયેરગુત્તસ્સ અપયમાણસ્સ ભિક્કખાવિત્તિયસ્સ કુકુખિસંબલસ્સ નિરગ્ગિસરણસ્સ સંપકુખાલિઅસ્સ ચત્તદોસસ્સ ગુણગ્ગાહિઅસ્સ નિવ્વિઆરસ્સ નિવ્વિત્તિલકુખણસ્સ પંચમહવ્વચજુત્તસ્સ અસંનિહિસંચયસ્સ અવિસંવાઇઅસ્સ સંસારપારગામિઅસ્સ નિવ્વાણગમણપજ્જ-વસાણફલસ્સ.

પુવ્વિં અન્નાણયાએ અસવણયાએ અબોહિ (આ) એ અણભિગમેણં અભિગમેણ વા પમાએણં રાગદોસ-પડિબદ્ધયાએ બાલયાએ મોહયાએ મંદયાએ કિડયાએ તિગારવગરુયાએ ચઉક્કસાઓવગએણં પંચિદિઓવસટ્ટેણં પડુપ્પન્નભારિયાએ સાયાસુકુખમણુપાલયંતેણં, ઇહં વા ભવે, અન્નેસુ વા ભવગ્ગહણેસુ, પરિગ્ગહો ગહિઓ વા ગાહાવિઓ વા, ઘિપ્પંતો વા પરેહિં સમણુનાઓ, તં નિંદામિ ગરિહામિ, તિવિહં તિવિહેણં, મણેણં વાયાએ કાએણં, અઇયં નિંદામિ પડુપ્પન્નં સંવરેમિ, અણાગયં પચ્ચકુખામિ સવ્વં પરિગ્ગહં, જાવજ્જવાએ અણિસ્સિઓહં નેવ સયં પરિગ્ગહં પરિગિણિહજ્જા, નેવન્નેહિં પરિગ્ગહં પરિગિણિહાવિજ્જા, પરિગ્ગહં પરિગિણિહંતે વિ અન્ને ન સમણુજાણિજ્જા, તં જહા-

અરિહંતસકુખિણં સિદ્ધસકુખિણં સાહુસકુખિણં દેવસકુખિણં અપ્પસકુખિણં, એવં ભવઈ ભિક્કખૂ વા ભિક્કખુણી વા સંજયવિરયપડિહયપચ્ચકુખાયપાવકમ્મે દિઆ વા રાઓ વા, એગઓ વા પરિસાગઓ વા, સુત્તે વા જાગરમાણે વા, એસ ખલુ પરિગ્ગહસ્સ વેરમણે હિએ સુહે ખમે નિસ્સેસિએ આણુગામિએ પારગામિએ, સવ્વેસિં પાણાણં, સવ્વેસિં ભૂઆણં, સવ્વેસિં જીવાણં, સવ્વેસિં સત્તાણં, અદુકુખણયાએ અસોઅણયાએ અજૂરણયાએ અતિપ્પણયાએ અપીડણયાએ અપરિઆવણયાએ અણુદવણયાએ મહત્થે મહાણુભાવે મહાપુરિસાણુચિન્ને પરમરિસિદ્ધેસિએ પસત્થે, તં દુકુખકુખયાએ કમ્મકુખયાએ મોકુખયાએ બોહિલાભાએ સંસારુત્તારણાએ તિકટટ્ટ ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરામિ, પંચમે ભંતે! મહવ્વએ ઉવટ્ટિઓ મિ

સવ્વાઓ પરિગ્ગહાઓ વેરમણં (૫)

અહાવરે છટ્ઠે ભંતે! વએ રાઈભોઅણાઓ વેરમણં, સવ્વં ભંતે! રાઈભોઅણં પચ્ચકૂખામિ, સે અસણં વા પાણં વા ખાઈમં વા સાઈમં વા, નેવ સયં રાઈ ભુંજિજ્જા, નેવત્તેહિં રાઈ ભુંજાવિજ્જા, રાઈ ભુંજંતે વિ અન્ને ન સમણુજાણામિ, જાવજ્જવાએ તિવિહં તિવિહેણં મણેણં વાયાએ કાએણં, ન કરેમિ, ન કારવેમિ, કરંતં પિ અન્નં ન સમણુજાણામિ, તસ્સ ભંતે! પડિક્કમામિ નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણં વોસિરામિ.

સે રાઈભોઅણે ચઉવ્વિહે પન્નત્તે, તં જહા-દવ્વઓ, ખિત્તઓ, કાલઓ, ભાવઓ, દવ્વઓ ણં રાઈભોઅણે અસણે વા પાણે વા ખાઈમે વા સાઈમે વા, ખિત્તઓ ણં રાઈભોઅણે સમયખિત્તે, કાલઓ ણં રાઈભોઅણે દિઆ વા રાઓ વા, ભાવઓ ણં રાઈભોઅણે તિત્તે વા કડુએ વા કસાએ વા અંબિલે વા મહુરે વા લવણે વા રાગેણ વા દોસેણ વા, જં મએ ઇમસ્સ ધમ્મસ્સ કેવલિપન્નત્તસ્સ અહિંસાલકૂખણસ્સ સચ્ચાહિટ્ઠિઅસ્સ વિણયમૂલસ્સ ખંતિપ્પહાણસ્સ અહિરણસોવન્નિઅસ્સ ઉવસમપ્પભવસ્સ નવભંભયેરગુત્તસ્સ અપયમાણસ્સ ભિક્ખાવિત્તિયસ્સ કુકૂખિસંબલસ્સ નિરગ્ગિસરણસ્સ સંપકૂખાલિઅસ્સ ચત્તદોસસ્સ ગુણગ્ગાહિઅસ્સ નિવ્વિઆરસ્સ નિવ્વિત્તિલકૂખણસ્સ પંચમહવ્વયજુત્તસ્સ અસંનિહિસંચયસ્સ અવિસંવાઈઅસ્સ સંસારપારગામિઅસ્સ નિવ્વાણગમણપજ્જ-વસાણફલસ્સ.

પુવ્વિં અન્નાણયાએ અસવણયાએ અબોહિ (આ) એ અણાભિગમેણં અભિગમેણ વા પમાએણં રાગદોસ-પડિબદ્ધયાએ બાલયાએ મોહયાએ મંદયાએ કિડ્ડયાએ તિગારવગરુયાએ ચઉક્કસાઓવગએણં પંચિંદિઓવસટ્ટેણં પડુપ્પન્નભારિઆએ સાયાસુકૂખમણુપાલયંતેણં, ઇહં વા ભવે, અન્નેસુ વા ભવગ્ગહણેસુ, રાઈભોઅણં ભુત્તંવા, ભુંજાવિઅં વા, ભુંજંતં વા પરેહિં સમણુત્રાયં, તં નિંદામિ ગરિહામિ, તિવિહં તિવિહેણં, મણેણં વાયાએ કાએણં, અઈયં, નિંદામિ, પડુપ્પન્નં સંવરેમિ, અણાગયં પચ્ચકૂખામિ સવ્વં રાઈભોઅણં, જાવજ્જવાએ અણિસ્સિઓ હં નેવ સયં રાઈભોઅણં ભુંજિજ્જા, નેવત્તેહિં, રાઈભોઅણં ભુંજાવિજ્જા, રાઈભોઅણં ભુંજંતે વિ અન્ને ન સમણુજાણિજ્જા, તં જહા-

અરિહંતસકૂખિઅં સિદ્ધસકૂખિઅં સાહુસકૂખિઅં દેવસકૂખિઅં અપ્પસકૂખિઅં, એવં ભવઈ ભિક્ખૂ વા ભિક્ખુણી વા સંજયવિરયપડિહયપચ્ચકૂખાયપાવકમ્મે દિઆ વા રાઓ વા અગઓ વા પરિસાગઓ વા, સુત્તે વા જાગરમાણે વા, એસ ખલુ રાઈભોઅણસ્સ વેરમણે હિએ સુહે ખમે નિસ્સેસિએ આણુગામિએ પારગામિએ સવ્વેસિં પાણાણં, સવ્વેસિં ભૂઆણં, સવ્વેસિં જીવાણં, સવ્વેસિં સત્તાણં, અદુકૂખણયાએ અસોઅણયાએ અજૂરણયાએ અતિપ્પણયાએ અપીડણયાએ અપરિઆવણયાએ અણુદવણયાએ મહત્થે મહાણુભાવે મહાપુરિસાણુચિત્તે પરમરિસિદ્ધેસિએ પસત્થે તં દુકૂખકૂખયાએ કમ્મકૂખયાએ મોકૂખયાએ બોહિલાભાએ સંસારુત્તારણાએ ત્તિકટ્ટ ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરામિ, છટ્ઠે ભંતે! વએ ઉવટ્ઠિઓ મિ સવ્વાઓ રાઈભોઅણાઓ વેરમણં (૬)

ઈચ્ચેઈઆઈ પંચમહવ્વયાઈ રાઈભોઅણવેરમણ છટ્ઠાઈ અત્તહિઅટ્ઠયાએ ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરામિ.

અપ્પસત્થા ય જે જોગા, પરિણામા ય દારુણા;	
પાણાઈવાયસ્સ વેરમણે, એસ વુત્તે અઈક્કમે.	૧
તિવ્વરાગા ય જા ભાસા, તિવ્વદોસા તહેવ ય;	
મુસાવાયસ્સ વેરમણે, એસ વુત્તે અઈક્કમે.	૨
ઉગ્ગહં સિ અજાઈત્તા, અવિદિત્તે ય ઉગ્ગહે;	
અદિન્નાદાણસ્સ વેરમણે, એસ વુત્તે અઈક્કમે.	૩
સદ્દા રુવા રસા ગંધા, ફાસાણં પવિયારણા;	
મેહુણસ્સ વેરમણે, એસ વુત્તે અઈક્કમે.	૪
ઈચ્છા મુચ્છા ય ગેહી ય, કંખા લોભે ય દારુણે;	
પરિગ્ગહસ્સ વેરમણે, એસ વુત્તે અઈક્કમે.	૫
અઈમત્તે અ આહારે, સૂરખિત્તંમિ સંકિએ;	
રાઈભોઅણસ્સ વેરમણે, એસ વુત્તે અઈક્કમે.	૬
દંસણનાણયરિત્તે, અવિરાહિત્તા ઠિઓ સમણધમ્મે;	
પઢમં વયમણુરકૂખે, વિરયામો પાણાઈવાયાઓ.	૭
દંસણનાણયરિત્તે, અવિરાહિત્તા ઠિઓ સમણધમ્મે;	
બીઅં વયમણુરકૂખે, વિરયામો મુસાવાયાઓ.	૮
દંસણનાણયરિત્તે, અવિરાહિત્તા ઠિઓ સમણધમ્મે;	
તઈઅં વયમણુરકૂખે, વિરયામો અદિન્નાદાણાઓ.	૯
દંસણનાણયરિત્તે, અવિરાહિત્તા ઠિઓ સમણધમ્મે;	
ચઉત્થં વયમણુરકૂખે વિરયામો મેહુણાઓ.	૧૦

દંસણનાણયરિત્તે, અવિરાહિત્તા ઠિઓ સમણધમ્મે; પંચમં વયમણુરકુખે, વિરયામો પરિગ્ગહાઓ.	૧૧
દંસણનાણયરિત્તે, અવિરાહિત્તા ઠિઓ સમણધમ્મે; છટ્ટં વયમણુરકુખે, વિરયામો રાઇભોઅણાઓ.	૧૨
આલયવિહારસમિઓ, જુત્તો ગુત્તો ઠિઓ સમણધમ્મે; પઢમં વયમણુરકુખે, વિરયામો પાણાઇવાયાઓ.	૧૩
આલયવિહારસમિઓ, જુત્તો ગુત્તો ઠિઓ સમણધમ્મે; બીઅં વયમણુરકુખે, વિરયામો મુસાવાયાઓ.	૧૪
આલયવિહારસમિઓ, જુત્તો ગુત્તો ઠિઓ સમણધમ્મે; તઇઅં વયમણુરકુખે, વિરયામો અદિન્નાદાણાઓ.	૧૫
આલયવિહારસમિઓ, જુત્તો ગુત્તો ઠિઓ સમણધમ્મે; ચઉત્થં વયમણુરકુખે, વિરયામો મેહુણાઓ.	૧૬
આલયવિહારસમિઓ, જુત્તો ગુત્તો ઠિઓ સમણધમ્મે; પંચમં વયમણુરકુખે, વિરયામો પરિગ્ગહાઓ.	૧૭
આલયવિહારસમિઓ, જુત્તો ગુત્તો ઠિઓ સમણધમ્મે; છટ્ટં વયમણુરકુખે, વિરયામો રાઇભોઅણાઓ.	૧૮
આલય વિહારસમિઓ, જુત્તો ગુત્તો ઠિઓ સમણધમ્મે; તિવિહેણ અપ્પમત્તો, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૧૯
સાવજ્જજોગમેગં, મિચ્છત્તં એગમેવ અન્નાણં; પરિવજ્જંતો ગુત્તો, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૨૦
અણવજ્જજોગમેગં, સમ્મત્તં એગમેવ નાણં તુ; ઉવસંપન્નો જુત્તો, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૨૧
દો ચેવ રાગદોસે, દુન્નિ ય ઝાણાઇં અટ્ટરુદ્દાઇં, પરિવજ્જંતો ગુત્તો, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૨૨
દુવિહં ચરિત્તધમ્મં, દુન્નિ ય ઝાણાઇં ધમ્મસુક્કાઇં; ઉવસંપન્નો જુત્તો, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૨૩
કિણ્ણા નીલા કાઊ, તિન્નિ ય લેસાઓ અપ્પસત્થાઓ; પરિવજ્જંતો ગુત્તો, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૨૪
તેઊ પમ્હા સુક્કા, તિન્નિ ય લેસાઓ સુપ્પસત્થાઓ; ઉવસંપન્નો જુત્તો, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૨૫
મણસા મણસચ્ચવિઊ, વાયાસચ્ચેણ કરણસચ્ચેણ; તિવિહેણ વિ સચ્ચવિઊ, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૨૬
ચત્તારિ ય દુહસિજ્જા, ચઉરો સન્ના તહા કસાયા ય; પરિવજ્જંતો ગુત્તો, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૨૭
ચત્તારિ ય સુહસિજ્જા, ચઉવ્વિહં સંવરં સમાહિં ચ; ઉવસંપન્નો જુત્તો, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૨૮
પંચેવ ય કામગુણે, પંચેવ ય અણહવે મહાદોસે; પરિવજ્જંતો ગુત્તો, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૨૯
પંચિંદિયસંવરણં, તહેવ પંચવિહમેવ સજ્જાયાં; ઉવસંપન્નો જુત્તો, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૩૦
છજ્જવનિકાયવહં, છપ્પિ ય ભાસાઓ અપ્પસત્થાઓ; પરિવજ્જંતો ગુત્તો, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૩૧
છવ્વિહમબ્બિંતરયં, બજ્જં પિ ય છવ્વિહં તવોકમ્મં; ઉવસંપન્નો જુત્તો, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૩૨
સત્ત ય ભયઠાણાઇં, સત્તવિહં ચેવ નાણાવિબ્ભંગં; પરિવજ્જંતો ગુત્તો, રકુખામિ મહવ્વએ પંચ.	૩૩

પિંડેસણ પાણેસણ, ઉગ્ગહસતિક્કયા મહજ્ઞયણા;	
ઉવસંપન્નો જુત્તો, રક્ખામિ મહવ્વએ પંચ.	૩૪
અટ્ઠ ય મયઠાણાઈ, અટ્ઠ ય કમ્માઈ તેસિં બંધં ય;	
પરિવજ્જંતો ગુત્તો, રક્ખામિ મહવ્વએ પંચ.	૩૫
અટ્ઠ ય પવયણમાયા, દિટ્ઠા અટ્ઠવિહનિટ્ઠિંઅટ્ઠેહિં;	
ઉવસંપન્નો જુત્તો, રક્ખામિ મહવ્વએ પંચ.	૩૬
નવપાવનિઆણાઈ, સંસારત્થા ય નવવિહા જીવા;	
પરિવજ્જંતો ગુત્તો, રક્ખામિ મહવ્વએ પંચ.	૩૭
નવબંભયેરગુત્તો, દુનવવિહં બંભયેરપરિસુદ્ધં;	
ઉવસંપન્નો જુત્તો, રક્ખામિ મહવ્વએ પંચ.	૩૮
ઉવઘાયં ય દસવિહં, અસંવરં તહ ય સંકિલેસં ય;	
પરિવજ્જંતો ગુત્તો, રક્ખામિ મહવ્વએ પંચ.	૩૯
સચ્ચસમાહિટ્ઠાણા, દસ યેવ દસાઓ સમણાધમ્મં ય;	
ઉવસંપન્નો જુત્તો, રક્ખામિ મહવ્વએ પંચ.	૪૦
આસાયણં ય સવ્વં, તિગુણં ઇક્કારસં વિવજ્જંતો;	
ઉવસંપન્નો, જુત્તો, રક્ખામિ મહવ્વએ પંચ.	૪૧
એવં તિદંડવિરઓ, તિગરણસુદ્ધો તિસલ્લનીસલ્લો;	
તિવિહેણ પડિક્કંતો, રક્ખામિ મહવ્વએ પંચ.	૪૨

ઇચ્ચેઅં મહવ્વયઉચ્ચારણં થિરત્તં સલ્લુદ્ધરણં ધિઇબલં વવસાઓ સાહણાટ્ઠો પાવનિવારણં નિકાયણા ભાવવિસોહી પડાગાહરણં નિજ્જુહણારાહણા ગુણાણં સંવરજોગો પસત્થજ્ઞાણોવઉત્તયા જુત્તયા ય નાણે પરમટ્ઠો ઉત્તમટ્ઠો, એસ ખલુ તિત્થંકરેહિં રઇરાગદોસમહણેહિં દેસિઓપવયણસ્સ સારો ઇજ્જવનિકાયસંજમં ઉવએસિઅં તેલુક્કસક્કયં ઠાણં અભ્ભુવગયા.

નમોત્થુ તે સિદ્ધ બુદ્ધ મુત્ત નિરય નિસ્સંગ માણમૂરણ ગુણરયણસાયરમણંતમપ્પમેઅ, નમોત્થુ તે મહઈમહાવીરવદ્ધમાણસામિસ્સ, નમોત્થુ તે અરહઓ, નમોત્થુ તે ભગવઓ ત્તિકટ્ટુ, એસા ખલુ મહવ્વયઉચ્ચારણા કયા, ઇચ્છામો સુત્તકિત્તાણં કાઉં, નમો તેસિં ખમાસમણાણં જેહિં ઇમં વાઇઅં ઇવ્વિહમાવસ્સયં ભગવંતં તં જહા- સામાઇયં, યઉવીસત્થઓ, વંદણયં, પડિક્કમણં, કાઉસ્સગ્ગો, પચ્ચક્ખાણં, સવ્વેહિં પિ એઅમ્મિ ઇવ્વિહે આવસ્સએ

ભગવંતે સસુત્તે સઅત્થે સગંથે સન્નિજ્જુત્તિએ સસંગહણિએ જે ગુણા વા ભાવા વા અરિહંતેહિં ભગવંતેહિં પણણત્તા વા પરુવિઆ વા તે ભાવે સદ્દહામો પત્તિઆમો રોએમો ફાસેમો પાલેમો અણુપાલેમો, તે ભાવે સદ્દહંતેહિં પત્તિઅંતેહિં રોઅંતેહિં, ફાસંતેહિં પાલંતેહિં અણુપાલંતેહિં અંતોપકખસ્સ જે વાઇઅં પઢિઅં-પરિ અટ્ઠિઅં પુચ્છિઅં અણુપેહિઅં અણુપાલિઅં તં દુક્ખકખયાએ કમ્મકખયાએ મોક્ખયાએ બોહિલાભાએ સંસારુત્તારણાએ ત્તિકટ્ટુ ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરામિ.

અંતોપકખસ્સ જે ન વાઇઅં, ન પઢિઅં, ન પરિઅટ્ઠિઅં, ન પુચ્છિઅં, નાણુપેહિઅં, નાણુપાલિઅં, સંતે બલે, સંતે વીરિએ, સંતે પુરિસક્કારપરક્કમે, તસ્સ આલોએમો પડિક્કમામો નિંદામો ગરિહામો વિઉટ્ટેમો વિસોહેમો અકરણયાએ અભ્ભુટ્ટેમો અહારિહં તવોકમ્મં પાયચ્છિત્તં પડિવજ્જામો, તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કડં (૧)

નમો તેસિં ખમાસમણાણં જેહિં ઇમં વાઇઅં અંગબાહિરં ઉક્કાલિઅં ભગવંતં તં જહા-(૧) દસવેઆલિઅં (૨) કપ્પિઆકપ્પિઅં (૩) ચુલ્લકપ્પસુઅં (૪) મહાકપ્પસુઅં (૫) ઉવવાઇયં (૬) રાયપ્પસેણિઅં (૭) જીવાભિગમો (૮) પણણવણા (૯) મહાપણણવણા (૧૦) નંદી (૧૧) અણુઓગદારાઈ (૧૨) દેવિંદત્થાઓ (૧૩) તંદુલવેઆલિઅં (૧૪) ચંદાવિજ્જયં (૧૫) પમાયપ્પમાયં (૧૬) પોરિસિમંડલં (૧૭) મંડલપ્પવેસો (૧૮) ગણિવિજ્જા (૧૯) વિજ્જાયરણવિણિચ્છઓ (૨૦) ઝાણવિભત્તી (૨૧) મરણ વિભત્તી (૨૨) આયવિસોહિ (૨૩) સંલેહણાસુઅં (૨૪) વીયરાયસુઅં (૨૫) વિહારકપ્પો (૨૬) ચરણવિહી (૨૭) આઉરપચ્ચક્ખાણં (૨૮) મહાપચ્ચક્ખાણં, સવ્વેહિં પિ એઅમ્મિ અંગબાહિરે ઉક્કાલિએ ભગવંતે ઠી ઉપર પ્રમાણે (૨)

નમો તેસિં ખમાસમણાણં જેહિં ઇમં વાઇઅં અંગબાહિરં કાલિઅં ભગવંતં, તં જહા- (૧) ઉત્તરજ્ઞયણાઈ (૨) દસાઓ (૩) કપ્પો (૪) વવહારો (૫) ઇસિભાસિઆઈ (૬) નિસીહં (૭) મહાનિસીહં (૮) જેબુદ્ધીવપણણત્તી (૯) ચંદપણણત્તી (૧૦) સૂરપણણત્તી (૧૧) દીવસાગરપણણત્તી (૧૨) ખુડિડયાવિમાણપવિભત્તી (૧૩) મહલ્લિઆવિમાણપવિભત્તી (૧૪) અંગચૂલિઆએ (૧૫) વગ્ગચૂલિઆએ (૧૬) વિવાહચૂલિઆએ (૧૭) અરુણોવવાએ (૧૮) વરુણોવવાએ (૧૯) ગરુલોવવાએ (૨૦) ધરણોવવાએ-વેસમણોવવાએ (૨૧) વેલંધરોવવાએ (૨૨) દેવિંદોવવાએ (૨૩) ઉટ્ટાણાસુએ (૨૪) સમુટ્ટાણાસુએ (૨૫) નાગપરિઆવલિઆણં (૨૬) નિરયાવલિઆણં (૨૭) કપ્પિઆણં (૨૮) કપ્પવડિંસયાણં (૨૯) પુષ્કિયાણં (૩૦) પુષ્કચૂલિયાણં (૩૧) વણ્ણિહયાણં-વણ્ણિહદસાણં (૩૨) આસિવીસભાવણાણં (૩૩) દિટ્ઠિવિસભાવણાણં

(૩૪) ચારણસુમિણભાવણાણં (૩૫) મહાસુમિણભાવણાણં (૩૬) તેઅગ્નિસગ્ગાણં, સવ્વેહિં પિ એઅમ્મિ અંગભાહિરે કાલિએ ભગવંતે૦ થી ઉપર પ્રમાણે (૩)

નમો તેસિં ખમાસમણાણં જેહિં ઇમં વાઇઅં દુવાલસંગં ગણિપિડગં ભગવંતં, તં જહા- (૧) આયારો (૨) સૂઅગડો (૩) ઠાણં (૪) સમવાઓ (૫) વિવાહપણ્ણત્તી (૬) ણાયાધમ્મકહાઓ (૭) ઉવાસગદ્દસાઓ (૮) અંતગડ દસાઓ (૯) અણુત્તરોવવાઇયદ્દસાઓ (૧૦) પણ્ણવાગરણં (૧૧) વિવાગસુઅં (૧૨) દિટ્ઠિવાઓ, સવ્વેહિં પિ એઅમ્મિ દુવાલસંગં ગણિપિડગં ભગવંતે૦ થી ઉપર પ્રમાણે (૪)

નમો તેસિં ખમાસમણાણં જેહિં ઇમં વાઇઅં દુવાલસંગં ગણિપિડગં ભગવંતં, તં જહા-સમ્મં કાએણં ફાસંતિ પાલંતિ પૂરંતિ સોહંતિ તીરંતિ કિટ્ટંતિ સમ્મં આણાએ આરાહંતિ, અહં ચ નારાહેમિ, તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કડં, પછી સુઅદેવયા૦ની સ્તુતિ બોલવી.

પાક્ષિકખામણા

ઇચ્છામિ ખમાસમણો! પિઅં ચ મે, જે ભે હટ્ટાણં, તુટ્ટાણં, અપ્પાયંકાણં, અભગ્ગજોગાણં, સુસીલાણં, સુવ્વયાણં, સાયરિયઉવજ્જાયાણં, નાણેણં દંસણેણં, ચરિત્તેણં, તવસા અપ્પાણં ભાવેમાણાણં, બહુસુભેણ ભે! દિવસો પોસહો પક્ખો વઇક્કંતો, અત્તો ચ ભે! કલ્લાણેણં પજ્જુવટ્ઠિઓ, સિરસા મણસા મત્થએણ વંદામિ (૧) ગુરુ-તુભ્ભેહિં સમં.

ઇચ્છામિ ખમાસમણો! પુવ્વિં ચેઇઆઇં વંદિત્તા, નમંસિત્તા, તુભ્ભણં પાયમૂલે વિહરમાણેણં, જે કેઇ બહુદેવસિયા સાહુણો દિટ્ટા સમાણા વા, વસમાણા વા, ગામાણુગામં દુઇજ્જમાણા વા, રાઇણિયા સંપુચ્છંતિ, ઓમરાઇણિયા વંદંતિ, અજ્જયા વંદંતિ, અજ્જયાઓ વંદંતિ, સાવયા વંદંતિ, સાવિયાઓ વંદંતિ, અહંપિ નિસ્સલ્લો નિક્કસાઓ તિકટ્ટુ, સિરસા મણસા મત્થએણ વંદામિ (૨) ગુરુ-અહમવિ વંદાવેમિ ચેઇઆઇં.

ઇચ્છામિ ખમાસમણો! ઉવટ્ઠિઓહં, તુભ્ભણં, સંતિઅં અહાકપ્પં વા, વત્થં વા, પરિગ્ગહં વા, કંબલં વા, પાયપુચ્છણં વા, (રયહરણં વા) અક્ખરં વા, પયં વા, ગાહં વા, સિલોગં વા, (સિલોગદ્ધં વા) અટ્ઠં વા, હેઉં વા, પસિણં વા, વાગરણં વા, તુભ્ભેહિં ચિઅત્તેણં દિઠ્ઠં, મએ અવિણએણ પરિચ્છિઅં, તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કડં (૩) ગુરુ-આયરિયસંતિઅં.

ઇચ્છામિ ખમાસમણો! અહમપુવ્વાઇં કયાઇં ચ મે કિઇકમ્માઇં આયારમંતરે વિણયમંતરે સેહિઓ સેહાવિઓ સંગહિઓ ઉવગ્ગહિઓ સારિઓ વારિઓ ચોઇઓ પરિચોઇઓ ચિઅત્તા મે પરિચોયણા (અભ્ભુટ્ઠિઓહં) ઉવટ્ઠિઓહં તુભ્ભણં તવતેયસિરીએ ઇમાઓ ચાઉરંતસંસારકંતારાઓ સાહટ્ટુ નિત્થરિસ્સામિ તિકટ્ટુ સિરસા મણસા મત્થએણ વંદામિ (૪) ગુરુ-નિત્થારગપારગા હોહ

ખામણાં કેટલાં ખામવાં

દેવસિ રાઇ અને પક્ખિમાં પાંચ કે તેથી વધારે સાધુઓ હોય તો ત્રણને ખામવા, પાંચથી વધારે સાધુઓ હોય તો ચોમાસીમાં પાંચ અને સાતથી વધારે સાધુઓ હોય તો સંવચ્છરીમાં સાત સાધુઓને ખામવા.

સકલાહર્હત્ સ્તોત્ર

સકલાહર્હત્પ્રતિષ્ઠાન-મધિષ્ઠાનં શિવશ્રિયઃ;	
ભૂર્ભુવઃસ્વસ્ત્રયીશાન-માર્હન્ત્યં પ્રણિદમ્હલે.	૧
નામાહુકૃતિદ્રવ્યભાવૈઃ, પુનતસ્ત્રિજગજ્જનમ્;	
ક્ષેત્રે કાલે ચ સર્વસ્મિન્નર્હતઃ સમુપાસ્મહે.	૨
આદિમં પૃથિવીનાથ-માહુદિમં નિષ્પરિગ્રહમ્;	
આદિમં તીર્થનાથં ચ, ઋષભસ્વામિનં સ્તુમઃ.	૩
અર્હન્તમજિતં વિશ્વ-કમલાકરભાસ્કરમ્;	
અમ્બાનકેવલાહુદર્શ-સંક્રાન્તજગતં સ્તુવે.	૪
વિશ્વભવ્યજનાહુરામ-કુલ્યા તુલ્યા જયન્તિ તાઃ;	
દેશનાસમયે વાયઃ, શ્રીસંભવજગત્પતેઃ.	૫
અનેકાન્તમતામ્બોધિ-સમુલ્લાસનચન્દ્રમાઃ;	
દઘાદમન્દમાનન્દં, ભગવાનભિનન્દનઃ.	૬
દ્યુસત્કિરીટશાણાગ્રો-ત્તેજિતાહ્નિનખાવલિઃ;	
ભગવાન્ સુમતિસ્વામી, તનોત્વભિમતાનિ વઃ.	૭
પદ્મપ્રભપ્રભોર્દેહ-ભાસઃ પુષ્ણન્તુ વઃ શ્રિયમ્;	
અન્તરહુગારિમથને, કોપાટોપાદિવારુણાઃ.	૮
શ્રીસુપાર્શ્વજિનેન્દ્રાય, મહેન્દ્રમહિતાંઘ્રયે;	

नमश्चतुर्वर्णसंघ-गगनाभोगभास्वते.	८
यन्द्रप्रभप्रभोश्चन्द्र-मरीचिनिययोज्ज्वला;	
मूर्तिमूर्त्तसितध्यान-निमित्तेव श्रियेऽस्तु वः.	१०
करामलकवद्विश्वं, कलयन् केवलश्रिया;	
अथिन्यमाहात्म्यनिधिः, सुविधिर्बोधयेऽस्तु वः.	११
सत्वानां परमानन्द-कन्दोद्भेदनवाम्बुदः;	
स्याद्वाद्यमृतनिस्स्यन्दी, शीतलः पातु वो जिनः.	१२
भवरोगार्त्तजन्तूना-मगदंकारदर्शनः;	
निःश्रेयसश्रीरमणः, श्रेयांसः श्रेयसेऽस्तु वः.	१३
विश्वोपकारकीभूत-तीर्थकृत्कर्मनिर्मितिः;	
सुरासुरनरैः पूज्यो, वासुपूज्यः पुनातु वः.	१४
विमलस्वामिनो वायः कतकक्षोदसोदराः;	
जयन्ति त्रिजगत्येतोजलनैर्मल्यहेतवः.	१५
स्वयम्भूरमणस्पर्द्धि-करुणारसवारिणा;	
अनन्तजिह्वनन्तां वः; प्रयच्छतु सुभश्रियम्.	१६
कल्पद्रुमसधर्माशमिष्टप्राप्तौ शरीरिणाम्;	
यतुर्द्धा धर्मदृष्टारं, धर्मनाथमुपास्महे.	१७
सुधासोदरवाञ्जयोत्सना-निर्मलीकृतद्विडुमुषः;	
मृगलक्ष्मा तमःशान्त्यै, शान्तिनाथजिनोऽस्तु वः.	१८
श्रीकुन्थुनाथो भगवान्, सनाथोऽतिशयर्द्धिभिः;	
सुरासुरनृनाथाना-मेकनाथोऽस्तु वः श्रिये.	१९
अरनाथस्तु भगवाँ-श्चतुर्थारनभोरविः;	
यतुर्थपुरुषार्थश्री-विलासंवितनोतु वः.	२०
सुरासुरनराधीश-मयूरनववारिदम्;	
कर्मद्रुन्मूलने हस्ति-मल्लं मल्लिमभिष्टुमः.	२१
जगन्महामोहनिद्रा-प्रत्यूषसमयोपमम्;	
मुनिसुप्रतनाथस्य, देशनावयनं स्तुमः.	२२
लुठन्तो नमतां मूर्ध्नि, निर्मलीकारकारणम्;	
वारिप्लवा एव नमेः, पान्तु पादनपांशवः.	२३
यद्दुवंशसमुद्रेन्दुः, कर्मकक्षडुताशनः;	
अरिष्टनेमिर्भगवान्, भूयाद्दोडरिष्टनाशनः.	२४
कमठे धरणेन्द्रे य, स्वोचितं कर्म कुर्वतिः	
प्रभुस्तुत्यमनोवृत्तिः, पार्श्वनाथः श्रियेऽस्तु वः.	२५
श्रीमते वीरनाथाय, सनाथायाद्भुतश्रियाः	
महानन्दसरोराज-मरालायाहते नमः.	२६
कृतापराधेऽपि जने, कृपामन्थरतारयोः;	
छषट्पदभाष्यार्द्रयोर्बद्रं, श्रीवीरजिननेत्रयोः.	२७
जयति विजितान्यतेजाः, सुरासुराधीशसेवितः श्रीमान्;	
विमलस्त्रासविरहित-स्त्रिभुवनयूडामणिर्भगवान्.	२८
वीरः सर्वसुरासुरेन्द्रमहितो, वीरं बुधाः संश्रिताः,	
वीरेणाभिहतः स्वकर्मनिययो, वीराय नित्यं नमः;	
वीरात्तीर्थमिदं प्रवृत्तमतुलं, वीरस्य घोरं तपो,	
वीरे श्रीधृतिकीर्तिकान्तिनिययः, श्रीवीर! भद्रदृशि.	२९
अवनितलगतानां कृत्रिमाकृत्रिमानां,	
वरभवनगतानां दिव्यवैमानिकानाम्;	
छल मनुजकृतानां देवराज्यितानां,	

જિનવરભવનાનાં ભાવતોડહં નમામિ. ૩૦
 સર્વેષાં વેધસામાડઢઘ-માદિમં પરમેષ્ટિનામ્;
 દેવાધિદેવં સર્વજ્ઞં; શ્રીવીરં પ્રણિદન્નહે. ૩૧
 દેવોડનેકભવાજિંતોજિંતમહા પાપપ્રદીપાનલો દેવઃ
 સિદ્ધિવધૂવિશાલહૃદયા-લડ્કારહારોપમઃ;
 દેવોડષ્ટાદશદોષસિન્ધુરઘટા-નિભેદપંચાનનો,
 ભવ્યાનાં વિદધાતુ વાંછિતફલં શ્રીવીતરાગોજિનઃ. ૩૨
 ખ્યાતોડષ્ટાપદપર્વતો ગજપદઃ સમ્મેતશૈલાભિધઃ
 શ્રીમાન્ રૈવતકઃ પ્રસિદ્ધમહિમા શત્રુંજયો મણ્ડપઃ;
 વૈભારઃ કનકાયલોડર્બુદ્ધગિરિઃ શ્રીચિત્રકૂટાદય-
 સ્તત્ર શ્રીઋષભાદયો જિનવરાઃ કુર્વન્તુ વો મંગલમ્. ૩૩

સ્નાતસ્યા સ્તુતિ

સ્નાતસ્યાપ્રતિમસ્ય મેરુશિખરે શય્યા વિભોઃ શૈશવે,
 રુપાલોકનવિસ્મયાહતરસ-ભ્રાન્ત્યા ભ્રમચ્યક્ષુષા;
 ઉન્મૂષ્ટં નયનપ્રભાધવલિતં ક્ષીરોદકાશંકયા,
 વક્ત્રં યસ્ય પુનઃ પુનઃ સ જયતિ શ્રીવર્દ્ધમાનો જિનઃ. ૧
 હંસાંસાહતપદ્મરેણુકપિશ-ક્ષીરાર્ણવામ્ભોભૂતૈઃ,
 કુમ્ભૈરપ્સરસાં પયોધરભરપ્રસ્પર્દ્ધિભિઃ કાંચનૈઃ;
 યેષાં મન્દરરત્નશૈલશિખરે જન્માભિષેકઃ કૃતઃ,
 સર્વૈઃ સર્વસુરાસુરેશ્વરગણૈસ્તેષાં નતોડહં કમાન્. ૨
 અર્હદ્વક્ત્રપ્રસૂતં ગણધરરચિતં દ્વાદશાંગં વિશાલં,
 ચિત્રં બહુવર્થયુક્તં મુનિગણવૃષભૈર્ધારિતં બુદ્ધિમદ્ભિઃ;
 મોક્ષાગ્રદ્વારભૂતં વ્રતચરણફલં જ્ઞેયભાવપ્રદીપં,
 ભક્ત્યા નિત્યં પ્રપદ્યે શ્રુતમહમખિલં સર્વલોકૈકસારમ્. ૩
 નિષ્પડ્કવ્યોમનીલઘૃતિમલસદૃશં બાલચન્દ્રાભદ્રં,
 મત્તં ઘણટારવેણ પ્રસૂતમદજલં પૂરયન્તં સમન્તાત્;
 આરુઢો દિવ્યનાગં વિચરતિ ગગને કામદઃકામરૂપી,
 યક્ષઃ સર્વાનુભૂતિર્દિશતુ મમ સદા સર્વ કાર્યેષુ સિદ્ધિમ્. ૪

ભવનદેવતાની સ્તુતિ

ભવણદેવયાએ કરેમિ કાઉ૦ અન્ન૦
 જ્ઞાનાદિગુણયુતાનાં, નિત્યં સ્વાધ્યાય સંયમરતાનામ્;
 વિદધાતુ ભવનદેવી, શિવં સદા સર્વસાધૂનામ્ (૧)

ક્ષેત્રદેવતાની સ્તુતિ

ખિત્તદેવયાએ કરેમિ કાઉ૦ અન્ન૦
 યસ્યાઃ ક્ષેત્રં સમાશ્રિત્ય, સાધુભિઃ સાધ્યતે ક્રિયાઃ;
 સા ક્ષેત્રદેવતા નિત્યં, ભૂયાન્નઃ સુખદાયિની (૧)

અતિચારની ગાથા

સયણાસણાપાણે, ચેઇય જઈ સિજજ કાય ઉચ્ચારે;
 સમિઈ ભાવણા ગુન્તી, વિતહાયરણે ય અઇયારો (૧)
 સંથારાદિ, આસનાદિ, અને આહાર-પાણી, અવિધિએ ગ્રહણ કરવાથી, અવિધિએ જિનેશ્વરને વંદન કરવાથી, સાધુ સાધ્વીનો
 વિનય ન કરવાથી, વસતિની અવિધિએ પ્રમાર્જના વિ૦ કરવાથી, લઘુનીતિ-વડીનીતિનું અપ્રતિલેખિત ભૂમિ ઉપર
 પરઠવવાથી, પાંચ સમિતિ, બાર ભાવના અને ત્રણ ગુપ્તિ વિ૦નું અવિધિએ સેવન કરવાથી અથવા સેવન નહિ કરવાથી જે
 કંઈ અતિચાર લાગ્યા હોય તે સંભારીને યાદ કરવા. (સામાન્ય સાધુ-સાધ્વીઓએ આ ગાથા અર્થસહિત એકવાર વિચારવી,
 અલ્પ વ્યાપાર હોવાથી વડીલે બે વાર વિચારવી૦)

છીંકનો કાઉસ્સગ્ગ

પાશ્ચિમ અતિયાર પહેલા છીંક આવે તો, ટાઈમ અને અનુકૂલતા હોય તો સર્વ ફરીને કરવું, અતિયાર પછી છીંક આવે તો, સજ્જાય પછી ઇરિયાવહિ કરી ખમાઠ ઇચ્છાઠ સંઠ ભઠ! ક્ષુદ્રોપદ્રવઠોહઠાવણત્થં કાઉસસગ્ગ કરું? (કરેહ) ઇચ્છં, કહી ક્ષુદ્રોઠ કરેમિ કાઉસસગ્ગં અન્નત્થઠ સાગરવરગંભીરા સુધી યાર લોગસસનો કાઉસસગ્ગ કરી નીચેની ગાથા ત્રણ વખત કહી પારવો.

સર્વે યક્ષાંબિકાઘા યે, વૈયાવૃત્ત્યકરા જિને;

ક્ષુદ્રોપદ્રવસંઘાતં, તે દ્રુતં દ્રાવયન્તુ નઃ (૧)

પછી પ્રગટ લોગસસ કહી આગળનો વિધિ યાલુ કરવો (હીરઠ)

દેવસિઅ પ્રતિક્રમણની વિધિ

પ્રથમ ઇરિયાવહિયાઠ (ગૃહસ્થ-સામાયિક લઈ મુહપત્તિ પરિલેહી બે વાંદણાં દઈ પચ્ચક્રુખાણ કરે) ખમાઠ ઇચ્છાઠ સંઠ ભઠ! ચૈત્યવંદન કરું? (કરેહ) ઇચ્છં, ચૈત્યવંદનઠ જંકિંચિઠ નમુત્થુણંઠ અરિહંત ચેઇઆણંઠ અન્નત્થઠ એક નવકારનો કાઉસસગ્ગઠ નમોહંતુઠ પહેલી થોયઠ લોગસસઠ સવ્વલોએઠ અન્નત્થઠ એક નવકારનો કાઉસસગ્ગઠ બીજી થોયઠ પુક્રખરવરદીઠ સુઅસસઠ વંદણ વત્તિઆએઠ અન્નત્થઠ એક નવકારનો કાઉસસગ્ગઠ ત્રીજી થોયઠ સિદ્ધાણં-બુદ્ધાણંઠ વેયાવચ્ચઠ અન્નત્થઠ એક નવકારનો કાઉસસગ્ગઠ નમોહંતુઠ ચોથી થોયઠ નમુત્થુણંઠ ખમાઠ ભગવાનુંહં, ખમાઠ આચાર્યહં, ખમાઠ ઉપાધ્યાયહં, ખમાઠ સર્વસાધુહં (ગૃહસ્થ-ઇચ્છકારી સમસ્ત શ્રાવકને વંદુ).

ઇચ્છાઠ સંઠ ભઠ! દેવસિઅ પરિક્કમણો ઠાઉ? (ઠાએહ) ઇચ્છં, જમણો હાથ ઠોઘા (ગૃહસ્થ ચરવલા) ઉપર થાપીને સવ્વસસવિઠ કરેમિભંતેઠ ઇચ્છામિ ઠામિઠ તસસઉત્તરીઠ અન્નત્થઠ સયણાસણાન્નઠની ગાથા એકવાર (વડીલે બે વાર) અર્થસહિત (ગૃહસ્થ-પંચાચારના અતિયારની આઠગાથા, ન આવડે તો આઠ નવકાર) નો કાઉસસગ્ગઠ લોગસસઠ

ત્રીજા આવશ્યકની મુહપત્તિ પરિલેહી બે વાંદણાંઠ ઇચ્છાઠ સંઠ ભઠ! દેવસિઅ આલોઉ? (આલોએહ) ઇચ્છં-આલોએમિ, જોમે દેવસિ ઠોઠ ઠાણો કમણો (ગૃહસ્થ-સાત લાખઠ પહેલે પ્રાણાતિપાતઠ પૌષધમાં - ગમણાગમણોઠ) સવ્વસસવિઠ વીરાસને બેસીને-નવકારઠ કરેમિ ભંતેઠ યત્તારિમંગલંઠ ઇચ્છામિ પરિક્કમિઉંઠ ઇરિયાવહિયાઠ શ્રમણસૂત્રઠ (ગૃહસ્થ-નવકારઠ કરેમિભંતેઠ ઇચ્છામિ પરિક્કમિઉંઠ વંદિતુઠ) બે વાંદણાંઠ અભ્ભુટ્ટિઠઠોઠ બે વાંદણાંઠ આયરિય ઉવજ્જાએઠ કરેમિ ભંતેઠ ઇચ્છામિઠામિઠ તસસઉત્તરીઠ અન્નત્થઠ બે લોગસસનો કાઉસસગ્ગઠ લોગસસઠ સવ્વલોએઠ અન્નત્થઠ એક લોગસસનો કાઉસસગ્ગઠ પુક્રખરવરદીઠ સુઅસસઠ વંદણવત્તિઆએઠ અન્નત્થઠ એકલોગસસનો કાઉસસગ્ગઠ સિદ્ધાણં બુદ્ધાણંઠ સુઅદેવયાએ કરેમિ કાઉસસગ્ગં-અન્નત્થઠ એક નવકારનો કાઉસસગ્ગઠ નમોહંતુઠ સુઅદેવયાઠ (બહેનો-કમલદલઠ) ખિત્તદેવયાએ કરેમિ કાઉસસગ્ગં-અન્નત્થઠ એક નવકારનો કાઉસસગ્ગઠ નમોહંતુઠ જિસેખિતેઠ (બહેનો-ચસ્યાઃ ક્ષેત્રંઠ) નવકારઠ

છટ્ઠા આવશ્યકની મુહપત્તિ પરિલેહી બે વાંદણાંઠ સામાયિક, ચઉવિસત્થો, વંદણ, પરિક્કમણ, કાઉસસગ્ગ, પચ્ચક્રુખાણ-કર્યુ છે જી (પચ્ચક્રુખાણ ધાર્યુ હોય તો, કાઉસસગ્ગ સુધી-કર્યો છે જી, પચ્ચક્રુખાણ-ધાર્યુ છે જી) ઇચ્છામો અણુસટ્ટિંઠ નમો ખમાસમણાણં-નમોહંતુઠ નમોસ્તુવર્ધમાનાયઠ (બહેનો-સંસારદાવાની ત્રણ ગાથા).

નમુત્થુણંઠ નમોહંતુઠ સ્તવનઠ વરકનકઠ ખમાઠ ભગવાનું હં, ખમાઠ આચાર્યહં, ખમાઠ ઉપાધ્યાયહં, ખમાઠ સર્વસાધુહં (ગૃહસ્થ-જમણો હાથ ચરવલા ઉપર સ્થાપી-અઠ્ઠાઇજજેસુઠ) ઇચ્છાઠ સંઠ ભઠ! દેવસિઅ પાયચ્છિત્ત વિસોહણત્થં કાઉસસગ્ગ કરું? (કરેહ) ઇચ્છં, દેવસિઅ પાયચ્છિત્ત વિસોહણત્થં કરેમિ કાઉસસગ્ગં-અન્નત્થઠ યાર લોગસસનો કાઉસસગ્ગઠ લોગસસઠ ઇચ્છાઠ સંઠ ભઠ! સજ્જાય સંદિસાહઉ? (સંદિસાવેહ) ઇચ્છં, ખમાઠ ઇચ્છાઠ સંઠ ભઠ! સજ્જાય કરું? (કરેહ) ઇચ્છં, નવકારઠ સજ્જાયઠ નવકારઠ ખમાઠ ઇચ્છાઠ સંઠ ભઠ! દુક્રખક્રુખઓ કમ્મક્રુખઓ નિમિત્તં કાઉસસગ્ગ કરું? (કરેહ) ઇચ્છં, દુક્રખક્રુખઓ કમ્મક્રુખઓ નિમિત્તં કરેમિ કાઉસસગ્ગં-અન્નત્થઠ સંપૂર્ણ યાર લોગસસનો કાઉસસગ્ગઠ (બાકીના સર્વ કાઉસસગ્ગમાં ચંદેસુનિમ્મલયરા-સુધી લોગસસઠ) નમોહંતુઠ લઘુશાન્તિઠ લોગસસઠ (ગૃહસ્થ-ઇરિયાવહિ કરી ચઉક્કસાયઠ નમુત્થુણંઠ જાવંતિઠ ખમાઠ જાવંતઠ નમોહંતુઠ ઉવસગ્ગહરંઠ જયવીયરાયઠ ખમાઠ મુહપત્તિ પરિલેહી-સામાયિક પારવાના બે આદેશ માગી જમણો હાથ ચરવલા ઉપર સ્થાપી-નવકારઠ સામાઇયવયજુત્તોઠ)

રાઈઅ પ્રતિક્રમણની વિધિ

પ્રથમ ઇરિયાવહિયાઠ (ગૃહસ્થ-સામાયિક લે) ખમાઠ ઇચ્છાઠ સંઠ ભઠ! કુસુમિણ દુસુમિણ ઠોહઠાવણી રાઈય પાયચ્છિત્ત વિસોહણત્થં કાઉસસગ્ગ કરું? (કરેહ) ઇચ્છં, કુસુમિણ દુસુમિણ ઠોહઠાવણી રાઈય પાયચ્છિત્ત વિસોહણત્થં કરેમિ કાઉસસગ્ગં-અન્નત્થઠ યાર લોગસસ (રાત્રે શિયલભંગ સંબંધી સ્વપ્ન આવેલ હોય તો સાગરવરગંભીરા-સુધી, નહિ તો ચંદેસુનિમ્મલયરા-સુધી)નો કાઉસસગ્ગઠ લોગસસઠ ખમાઠ ઇચ્છાઠ સંઠ ભઠ! ચૈત્યવંદન કરું? (કરેહ) ઇચ્છંઠ જગચિંતામણીઠ જંકિંચિઠ નમુત્થુણંઠ જાવંતિઠ ખમાઠ જાવંતઠ નમોહંતુઠ ઉવસગ્ગહરંઠ જયવીયરાયઠ ખમાઠ ભગવાનુંહં, ખમાઠ આચાર્યહં, ખમાઠ ઉપાધ્યાયહં, ખમાઠ સર્વસાધુહં, ખમાઠ ઇચ્છાઠ સંઠ ભઠ! સજ્જાય સંદિસાહઉ? (સંદિસાવેહ) ઇચ્છં, ખમાઠ ઇચ્છાઠ સંઠ ભઠ! સજ્જાય કરું? (કરેહ) ઇચ્છં, નવકારઠ ભરહેસરઠ નવકારઠ ઇચ્છકારઠ

ઇચ્છાં સં ભં! રાઇયપડિક્કમણે ઠાઉં? (ઠાએહ) ઇચ્છં, જમણો હાથ ઓઘા (ગૃહસ્થ-ચરવલા) ઉપર સ્થાપીને સવ્વસ્સવિં નમુત્યુણં કરેમિભંતેં ઇચ્છામિઠામિં તસ્સઉત્તરીં અન્નત્યં એક લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગં લોગસ્સં સવ્વલોએં અન્નત્યં એક લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગં પુક્ખરવરદીં સુઅસ્સં વંદણવત્તિઆએં અન્નત્યં સયણાસણાં ની ગાથા એકવાર (વડીલે બે વાર) અર્થ સહિત (ગૃહસ્થ-પંચાચારના અતિચારની આઠ ગાથા, ન આવડે તો આઠ નવકાર) નો કાઉસ્સગ્ગં સિદ્ધાણં બુદ્ધાણં

ત્રીજા આવશ્યકની મુહપત્તિ પરિલેહી-બે વાંદણાં ઇચ્છાં સં ભં! રાઈયં આલોઉં? (આલોએહ) ઇચ્છં-આલોએમિ, જોમે રાઇઓં સંથારાઉવટ્ટણકીં (ગૃહસ્થ-સાત લાખં પહેલે પ્રાણાતિપાતં પૌષ્ઠમાં-ગમણાગમણેં) સવ્વસ્સવિં વીરાસને બેસીને નવકારં કરેમિભંતેં ચત્તારિમંગલં ઇચ્છામિ પરિક્કમિઉં ઇરિયાવહિયાં શ્રમણસૂત્રં (ગૃહસ્થ-નવકારં કરેમિભંતેં ઇચ્છામિ પરિક્કમિઉં વંદિતું) બે વાંદણાં અબ્ભુટ્ટિઓં બે વાંદણાં આયરિયઉવજ્જાએં કરેમિભંતેં ઇચ્છામિઠામિં તસ્સઉત્તરીં અન્નત્યં તપચિંતવણીં (ન આવડે તો સોળ નવકાર) નો કાઉસ્સગ્ગં લોગસ્સં

છટ્ઠા આવશ્યકની મુહપત્તિ પરિલેહી-બે વાંદણાં સકલતીર્થં પચ્ચકુખાણ કરી-સામાયિક, ચઉવિસત્યો, વંદણ, પરિક્કમણ, કાઉસ્સગ્ગ, પચ્ચકુખાણ-કર્યુ છે જી (પચ્ચકુખાણ ધાર્યુ હોય તો, કાઉસ્સગ્ગ સુધી-કર્યો છે જી, પચ્ચકુખાણ-ધાર્યુ છે જી) ઇચ્છામો અણુસટ્ઠિં નમો ખમાસમણાણં-નમોહંતું વિશાલલોચનં (બહેનો-સંસારદાવાની ત્રણ ગાથા).

નમુત્યુણં અરિહંત ચેઇઆણં અન્નત્યં એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગં નમોહંતું કલ્લાણકંદંની પ્રથમ ગાથાં લોગસ્સં સવ્વલોએં અન્નત્યં એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગં કલ્લાણકંદંની બીજી ગાથાં પુક્ખરવરદીં સુઅસ્સં વંદણવત્તિઆએં અન્નત્યં એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગં કલ્લાણકંદંની ત્રીજી ગાથાં સિદ્ધાણં બુદ્ધાણં વેયાવચ્ચં અન્નત્યં એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગં નમોહંતું કલ્લાણકંદંની ચોથી ગાથાં નમુત્યુણં ખમાં ભગવાનું, ખમાં આચાર્યું, ખમાં ઉપાધ્યાયું, ખમાં સર્વસાધુહં (ગૃહસ્થ-જમણો હાથ ચરવલા ઉપર સ્થાપી-અડ્ડાઇજજેસું) ત્રણદુહા અને ત્રણ ખમાં પૂર્વક પ્રથમ શ્રીસીમંધરસ્વામીનું અને પછી શ્રીસિદ્ધાચળજીનું ચૈત્યવંદન-થોયં સુધી કરવું.

પકુખિપ્રતિક્રમણની વિધિ

પ્રથમ દેવસિય પ્રતિક્રમણમાં શ્રમણસૂત્ર (વંદિતુ) કહીએ ત્યાં સુધી સર્વ કહેવું. પણ ચૈત્યવંદન સકલાહંતુનું અને થોયો સ્નાતર્યાની કહેવી.

પછી-ખમાં દેવસિઅ આલોઇઅ પરિક્કંતા ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવનુ! પકુખિ મુહપત્તિ પરિલેહઉં? (પરિલેહેહ) ઇચ્છં, મુહપત્તિ પરિલેહી (અહિંથી ચાર ખામણાં સુધી દેવસિઅ ને બદલે પકુખિ બોલવું) બે વાંદણાં ઇચ્છાં સં ભં! અબ્ભુટ્ટિઓહં સંબુદ્ધાખામણેણં અબ્ભિંતર પકુખિઅં ખામેઉં? (ખામેહ) ઇચ્છં ખામેમિ પકુખિઅં, એકપકુખસ્સ પત્તરસણહં રાઇંદિઆણં-જંકિંચિ અપત્તિઅં ઇચ્છાં સં ભં! પકુખિઅં આલોઉં? (આલોહેહ) ઇચ્છં-આલોએમિ, જો મે પકુખિઓં ઇચ્છાં સં ભં! પકુખિ અતિચાર આલોઉં? (આલોહેહ) ઇચ્છં, અતિચારં એવંકારે સાધુતણેધર્મે એકવિધ અસંયમ તેત્રીશ આશાતના પ્રમાદ પર્યન્તમાંહી (શ્રાવકતણે ધર્મે સમ્યક્ત્વમૂળ ૧૨ વ્રત ૧૨૪ અતિચાર માંહી) અનેરો સવ્વસ્સવિ પકુખિઅ દુચ્ચિંતિય દુબ્ભાસિય દુચ્ચિંદિય-ઇચ્છાં સં ભં! (પરિક્કમેહ) ઇચ્છં તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કં, ઇચ્છકારિ ભગવનુ! પસાયકરી પકુખિતપ પ્રમાદ કરશોજી, એમ બોલીને આવી રીતે કહીએંચોથભત્તેણં એક ઉપવાસ, બે આયંબિલ, ત્રણ-નીવિ, ચાર એકાસણાં, આઠ બેઆસણાં, બેહજાર સજ્જાય (ગાથા) યથાશક્તિ તપકરી પહોંચાડવો, જો તપ કર્યો હોય કે તપમાં પ્રવેશ કર્યો હોય તો પઇટ્ટિઓ કહેવું. અને ન કર્યો હોય પરંતુ પાછળથી કરવાનો હોય તો તહત્તિ કહેવું, તથા નજ કરવો હોય તો મૌન રહેવું.

(આ તપ ન કરવામાં આવે તો આજ્ઞાભંગદોષ અને પ્રતિક્રમણ અધુરું રહે-કલ્પં)

બે વાંદણાં ઇચ્છાં સં ભં! અબ્ભુટ્ટિઓહં પત્તેઅખામણેણં અબ્ભિંતર પકુખિઅં ખામેઉં? (ખામેહ) ઇચ્છં ખામેમિ પકુખિઅં, એકપકુખસ્સં બે વાંદણાં દેવસિઅ આલોઇઅ પરિક્કંતા ઇચ્છાં સં ભં! પકુખિઅં પરિક્કમું?

(ગુરુ-પરિક્કમેહ) સમ્મં પરિક્કમામિ કરેમિભંતેં ઇચ્છામિ પરિક્કમિઉં જો મે પકુખિઓં ખમાં ઇચ્છાં સં ભં! પકુખિ સૂત્ર કટ્ટુ? (કહેહ) ઇચ્છં, ત્રણ નવકારં પકુખિ સૂત્રં (સાધુ ન હોય તો ત્રણ નવકારં વંદિતું) સુઅદેવયાં

પછી દેવસિઅ પ્રતિક્રમણની જેમ (પરંતુ દેવસિઅ ને ઠેકાણે પકુખિ બોલવું) નવકાર વિગેરે પૂર્વક શ્રમણસૂત્ર (વંદિતુ) કહી કરેમિભંતેં ઇચ્છામિ ઠામિ કાઉસ્સગ્ગં જો મે પકુખિઓં તસ્સ ઉત્તરીં અન્નત્યં બાર લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગં લોગસ્સં મુહપત્તિ પરિલેહી-બે વાંદણાં ઇચ્છાં સં ભં! અબ્ભુટ્ટિઓહં સમત્તખામણેણં અબ્ભિંતર પકુખિઅં ખામેઉં? (ખામેહ) ઇચ્છં ખામેમિ પકુખિઅં, એકપકુખસ્સં ખમાં ઇચ્છાં સં ભં! પકુખિ ખામણાં ખામું? (ખામેહ) ઇચ્છં, કહી-ખમાં પૂર્વક ચાર ખામણાં ખામવાં (સાધુ ન હોય તો-ખમાં દઇ ઇચ્છામિ ખમાસમણોપૂર્વક નવકારં કહી સિરસા મણસા મત્યએણ વંદામિ કહેવું, ફક્ત ત્રીજા ખામણાના અન્તે તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કં કહેવું)

(પકુખિમુહપત્તિ પરિલેહણથી અહિં સુધી દેવસિઅને ઠેકાણે પકુખિઅ બોલવું) પછી દેવસિઅપ્રતિક્રમણમાં વંદિતુ કહ્યા

પછી બેવાંદણાં દઈએ તિહાંથી સમાપ્ત થાય ત્યાં સુધી સર્વ દેવસિઅની પેઠે જાણવું, પરંતુ સુઅદેવયા અને જિસેખિત્તે ને ઠેકાણે જ્ઞાનાદિ○ અને યસ્યાઃ ક્ષેત્ર○ ની થોય બોલવી, સ્તવન-અજિતશાન્તિ○નું કહેવું, સજ્જાયને ઠેકાણે ઉવસગ્ગહરં અને સંસારદાવા○ ઝંકારાથી ઉંચે અવાજે સકલસંઘે બોલવું, શાન્તિબૃહદ્ બોલવી, અન્તે સંતિકરં બોલવાનો રીવાજ જોવામાં આવે છે.

ચઉમાસી પ્રતિક્રમણની વિધિ

પદ્મપ્રતિક્રમણ પ્રમાણે સર્વવિધિ કરવી, પરંતુ એકપદ્મપ્રસને ઠેકાણે ચઉમાસાણં અટ્ટપદ્મપ્રાણં એગસયવીસરાઇંદિયાણં બોલવું, અને બાર લોગસ્સના ઠેકાણે ૨૦ લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ○ કરવો અને પદ્મપ્રિને ઠેકાણે ચઉમાસી શબ્દ બોલવો, તથા તપને ઠેકાણે છઠ્ઠભત્તેણં, બે-ઉ○, ચાર-આ○, છ-ની○, આઠ-એ○, સોલ-બે○, ચાર હજાર સજ્જાય○ એમ કહેવું○

સંવચ્છરી પ્રતિક્રમણની વિધિ

પદ્મપ્રતિક્રમણ પ્રમાણે સર્વવિધિ કરવી, પરંતુ એક પદ્મપ્રસ ને ઠેકાણે બારમાસાણં ચોવીસપદ્મપ્રાણં તિસયસદ્ઠિરાઇંદિયાણં બોલવું અને ૧૨ લોગસ્સના ઠેકાણે ૪૦ લોગસ્સ તથા એક નવકાર (લોગસ્સ ન આવડે તો ૧૬૦ નવકાર) નો કાઉસ્સગ્ગ○ કરવો, અને પદ્મપ્રિને ઠેકાણે સંવચ્છરી શબ્દ બોલવો, તથા તપને ઠેકાણે અટ્ટઠમભત્તેણં ત્રણ-ઉ○, છ-આ○, નવની○, બાર-એ○, ચોવીસ-બે○, છ હજાર સજ્જાય○ એમ કહેવું.

પ્રતિક્રમણમાં અવગ્રહપ્રવેશ-નિર્ગમ

દેવસિ-રાઇઅ-ત્રીજા આવશ્યકના વાંદણાનું જોડું સમાપ્ત થયા પછી શ્રમણસૂત્ર (વંદિત્તુ)માં આવતા ‘તસ્સધમ્મસ્સ કેવલિપન્નત્તસ્સ અબ્ભુટ્ઠિઓમિ આરાહણાએ’ એ પાઠ બોલતાં ઉભા થતાં અવગ્રહમાંથી બહાર નીકળવું, બીજું વાંદણાનું જોડું સમાપ્ત થયા પછી અબ્ભુટ્ઠિઓ ખામીને અવગ્રહમાંથી બહાર નીકળવું, ત્રીજું વાંદણાનું જોડું સમાપ્ત થયા પછી તરત જ અવગ્રહમાંથી બહાર નીકળવું, ચોથું વાંદણાનું જોડું સમાપ્ત થયા પછી વિશાલલોચન અને નમોસ્તુ વર્ધમાનાય સૂત્ર પહેલા અવગ્રહમાંથી બહાર નીકળવું, દરેક જગ્યાએ વાંદણામાં આવતા ‘નિસીહિ’ બોલતાં અવગ્રહમાં પ્રવેશ કરવો, અને ‘આવસ્સિયાએ’ કહીને અવગ્રહમાંથી બહાર નીકળવું.

પદ્મપ્રિ-વગેરેમાં-શ્રમણસૂત્ર (વંદિત્તા) પછી અવગ્રહ બહાર રહીને જ પદ્મપ્રિઆદિનો આરંભ કરવો, ત્યારબાદ પ્રથમ વાંદણાનું જોડું સમાપ્ત થયા પછી ‘સંબુદ્ધાખામણેણં’ ખામીને અવગ્રહમાંથી બહાર નીકળવું, બીજું વાંદણાનું જોડું સમાપ્ત થયા પછી ‘પત્તેઅખામણેણં’ ખામીને અવગ્રહમાંથી બહાર નીકળવું, ત્રીજું વાંદણાનું જોડું સમાપ્ત થયા પછી શ્રમણસૂત્ર (વંદિત્તા)માં આવતા.

તસ્સ ધમ્મસ્સ કેવલિપન્નત્તસ્સ અબ્ભુટ્ઠિઓમિ આરાહણાએ

એ પાઠ બોલતાં ઉભા થતાં અવગ્રહમાંથી બહાર નીકળવું, ચોથું વાંદણાનું જોડું સમાપ્ત થયા પછી ‘સમ્મત્તખામણેણં’ ખામીને અવગ્રહમાંથી બહાર નીકળવું.

બાકી આગળ-પાછળ અવગ્રહમાં પ્રવેશ-નિર્ગમ દેવસિઅ પ્રતિક્રમણની માફક જાણવો.

પડિલેહણ (સવારની) વિધિ

પ્રથમ ઇરિયાવહિ કરી-ખમા○ ઇચ્છા○ સં○ ભ○! પડિલેહણ કરું? (કરેહ) ઇચ્છં, કહી મુહપત્તિ ૫૦ બોલથી, ઓઘો અને કંદોરો ૧૦ થી, આસન અને ચોલપટ્ટો ૨૫ બોલથી (સાધવીએ મુહપત્તિ ૪૦ થી, ઓઘો અને કંદોરો ૧૦ થી, આસન કપડો કંચુવો અને સાડો ૨૫-બોલથી) પડિલેહવો, પછી ઇરિયાવહિ કરી -ખમા○ ઇચ્છકારી ભગવન્! પસાય કરી પડિલેહણ પડિલેહાવોજી? (પડિલેહાવેમિ) ઇચ્છં, કહી સ્થાપનાજીનું પડિલેહણ કરે પરંતુ તેમાં પ્રથમ એક મુહપત્તિ પછી સ્થાપનાજી અને પછી બાકીની મુહપત્તિ આદિનું પડિલેહણ કરવું, પછી ખમા○ ઇચ્છા○ સં○ ભ○! ઉપધિ મુહપત્તિ પડિલેહઉં? (પડિલેહેહ) ઇચ્છં કહી મુહપત્તિ પડિલેહી ખમા○ ઇચ્છા○ સં○ ભ○! ઉપધિ સંદિસાહઉં? (સંદિસાવેહ) ઇચ્છં, ખમા○ ઇચ્છા○ સં○ ભ○! ઉપધિ પડિલેહઉં? (પડિલેહેહ) ઇચ્છં કહી બાકીનાં વસ્ત્ર. દાંડો. વિ○ (વસ્ત્રો-૨૫ બોલથી, દાંડો-દંડાસન ૧૦ બોલથી) પડિલેહી કાજોલઇ જોઈને પરઠવવો, પછી અવિધિએ પરઠવવા સંબંધી ઇરિયાવહિ કરવા.

જો તં પુંજં છંડઇ, ઇરિયાવહિઆ હવેઇ નિયમેણ;

સંસત્તગવસહીએ, તહ હવઇ પમજ્જમાણસ્સ (૮૬)યતિ○

જે કાજે પરઠવે તે અવશ્ય ઇરિયાવહિ કરે, અને વસતિ જીવાકુલ હોય તો કાજો લેવાવાળાએ પણ ઇરિયાવહિ કરવા, આથી એક જણ કાજો લે અને બીજો પરઠવે તો અવિધિ નથી. તથા કાજો લેવામાં ઇરિયાવહિ કરવાનો પણ એકાન્ત નથી. હાલમાં કાજો લેતાં પહેલાં અને પછી ઇરિયાવહિ કરાય છે.

પુનઃ ઇરિયાવહિ કરી-ખમા○ ઇચ્છા○ સં○ ભ○! સજ્જાય કરું? (કરેહ) ઇચ્છં, કહી નવકાર○ ધમ્મોમંગલ○ની પાંચ ગાથા○ ખમા○ ઇચ્છા○ સં○ ભ○! ઉપયોગ કરું? (કરેહ) ઇચ્છં, ખમા○ ઇચ્છા○ સં○ ભ○! ઉપયોગ કરાવણી કાઉસ્સગ્ગ

કરું? (કરેહ) ઇચ્છું, ઉપયોગ કરાવણી કરેમિ કાઉસ્સગ્ગ-અન્નત્થં એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ પારી પ્રગટ નવકારો ઇચ્છાં સંભવં? (ગુરુ-લાભ), કહું લઇશું? (ગુરુ-જહાગહિઅં પૂવ્વસાહૂહિં), આવસ્સિઆએ? (ગુરુ-જસ્સજોગો), સજ્જાતરનું ઘર? (ગુરુ-અમુકવ્યક્તિનું)

પડિલેહણ (સાંજની) વિધિ

ખમાં ઇચ્છાં સંભવં! બહુપડિપુત્તા પોરિસિ? (તહત્તિ) ખમાં ઇચ્છિયાવહિ કરી-ખમાં ઇચ્છાં સંભવં! પડિલેહણ કરું? (કરેહ) ઇચ્છું, ખમાં ઇચ્છાં સંભવં વસતિ પ્રમાર્જુ? (પમજ્જેહ) ઇચ્છું, કહી સવારની જેમ પાંચવાનાં (ઉપવાસ હોય તો મુહપત્તિ રજોહરણ અને આસન) પડિલેહવાં, પછી (પાંચવાનાં પડિલેહણ કરનારને ઇચ્છિયાવહિ) ખમાં ઇચ્છકારી ભગવન્! પસાય કરી પડિલેહણા પડિલેહાવોજ? (પડિલેહાવેમિ) ઇચ્છું, કહી સ્થાપનાજી પડિલેહવા પરંતુ તેમાં પ્રથમ મુહપત્તિઓ વિં સર્વ પડિલેહી છેલ્લા સ્થાપનાજી પડિલેહવા, પછી ખમાં ઇચ્છાં સંભવં! ઉપધિ મુહપત્તિ પડિલેહઉં? (પડિલેહેહ) ઇચ્છું, કહી મુહપત્તિ પડિલેહી ખમાં ઇચ્છાં સંભવં! સજ્જાય કરું? (કરેહ) ઇચ્છું, નવકારો ધમ્મોમંગલં ની પાંચ ગાથાં પછી આહાર (અશનાદિ) વાપર્યો હોય તો બે વાંદણાં (ન વાપર્યું હોય તો ખમાં) પછી ઇચ્છકારી ભગવન્ પસાયકરી પચ્ચકૂખાણનો આદેશ દેશોજ! કહી પચ્ચકૂખાણ કરે, ખમાં ઇચ્છાં સંભવં! ઉપધિ સંદિસાહઉં? (સંદિસાવેહ) ઇચ્છું, ખમાં ઇચ્છાં સંભવં! ઉપધિ પડિલેહઉં? (પડિલેહેહ) ઇચ્છું, કહી બાકીનાં વસ્ત્ર, દાંડો વિં પડિલેહી કાજો લઈ જોઈને પરઠવવો, પછી અવિધિએ પરઠવવા સંબંધી ઇચ્છિયાવહિ કરવા.

પોરિસિની વિધિ

ઇ ઘડી દિવસ ચડ્યા પછી ખમાં ઇચ્છાં સંભવં! બહુપડિપુત્તાપોરિસિ? (તહત્તિ), ખમાં ઇચ્છિયાવહિં ખમાં ઇચ્છાં સંભવં! પડિલેહણ કરું? (કરેહ) ઇચ્છું, કહી મુહપત્તિ પડિલેહવી (ચોમાસામાં પોરિસિ ભણાવીને કાજો લેવો).

ગોચરીના ૪૨ દોષ

સાધુ-સાધ્વીએ આહાર-પાણી વહોરતાં તેના ૪૨ દોષ વર્જવા, તથા આહાર કરતાં માંડલીના ૫-દોષ વર્જવા, તે આ પ્રમાણે (પિ. નિ.).

પ્રથમ ગૃહસ્થથી થતા આહાર ઉપજવા સંબંધી ૧૬ દોષ

(૧) આધાકર્મી - સર્વ દર્શનીઓને અથવા સર્વ મુનિઓને ઉદ્દેશીને કરવું. (૨) ઉદ્દેશ - પૂર્વે તૈયાર કરેલ ભાત-લાડુ-વિં ને મુનિને ઉદ્દેશીને દહી-ગોળ-વિં સ્વાદિષ્ટ કરવા. (૩) પૂતિકર્મ - શુદ્ધ અન્ન વિં ને આધાકર્મથી મિશ્રિત કરવું. (૪) મિશ્ર - પોતાને માટે તથા સાધુને માટે પ્રથમથી જ કલ્પીને બનાવવું. (૫) સ્થાપિત - સાધુ માટે ક્ષીર-વિં જુદાં કરી ભાજનમાં સ્થાપી રાખવાં. (૬) પાહુડી - વિવાહ-વિં ને વિલંબ છતાં સાધુને રહેલા જાણી તે વખતમાં જ વિવાહ વિં કરવા. (૭) પ્રાદુષ્કરણ - અંધકારમાં રહેલી વસ્તુને દીવા-વિં થી શોધી લાવવી. (૮) કીત - સાધુ માટે વેચાણ લાવવું. (૯) પ્રામિત્ય - સાધુ માટે ઉધારે લાવવું. (૧૦) પરાવર્તિત - સાધુ માટે વસ્તુની અદલાબદલી કરવી. (૧૧) અભ્યાહત - સાહમું લાવવું. (૧૨) ઉદ્દિભન્ન - સાધુ માટે ડબ્બો ફોડી, ઘડા-વિં ના મુખ ઉપરથી માટી દૂર કરી ઘી-વિં કાઢવું. (૧૩) માલોપહત - ઉપલી ભૂમિથી, સીકેથી કે ભોંયરામાંથી લાવવું. (૧૪) આચ્છેદ - કોઈ પાસેથી આંચકી લાવવું. (૧૫) અનાસૃષ્ટિ - આખી મંડળીએ નહીં રજા આપેલું તેમાંનો એક જણ આપે. (૧૬) અધ્યવપૂરક - સાધુનું આવવું સાંભળી પોતાને માટે કરાતી રસવતી-વિ. માં વધારો કરવો.

સાધુથી થતા ઉત્પાદનાના ૧૬ દોષ આ પ્રમાણે

ધાત્રીપિંડ-ગૃહસ્થના બાળકને દૂધ પાવું, શણગારવું, રમાડવું વિ. (૨) દૂતિપિંડ-દૂતની પેઠે સંદેશો લઈ જવો. (૩) નિમિત્ત પિંડ-ત્રણે કાળના લાભાલાભ, જીવિત, મૃત્યુ-વિ. કહેવું. (૪) આજીવપિંડ-પોતાના કુળ, જાતિ, શિલ્પ-વિ. ના વખાણ કરવા. (૫) વનીપકપિંડ-દીનપણું જણાવવું. (૬) ચિકિત્સાપિંડ-ઔષધિ-વિ. બતાવવું. (૭) ક્રોધપિંડ-ડરાવવું, શ્રાપ આપવો. (૮) માનપિંડ-સાધુઓ પાસે એવી પ્રતિજ્ઞા કરે કે 'હું લબ્ધિવાળો છું' તેથી સારો આહાર લાવી આપું, એમ કહી ગૃહસ્થને વિડંબના કરે. (૯) માયાપિંડ-જુદા જુદા વેષ પહેરે તથા ભાષા બદલે. (૧૦) લોભપિંડ-લાલસા વડે ઘણું ભટકે. (૧૧)

પૂર્વ-પશ્ચાત્ સંસ્તવ-પહેલા ગૃહસ્થના મા-બાપની અને પછી સાસુ-સસરાની પ્રશંસાપૂર્વક તેમની સાથે પોતાનો પરિચય જણાવે. (૧૨ થી ૧૫) વિદ્યા-મંત્ર-ચૂર્ણ-યોગપિંડ-વિદ્યા, મંત્ર, નેત્રાંજન-વિ. ચૂર્ણ, પાદલેપાદિ યોગનો ઉપયોગ કરવો. (૧૬) મૂળકર્મપિંડ-ગર્ભનું સ્તંભન, ધારણ, પ્રસવ તથા રક્ષાબંધનાદિ કરવું.

સાધુ તથા ગૃહસ્થ બંનેના સંયોગથી થતા એષણાના ૧૦ દોષ

(૧) શંકિત-આધાકર્માદિક દોષની શંકાવાળો (૨) બ્રહ્મિત-મધ વિ. નિંદનીય પદાર્થોના સંઘટ્ટાવાળો (૩) નિક્ષિપ્ત-સચિત્તની મધ્યમાં રહેવું. (૪) પિહિત-સચિત્તથી ઢાંકેલું. (૫) સંહત-દેવાના પાત્રમાં રહેલા પદાર્થને બીજા પાત્રમાં નાંખીને તે વાસણથી આપવું. (૬) દાયક-બાળક, વૃદ્ધ, નપુંસક, ધુજતો, આંધળો, મદોન્મત્ત, હાથ-પગ વિનાનો, બેડીવાળો,

પાદુકાવાળો, ખાંસીવાળો, ખાંડનાર, દળનાર, ભુંજનાર, ફાડનાર, કાતરનાર, પિંજનાર, વિ. છ કાયના વિરાધક પાસેથી, તેમ જ ગર્ભાધાનથી આઠ માસ પછી (નવમા માસથી ઉઠ-બેસ કર્યા વિના આપે તો દોષ નહિ) તથા સ્તન્યજીવી બાળકને મૂકીને આપતી સ્ત્રી પાસેથી આહાર લેતાં (આહાર તથા સ્તન્યજીવી બાળકને મૂકે છતાં રડે નહિ તેવી સ્ત્રી પાસેથી આહાર લેતાં દોષ નહિ) જિનકલ્પિ તો ગર્ભાધાનથી જ તથા બાળકવાળી સ્ત્રી પાસેથી આહાર લે નહિ. (૭) ઉન્મિશ્ર-દેવા લાયક જે વસ્તુ હોય, તેને સચિત્ત-વિ.માં મિશ્ર કરી આપવું. (૮) અપરિણત-અચિત્ત થયા વિનાનું (૯) લિપ્ત-વાસણ તથા હાથ ખરડીને આપે. (૧૦) છર્દિત-છાંટા પડે તેવી રીતે વહોરવું.

માંડલીના પ દોષ

ગ્રાસૈષણાના (આહાર વાપરતી વખતના) પાંચ દોષ આ પ્રમાણે (૧) સંયોજના-રસની લાલસાથી પુડલા-વિ. ને ધી-ખાંડ વિ. થી ઝબોળવા. (૨) પ્રમાણાતિક્તતા-ધીરજ-બળ-સંયમ તથા મન-વચન-કાયાના યોગને બાધ આવે, તેટલો આહાર કરવો. (૩) અંગાર-અન્નને કે તેના દેનારને વખાણતો ભોજન કરે, તો રાગરૂપી અગ્નિથી ચારિત્રરૂપ ચંદનના કાષ્ટોને બાળીને કોલસા રૂપ કરી નાખે છે. (૪) ધૂમ્ર-અન્નની કે તેના દેનારની નિંદા કરતો ભોજન કરે, તો ચારિત્રરૂપ ચિત્રશાળાને કાળી કરે છે. (૫) કારણાભાવ-છ-કારણ (સાધુચર્યા-૭૬) વિના ભોજન કરવું. (પિ. નિ.)

ગોચરી આલોવવાનો વિધિ

ઉપર જણાવેલા ૪૨ દોષ ટાળી ગોચરી લઈ આવી, 'નિસીહિ નિસીહિ નિસીહિ નમો ખમાસમણાણં ગોચમાઇણં મહામુણીણં' કહીને ઉપાશ્રયમાં પ્રવેશ કરી ગુરૂ સન્મુખ આવી 'નમો ખમાસમણાણં મત્યએણ વંદામિ' કહે, પછી પગ મુકવાની ભૂમિ પ્રમાણ ત્યાં ઉભા રહી ડાબા પગના અંગુઠા ઉપર દાંડો રાખી ડાબા હાથના અંગુઠે સ્થિર કરી, જમણા હાથમાં મુહપત્તિ રાખી ઉભા ઉભા ખમાં દઈ આદેશ માગી ઇરિયાવહિં તસ્સઉત્તરીં અન્નત્થં કાઉસ્સગ્ગમાં જે કમથી ગોચરી લીધી હોય અને તેમાં જે જે દોષ લાગ્યા હોય તે સંભારે. (હાલમાં એક લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરાય છે) પછી કાઉસ્સગ્ગ-પારી લોગસ્સં કહી લાગેલા દોષો ગુરૂને કહી ગુરૂને આહાર દેખાડે.

પછી ગોચરી આલોવે તે આ પ્રમાણે-પડિક્કમામિ ગોઅરચરિઆએ'થી માંથી 'મિચ્છામિદુક્કં' સુધી (શ્રમણ સૂત્રમાં આવતો બીજો આલાવો) કહે, પછી તસ્સ ઉત્તરીં અન્નત્થં કાઉસ્સગ્ગમાં નીચેની ગાથા અર્થ સહિત એકવાર વિચારે.

અહો જિણોહિં અસાવજ્જા, વિત્તી સાહૂણ દેસિયા;

મુકુખસાહણ હેઉસ્સ, સાહુદેહસ્સ ધારણા (૧)

અર્થ-આશ્ચર્ય છે કે જિનેશ્વર દેવોએ મોક્ષના સાધન રૂપ રત્નત્રયીની આરાધના કરવાવાળા એવા સાધુઓના દેહને ટકાવનારી પાપરહિત આજીવિકા બતાવી છે, આવી ભાવના ભાવીને કાઉસ્સગ્ગ પારી લોગસ્સં કહેવો, પછી પાંચ દોષ લગાડ્યા વિના આહાર વાપરે. (દ. વૈ. અ. ૫-૧-૮૨)

સ્થંડિલ શુદ્ધિનો વિધિ

સાંજના પ્રતિક્રમણના પ્રારંભમાં પ્રથમ ઇરિયાવહિં ખમાં ઇચ્છાં સં ભં! પચ્ચકુખાણ કર્યું છે જી, ખમાં ઇચ્છાં સં ભં! સ્થંડિલ પરિલેહઉ? (પરિલેહેહ) ઇચ્છં કહી ૨૪ માંડલાં કરવાં (૧૦૦-હાથથી દૂર ન જવાય).

પૂર્વમાં (૧) આઘાડે આસન્ને ઉચ્ચારે પાસવણે અણહિયાસે.

પૂર્વમાં (૨) આઘાડે આસન્ને.... પાસવણે અણહિયાસે.

પૂર્વમાં (૩) આઘાડે મજ્જે ઉચ્ચારે પાસવણે અણહિયાસે.

પૂર્વમાં (૪) આઘાડે મજ્જે.... પાસવણે અણહિયાસે.

પૂર્વમાં (૫) આઘાડે દૂરે ઉચ્ચારે પાસવણે અણહિયાસે.

પૂર્વમાં (૬) આઘાડે દૂરે... પાસવણે અણહિયાસે.

પશ્ચિમમાં-અણહિયાસે ને ઠેકાણે અહિયાસે, બાકી ઉપર પ્રમાણે.

દક્ષિણમાં-આઘાડે ને ઠેકાણે અણાઘાડે બાકી ઉપર પ્રમાણે.

ઉત્તરમાં-આઘાડે ને ઠેકાણે અણાઘાડે અને અણહિયાસે ને ઠેકાણે અહિયાસે, બાકી ઉપર પ્રમાણે.

ઉચ્ચારેઇંવડીનીતિં પાસવણેઇંલઘુનીતિં અહિયાસેઇં-સહન થઈ શકે તો અણહિયાસેઇંસહન ન થઈ શકે તો.

સંથારાપોરિસિનો વિધિ

રાત્રે એક પહોર સુધી સ્વાધ્યાય-ધ્યાન કરીને ખમાં ઇચ્છાં સં ભં! બહુપડિપુત્તા પોરિસિ? (તહત્તિ) ખમાં ઇરિયાવહિં ખમાં ઇચ્છાં સં ભં! બહુપડિપુત્તા પોરિસિ રાઇયસંથારએ ઠામિ? (ઠાએહ) ઇચ્છં, ચઉક્કસાયં નમુત્થુણં જાવંતિં ખમાં જાવંતં નમોહંતું ઉવસગ્ગહરં જયવીયરાયં ખમાં ઇચ્છાં સં ભં! સંથારાપોરિસિ વિધિ ભણવા મુહપત્તિ પરિલેહઉ? (પરિલેહેહ) ઇચ્છં, મુહપત્તિ પરિલેહીને.

નિસીહિ નિસીહિ નિસીહિ નમો ખમાસમણાણં ગોચમાઇણં મહામુણીણં-આટલો પાઠ અને નવકારં તથા કરેમિભંતેં

આટલું ત્રણવાર કહેવું પછી સંથારાપોરિસિ સૂત્ર બોલવું.

સંથારા પોરિસિ સૂત્ર

અણુજાણહ જિદ્દિજજા! અણુજાણહ પરમગુરુ! ગુરુ ગુણરયણોહિં મંડીયસરીરા! બહુપડિપુણ્ણા પોરિસિ રાઇયસંથારએ ઠામિ?.

અણુજાણહ સંથારં, બાહુવહાણેણ વામપાસેણં;	૧
કુક્કુડિ પાયપસારણ, અતરંત પમજજએ ભૂમિ.	૨
સંકોઇઅસંડાસા, ઉવટ્ટંતેઅ કાયપડિલેહા;	૩
દવ્વાઇઉવઓગં, ઊસાસનિરંભણાલોએ.	૪
જઇ મે હુજજ પમાઓ, ઇમસ્સ દેહસ્સિમાઇ રયણીએ;	૫
આહારમુવહિદેહં, સવ્વં તિવિહેણ વોસિરિઅં.	૬
યત્તારિ મંગલં-અરિહંતા મંગલં, સિદ્ધા મંગલં,	૭
સાહૂ મંગલં, કેવલિપન્નત્તો ધમ્મો મંગલં..	૮
યત્તારિ લોગુત્તમા-અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા,	૯
સાહૂ લોગુત્તમા, કેવલિપન્નત્તો ધમ્મો લોગુત્તમો.	૧૦
યત્તારિ સરણં પવજજામિ-અરિહંતે સરણં પવજજામિ,	૧૧
સિદ્ધે સરણં પવજજામિ, સાહૂ સરણં પવજજામિ,	૧૨
કેવલિપન્નત્તં ધમ્મં સરણં પવજજામિ.	૧૩
પાણાઇવાયમલિઅં, ચોરિક્કં મેહૂણં દવિણમુચ્છં;	૧૪
કોહં માણં માયં, લોભં પિજ્જં તહા દોસં.	૧૫
કલહં અબ્ભકૂખાણં, પેસુત્તં રઇઅરઇસમાઉત્તં;	૧૬
પરપરિવાયં, માયામોસં મિચ્છત્તસલ્લંચ.	૧૭
વોસિરિસુ ઇમાઇં, મુક્ખમગ્ગસંસગ્ગવિગ્ધભૂઆઇં;	૧૮
દુગ્ગઇ નિબંધણાઇં, અઠ્ઠારસપાવઠાણાઇં.	૧૯
એગો હં નત્થિ મે કોઈ, નાહ મન્નસ્સ કસ્સઇ;	૨૦
એવં અદીણમણસો, અપ્પાણમણુસાસઇ.	૨૧
એગો મે સાસઓ અપ્પા, નાણદંસણસંજુઓ;	૨૨
સેસા મે બાહિરાભાવા, સવ્વે સંજોગલકૂખણા.	૨૩
સંજોગમૂલા જીવેણ, પત્તા દુક્ખપરંપરા;	૨૪
તમ્હા સંજોગસંબંધં, સવ્વં તિવિહેણ વોસિરિઅં.	૨૫
અરિહંતો મહ દેવો, જાવજજીવં સુસાહુણો ગુરુણો;	૨૬
જિણપન્નત્તં તત્તં, ઇઅ સમ્મત્તં મએ ગહિઅં.	૨૭
આ ગાથા ત્રણવાર કહેવી, પછી ત્રણ (ગૃહસ્થે-સાત) નવકાર૦ ગણવા પછી.	
ખમિઅ ખમાવિઅ મઇ ખમહ, સવ્વહ જીવનિકાય;	
સિદ્ધહસાખ આલોયણહ, મુજ્જહ વઇર ન ભાવ.	૨૮
સવ્વે જીવા કમ્મવસ, ચઉદ્દહરાજ ભમંત;	૨૯
તે મે સવ્વ ખમાવિઆ, મુજ્જાવિ તેહ ખમંત.	૩૦
જં જં મણેણ બદ્ધં, જં જં વાએણ ભાસિઅં પાવં,	૩૧
જં જં કાએણ કયં, મિચ્છા મિ દુક્કંડં તસ્સ.	૩૨

વાર્ષિક કાઉસ્સગ્ગની વિધિ

ચૈત્ર સુદ ૧૧-૧૨-૧૩ અથવા ૧૨-૧૩-૧૪ અથવા ૧૩-૧૪-૧૫ એ ત્રણ દિવસ દરરોજ દેવસિઅ પ્રતિક્રમણામાં સજ્જાય પછી-ખમા૦ ઇરિયાવહિ કરી-ખમા૦ ઇચ્છા૦ સં૦ ભ૦! અચિત્તરજ ઓહડાવણત્થં કાઉસ્સગ્ગ કડું? (કરેહ) ઇચ્છં, અચિત્તરજ ઓહડાવણત્થં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગ-અત્તથ્થ૦ ચાર લોગસ્સ (સાગરવર ગંભીરા સુધી)નો કાઉસ્સગ્ગ૦ પારી લોગસ્સ૦

લોચના કાઉસ્સગ્ગનો વિધિ

લોચ કરવો હોય તે દિવસે લોચ કર્યા અગાઉ ખમા૦ ઇરિયાવહિ કરી ખમા૦ ઇચ્છા૦ સં૦ ભ૦! (સચિત્ત) અચિત્તરજ

ઓહડાવણાત્થં કાઉસ્સગ્ગ કડું? (કરેહ). ઇચ્છં, (સચિત્ત) અચિત્તરજ ઓહડાવણાત્થં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં-અન્નત્થં ચાર લોગસ્સ (સાગરવર ગંભીરા સુધી) નો કાઉસ્સગ્ગં પારી-લોગસ્સં

સાતવાર ચૈત્યવંદન

(૧) જાગે ત્યારે જગચિંતામણિનું (૨) પ્રતિક્રમણને અંતે વિશાલલોચનનું (૩) દેરાસરનું (૪) પચ્ચક્રપાણ પારતાં (૫) આહાર કર્યા પછીનું (૬) દેવસિ પ્રતિક્રમણના પ્રારંભમાં અથવા નમોસ્તુ વર્ધમાનાયનું (૭) સંથારાપોરિસિ ભણાવતાં ચઉક્કસાયનું.

ચાર વાર સજ્જાય

(૧) પ્રભાતે ભરહેસરંની (૨) સવારે પડિલેહણને અન્તે (૩) સાંજે પડિલેહણના મધ્યમાં (૪) પચ્ચક્રપાણ પારતાં અથવા દેવસિ પ્રતિક્રમણને અન્તે.

પચ્ચક્રપાણ (પ્રભાતનાં)

(૧) મુટ્ટિસહિઅં-મુટ્ટિસહિઅં પચ્ચક્રપાણ અન્નત્થણાભોગેણં, સહસાગારેણં, મહત્તરાગારેણં, સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરઇ.

(૨) નમુક્કારસહિઅં મુટ્ટિસહિઅં-ઉગ્ગએ સૂરે નમુક્કારસહિઅં મુટ્ટિસહિઅં પચ્ચક્રપાણ, ચઉવ્વિહં પિ આહારં-અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થંથી ઉપર પ્રમાણે.

(૩) પોરિસિ, સાહપોરિસિ, પુરિમહ, અવહ-ઉગ્ગએ સૂરે પોરિસિં સાહપોરિસિં, સૂરે ઉગ્ગએ પુરિમહ અવહ મુટ્ટિસહિઅં પચ્ચક્રપાણ, ઉગ્ગએ સૂરે ચઉવ્વિહં પિ આહારં-અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થં સાહસાં પચ્છન્નકાલેણં દિસામોહેણં સાહુવયણેણં મહત્તરાં સવ્વં વોસિરઇ.

(૪) આયંબિલ, નીવિ, એકલઠાણ, એકાસણ, બેઆસણ-ઉગ્ગએ સૂરે નમુક્કારસહિઅં પોરિસિં સાહપોરિસિં, સૂરે ઉગ્ગએ પુરિમહ-અવહ મુટ્ટિસહિઅં પચ્ચક્રપાણ, ઉગ્ગએ સૂરે ચઉવ્વિહંપિ આહારં-અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થં સહસાં પચ્છન્નં દિસાં સાહું મહત્તરાં સવ્વં આયંબિલ (નીવિગઇઓ, વિગઇઓ) પચ્ચક્રપાણ, અન્નત્થં સહસાં લેવાલેવેણં ગિહત્થસંસટ્ઠેણં ઉક્ખિત્તવિવેગેણં પડુચ્ચમક્રખિએણં પારિટ્ઠાવણિયાગારેણં મહત્તરાં સવ્વં એકાસણં (એકલઠાણં, બિઆસણં) પચ્ચક્રપાણ તિવિહંપિ આહારં-અસણં ખાઇમં સાઇમં (ઠામ ચઉવ્વિહારે-ચઉવ્વિહંપિ આહારં-અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં) અન્નત્થં સહસાં સાગારિયાગારેણં આઉટણપસારેણં ગુરુઅબ્ભુદ્ધાણેણં પારિટ્ઠાં મહત્તરાં સવ્વં

પાણસ્સ લેવેણ વા, અલેવેણ વા, અચ્છેણ વા, બહુલેવેણ વા, સસિત્થેણ વા, અસિત્થેણ વા, વોસિરઇં

(એકલઠાણું હોય તો આઉટણપસારેણં ન બોલવું આયંબિલ હોય તો પડુચ્ચમક્રખિએણં ન બોલવું).

(૫) વિગઇ-વિગઇઓ પચ્ચક્રપાણ અન્નત્થં સહસાં લેવાલેવેણં ગિહત્થસંસટ્ઠેણં ઉક્ખિત્તવિવેગેણં પડુચ્ચમક્રખિએણં પારિટ્ઠાવણિયાગારેણં મહત્તરાગારેણં સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરઇં

(૬) પાણી-પાણસ્સ લેવેણ વા, અલેવેણ વા, અચ્છેણ વા, બહુલેવેણ વા, સસિત્થેણ વા, અસિત્થેણ વા, વોસિરઇં.

(૭) તિવિહાર ઉપવાસ - સૂરે ઉગ્ગએ અબ્ભત્તકં પચ્ચક્રપાણ તિવિહંપિ આહારં-અસણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થં સહસાં પારિટ્ઠાં મહત્તરાં સવ્વં

પાણહાર પોરિસિં (સાહપોરિસિં સૂરે ઉગ્ગએ પુરિમહં અવહં) મુટ્ટિસહિઅં પચ્ચક્રપાણ, અન્નત્થં સહસાં પચ્છન્નં દિસાં સાહું મહત્તરાં સવ્વં પાણસ્સં થી ઉપર પ્રમાણે.

(યોથભક્તાદિ હોય તો-યોથ, ઇદ્દ, અદ્દમ, દસ, બારસ, ચઉદસ, સોલસ, અટ્ઠારસ, વીસ, બાવીસ, ચોવીસ, છવીસ, અટ્ઠાવીસ, તીસ, બત્તીસ, ચોત્તીસ. આ દરેકની સાથે ભત્તં અબ્ભત્તકં શબ્દ જોડી બોલવું).

(૮) પાણહાર-પાણહાર પોરિસિં થી ઉપર પ્રમાણે (ઇટ્ઠ આદિવાળાને પ્રથમ દિવસ પછી.)

(૯) ચઉવ્વિહાર ઉપવાસ-સૂરે ઉગ્ગએ અબ્ભત્તકં પચ્ચક્રપાણ ચઉવ્વિહંપિ આહારં-અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થં સહસાં પારિટ્ઠાં મહત્તરાં સવ્વં વોસિરઇં

પચ્ચક્રપાણ (સાંજના)

(૧) ચઉવ્વિહાર ઉપવાસ - પારિટ્ઠાવણિયાગારેણં વિના સવારની જેમ.

(૨) પાણહાર-પાણહાર દિવસચરિમં પચ્ચક્રપાણ અન્નત્થં સહસાં મહત્તરાં સવ્વં વોસિરઇં.

(૩) ચઉવ્વિહાર-દિવસચરિમં પચ્ચક્રપાણ ચઉવ્વિહંપિ આહારં-અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થં થી ઉપર પ્રમાણે.

(૪) તિવિહાર - દિવસચરિમં પચ્ચક્રપાણ તિવિહંપિ આહારં-અસણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થં થી ઉપર પ્રમાણે.

(૫) દુવિહાર-દિવસચરિમં પચ્ચક્રપાણ દુવિહંપિ આહારં-અસણં ખાઇમં અન્નત્થં થી ઉપર પ્રમાણે.

પચ્ચક્રપાણ (સવાર-સાંજના)

(૧) દેસાવગાસિક-દેસાવગાસિઅં ઉવભોગં પરિભોગં પચ્ચક્રપાણ અન્નત્થં થી ઉપર પ્રમાણે.

(૨) સંકેત-મુદ્દિસહિયં (ગંઠિસહિયં, વેઢસીસહિયં, આદિ) પર્યક્ષપાઠ અન્નત્યં થી ઉપર પ્રમાણે.

(૩) અભિગ્રહ-અભિગ્રહં પર્યક્ષપાઠ અન્નત્યં થી ઉપર પ્રમાણે.

પર્યક્ષપાઠ પારવાનો વિધિ

પ્રથમ ઇરિયાવહિં બમાં ઇચ્છાં સંભવં! ચૈત્યવંદન કરું? (કરેહ) ઇચ્છં, જગચિન્તામણિં જંકિંચિં નમુત્યુષાં જાવંતિં બમાં જાવંતં નમોર્હતું ઉવસગ્ગહરં જયવીયરાયં બમાં ઇચ્છાં સંભવં! સજ્જાય કરું? (કરેહ) ઇચ્છં, નવકારં ધમ્મોમંગલંની પાંચ ગાથા (ગૃહસ્થ-મન્નહજિણાણં) બમાં ઇચ્છાં સંભવં! મુહપત્તિ પડિલેહું? (પડિલેહેહ) ઇચ્છં, મુહપત્તિ પડિલેહી બમાં ઇચ્છાં સંભવં! પર્યક્ષપાઠ પારું? (પુણો વિ કાયવ્વો) યથાશક્તિ, બમાં ઇચ્છાં સંભવં! પર્યક્ષપાઠ પાર્યું? (આચારો ન મોત્તવ્વો) તહત્તિ, કહી જમણો હાથ મુઠીવાળી ઓઘા (ગૃહસ્થ-ચરવલા) ઉપર સ્થાપી-નવકારં પર્યક્ષપાઠ પારવાનું સૂત્રં નવકારં (સાધુએ છેવટે ધમ્મોમંગલંની ૧૭ ગાથા બોલવી).

પર્યક્ષપાઠ પારવાનું સૂત્ર

(૧) મુઠસી-મુદ્દિસહિયં પર્યક્ષપાઠ કર્યું ચઉવ્વિહાર.

પર્યક્ષપાઠ-ફાસિઅં પાલિઅં સોહિઅં તિરિયં કિટ્ટિયં આરાહિયં જં ચ ન આરાહિયં તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કંડં.

(૨) નવકારસીથી અવડ્ઢ-ઉગ્ગએ સૂરે નમુક્કારસહિઅં (પોરિસં, સાડ્ઢપોરિસિં, સૂરેઉગ્ગએ પુરિમડ્ઢ, અવડ્ઢ) મુદ્દિસહિઅં પર્યક્ષપાઠ કર્યું ચઉવ્વિહાર, પર્યક્ષપાઠ-ફાસિઅં થી ઉપર પ્રમાણે.

(૩) આયંબિલથી બેઆસણું - ઉગ્ગએ સૂરે નમુક્કારસહિઅં (પોરિસિં, સાડ્ઢપોરિસિં, સૂરે ઉગ્ગએ પુરિમડ્ઢ, અવડ્ઢ) મુદ્દિસહિઅં પર્યક્ષપાઠ કર્યું ચઉવ્વિહાર, આયંબિલ-એકાસણું (આયંબિલ-એકલઠાણું, નીવિ-એકાસણું, નીવિ-એકલઠાણું, એકલઠાણું, એકાસણું, બેઆસણું) પર્યક્ષપાઠ કર્યું તિવિહાર, પર્યક્ષપાઠ-ફાસિઅં થી ઉપર પ્રમાણે.

(૪) ઉપવાસથી સોળ ઉપવાસ-સૂરે ઉગ્ગએ ઉપવાસ (ચોથભક્ત, છઠ્ઠભક્ત, અઠ્ઠમભક્ત, વિં) કર્યો તિવિહાર, પાણહાર-પોરિસિં (સાડ્ઢપોરિસિં, સૂરે ઉગ્ગએ પરિમુદ્ઢ અવઢ્ઢ) મુદ્દિસહિઅં પર્યક્ષપાઠ કર્યું પાણહાર, પર્યક્ષપાઠ-ફાસિઅં થી ઉપર પ્રમાણે.

(૫) પાણહાર-પાણહાર-પોરિસિં થી ઉપર પ્રમાણે.

વસ્તુનો કાળ વિગેરે

ન ચાળેલો આટો મિશ્ર

શ્રાં ભાં માં ૫ દિન

આં કાં માં ૪ દિન

માં પોં માં ૩ દિન

મં ફાં માં ૫ પ્રહર

ચૈં વૈં માં ૪ પ્રહર

જેં અં માં ૩ પ્રહર

પછી અચિત્ત

પ્રવ્રજ્યા?

પુદ્ગલના ધર્મોમાંથી મનને ખસેડી આત્માના ધર્મોમાં જોડવું.

ગોમૂત્ર ૨૪ પ્રહર અચિત્ત રહે

ભેંસં ૧૬ પ્રહર અચિત્ત રહે

બકરીં ૧૨ પ્રહર અચિત્ત રહે

ઘેટી, ગઘેડી, ઘોડીં ૮ અચિત્ત રહે

મનુષ્યં અંતર્મુહૂર્ત અચિત્ત રહે

(૧) કોઈ પણ માસમાં ચાળેલો આટો અંતર્મુહૂર્ત પછી અચિત્ત થાય. (૨) બાજરીનો આટો વહેલો ખોરો થવાનો સંભવ છે, માટે ઘણા દિવસ ન રાખવો. પ્રં સાં

કાળ કાં સું ૧પથી ફાં સું ૧પથી અં સું ૧પથી પાણી ૪, પ્રહર ૫, પ્રહર ૩, પ્રહર સુખડી ૧, માસ ૨૦, દિન ૧૫, દિન કાંબળી ૪, ઘડી ૨, ઘડી ૬, ઘડી પલ્લા ૪ ૩ ૫

(૧) ફાગણ સુદ ૧પથી-ભાજીપાલો, નવું પીલેલ તલનું તેલ, બદામ વિના મેવો, ખજૂર, ખારેક, ટોપરાની કાયલીઓ (ગોળો ફોડેલ બીજે દિને અભક્ષ) આઠ માસ બંધ. (૨) આદ્રાથી કેરી અને કાચી ખાંડ કાર્તક સુદ ૧૪ સુધી બંધ. (૩) અસાડ સુદ ૧પથી-બદામ ચાર માસ બંધ (આખી ફોડેલ બીજે દિને અભક્ષ)

અણહારી

(૧) અગર (૨) અફીણ (૩) નિંબપંચાંગ (૪) આસન (૫) તગરગંઠોડાં (૬) એળીઓ ઘણા દિન ન વાપરવો (૭) હળદર (૮) અંબર (૯) પાનની જડ (૧૦) અતિવિષ કળી (૧૧) ગોમૂત્ર (૧૨) ઉપલેટ (૧૩) જવખાર (૧૪) કરીયાતુ (૧૫) ગળો (૧૬) કસ્તુરી (૧૭) ગુગળ (૧૮) કડુ (૧૯) દાડમછાળ (૨૦) તમાકુ (૨૧) ચિત્રમૂળક (૨૨) કાથો અથવા ખેરસાર (૨૩) ત્રિફળા (૨૪) ફટકડી (૨૫) કુવારનાં મૂળ (૨૬) બહેડાંની છાળ (૨૭) બુચકણ (૨૮) બીયો (૨૯) હીરાબોલ (૩૦) રીંગણી (૩૧) હીંમજ અને હરડે (૩૨) સાજખાર (૩૩) સુખડ (૩૪) સુરોખાર (૩૫) અફીણ અને કેસરનો લેપ (૩૬) લોબન (૩૭) દર્ભમૂળ (૩૮) વખમો (૩૯) રક્ષા (૪૦) પુંવાડીયાના બીજ (૪૧) કસ્તુરી સાથે અંબર (૪૨) કેરમૂળ (૪૩) બાવળ છાલ (૪૪) ગોમૂત્ર ત્રિફળા ગોળી (૪૫) ધમાસો (૪૬) મજ્જા (૪૭) અગરચૂર્ણ (૪૮) અગરલેપ (૪૯) ટંકણખાર (૫૦) આકડાનો ક્ષાર (૫૧) ફટકડીનો ભૂકો દબાવવો (૫૨) સુખડ-લાકડીયો ગંધકલેપ.

શિષ્ય-ગુરુની પ્રશ્નોત્તરી

(૧) ઇચ્છાં સંદિં ભગવન? લાભ (૨) કહં લઇશું? જહા ગહિયં પૂવ્વસાહૂહિં (૩) આવસ્સિઆએ? જસ્સજોગો (૪) સજ્જાતરનું ઘર? અમુક વ્યક્તિનું (૫) ઇચ્છામિ ખમાસમણો વંદિઉં જાવણિજ્જાએ નિસીહિઆએ? છંદેણં, ગુરુ-કામમાં હોય તો પ્રતિક્ષસ્વ અથવા ત્રિવિધેન કહે (૬) અણુજાણહ મે મિઉગ્ગહં? અણુજાણામિ (૭) વઇક્કંતો? તહત્તિ (૮) જ-ત્તા-ભે? તુભ્ભંપિ વટ્ટએ? (૯) જજં-ચ-ભે? એવં (૧૦) દેવસિઅં વઇક્કમં? અહમવિ ખામેમિ તુમં (૧૧) સ્વામિ સાતા છેજ્જ? દેવગુરુ પસાયે (૧૨) ભાત-પાણીનો લાભ દેજોજ્જ? વર્તમાન જોગ (૧૩) ઇરિયાવહિયં પરિક્કમામિ? પરિક્કમેહ (૧૪) પરિલેહઉં? પરિલેહહ (૧૫) સંદિસાહઉં? સંદિસાવેહ (૧૬) ઠાઉં? ઠાએહ (૧૭) કરું? કરેહ (૧૮) બહુપરિપુત્તા પોરિસિ? તહત્તિ (૧૯) પ્રમાજ્જુ? પમજ્જેહ (૨૦) પરિલેહણા પરિલેહવાવોજ્જ? પરિલેહહ (૨૧) આલોઉં? આલોહહ (૨૨) ઇં સંભં? પરિક્કમેહ (૨૩) ખામેઉં? ખામેહ (૨૪) ઇં ભં પં પકુખિ તપ પ્રસાદ કરશોજ્જ? ચોથભત્તેણં (છટ્ટ-ભત્તેણં અટ્ટમભત્તેણં) (૨૫) પકુખિઅં પરિક્કમું? પરિક્કમેહ, પુનઃ શિષ્ય-સમ્મં પરિક્કમામિ (૨૬) પકુખિસૂત્ર કહું? કહેહ (૨૭) પકુખિખામણાં ખામું? ખામેહ (૨૮) ભગવન શુદ્ધા વસહિ? તહત્તિ (૨૯) વસહિ પવેઉં? પવેઓ (૩૦) પારું? પુણો વિ કાયવ્વો, પુનઃ શિષ્ય-યથા શક્તિ (૩૧) પાર્યુ? આયારો ન મોત્તવ્વો? પુનઃ શિષ્ય-તહત્તિ (૩૨) આદેશ દેશોજ્જ-આપશોજ્જ? બોલો-બોલજો (૩૩) બહુવેલ કરશું? કરજો (૩૪) વાયણા લેશું? લેજો (૩૫) સજ્જાયમાં છું? હો.

શિષ્યની માગણી

(૧) નંદિસૂત્ર સંભળાવોજ્જ? (૨) મમ મુંડાવેહ? (૩) મમ પવ્વાવેહ? (૪) મમ વેસં સમખ્પેહ? (૫) આલાપક ઉચ્ચરાવોજ્જ? (૬) મમ નામ ઠવણં કરેહ? (૭) ઇં ભં પં પચ્ચં આં દેશોજ્જ? (૮) હિતશિક્ષા પ્રસાદ કરાવોજ્જ?

ગુરુ વાક્ય

(૧) મિચ્છામિ દુક્કંડં (૨) મત્થએણ વંદામિ (૩) તુભ્ભેહિં સમં (૪) અહમવિ વંદાવેમિ ચેઇઆઇં (૫) આયરિય સંતિયં.

ગુરુની આશિષ-આજ્ઞાનો સ્વીકાર

(૧) નિત્યારગ પારગા હોહ! ઇચ્છામો અણુસદ્ધિં-તહત્તિ (૨) યથાશક્તિ તપ કરી પહોંચાડવો! પઇટ્ટિઓ-તહત્તિ (૩) સુગ્ગહીયં કરેહ! ઇચ્છં.

સાધુચર્યા

(૧) એક પ્રહર બાકી રહે ત્યારે નમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ કરી જાગ્રત થવું, નિદ્રા એ આત્મગુણનો ઘાત કરનાર સર્વઘાતી પ્રકૃતિ છે, માટે નિદ્રાને ઘટાડતા જવું.

આહાર ને ઉંઘ વધાર્યા વધે અને ઘટાડ્યા ઘટે, તેમજ આહાર વધારવાથી ઉંઘ પણ વધે છે.

(૨) જે જગ્યાએ ઉંઘ્યા હોઈએ કે રાઇપ્રતિક્રમણ કર્યું હોય, તે જગ્યાનો સ્વામી શય્યાતર થાય, પરંતુ એક જગ્યાએ ઉંઘ્યા અને બીજી જગ્યાએ રાઇપ્રતિક્રમણ કર્યું હોય તો બન્ને જગ્યાઓના બન્ને સ્વામી શય્યાતર થાય.

(૩) દરેક ક્રિયા પૂર્વ અથવા ઉત્તર દિશા સન્મુખ કરવી.

(૪) ક્રિયા કરતાં સ્થાપનાજી મસ્તક ઉપર અને પગથી નીચાણમાં રાખવા નહિ.

(૫) સ્થાપનાજી ઉપર રેશમી રૂમાલો તેમજ આકર્ષણ ભરેલા સુતરાઉ રૂમાલો રાખવા તે બોજારૂપ છે.

(૬) વિભૂસા વત્તિઅં ભિક્ષૂ, કમ્મં બંધઇ ચિક્કણં; સંસારસાયરે ઘોરે, જેણં પડઇ દુરુત્તરે (૬-૬૬)

કામળી, સંથારીયા, ઓઘારીયા આદિને ડીઝાઇનો પાડી રંગ-બેરંગી ભરત ભરવું તેમજ કપડાની ટાપટીપ અને શરીરની શોભા કરનાર સાધુ-સાધ્વી ચીકણાં કર્મ બાંધે છે તથા અત્યંતદીર્ઘ અને ભયંકર એવા સંસારસમુદ્રમાં બુડે છે. (૬૦ વૈ૦)

(૭) દરેક ક્રિયામાં વચ્ચે બીજી વાતો કરાય નહિ.

(૮) ખેદોદ્વેગ ક્ષેપોત્થાન-ભ્રાન્ત્યન્યમુદ્દરુગાસંગૈઃ; યુક્તાનિ હિ ચિત્તાનિ, પ્રબન્ધતો વર્જયેન્મતિમાનુ (૩)

(૧) ખેદ-થાક, પ્રેમનો અભાવ, પૂર્વક્રિયાના દુઃખથી ઉત્તર ક્રિયાના અભાવ રૂપ દુઃખ, માર્ગથી થાકેલા માણસની માફક ઉદાસ

- (૨) ઉદ્દેગ-વેઠ, ‘કષ્ટવાળી ક્રિયાઓ છે’ એવા જ્ઞાનથી અનુભ્સાહ ક્રિયા કરે તો પણ આનંદ ન આવે
 (૩) ક્ષેપ-એક ક્રિયા કરતાં બીજી ક્રિયામાં ચિત્ત જવું
 (૪) ઉત્થાન-અઠરેલ મન, ઉતાવળીઓ સ્વભાવ
 (૫) ભ્રાન્તિ-સૂત્ર બોલ્યા કે નહિ તે યાદ ન રહેવું, એક સૂત્રમાં બીજા સૂત્રની ભ્રાન્તિ થવી.
 (૬) અન્યમુદ્-ચાલુ ક્રિયાને તિરસ્કારી અન્યક્રિયામાં હર્ષ ધારણ કરે
 (૭) રોગ-વિશિષ્ટ સમજ વિનાની ક્રિયા
 (૮) આસંગ-એક જ ક્રિયામાં આસક્ત ‘ઇદમેવ સુંદર’ ઇતિ. આ આઠ દોષવાળી ક્રિયા આત્મશુદ્ધિ કરનાર થતી નથી. માટે ચિત્તના આ આઠ દોષ વર્જવા લાયક છે. (ષો યિ૦)

(૯) કાઉસ્સગમાં જીભ અને હોઠ તેમજ આંગળી પણ હલાવવી જોઈએ નહિ.
 (૧૦) કાઉસ્સગમાં સંખ્યા ગણવા ભ્રૂકુટિ અથવા આંગળી ફેરવવામાં આવે તો ‘ભમુહંગુલી’ નામનો દોષ લાગે અને હું કરે તો ‘મુક’ નામનો દોષ લાગે તથા વાંદરાની જેમ આડુંઅવળું જોયા કરે અને હોઠ હલાવે તો ‘પ્રેક્ષ્ય’ નામનો દોષ લાગે.
 (૧૧) એવમાઇએહિં આગારેહિં-આ વાક્યમાં આદિશબ્દથી બીજા પણ અગારો બતાવે છે ૧-ઉજેહિ-આગ-વિ૦ અગ્નિનો ઉપદ્રવ હોય ૨-પંચેન્દ્રિય જીવોની આડ પડતી હોય તથા છેદન-ભેદન થતું હોય ૩-રાજભય, ચોરભય કે ભીંત પડવાનો ભય હોય ૪-સ્વપરને સર્પાદિ ડંસનો ભય હોય તેમજ ડંસ દીધો હોય આદિ૦ આ ઉપર બતાવેલા કારણો વડે કાઉસ્સગમાં (પાર્યા-વિના) એક સ્થાનથી બીજે સ્થાને જાય તોપણ કાઉસ્સગનો ભંગ થાય નહિ અને ત્યાં જઈ અધુરો રહેલો કાઉસ્સગ પૂર્ણ કરે.

(૧૨) કાઉસ્સગમાં છીંક, બગાસું, ઓડકાર કે ખાંસી આવે તો મુખ આડી મુહપત્તિ કે વસ્ત્ર રાખવું જોઈએ, અને તેમ કરતાં કાઉસ્સગનો ભંગ થાય નહિ.

(૧૩) કાઉસ્સગ પૂર્ણ ગણીને નમોઅરિહંતાણ કહ્યા પછી જ હાથ ઉંચા લેવા (હલાવવા) જોઈએ.
 (૧૪) કાઉસ્સગમાં છીંક આવે તો અથવા કોઈ થોય ભૂલે તો કાઉસ્સગ પારીને જ બોલાય (ભૂલ કઢાય) પરંતુ હુંકારા કરવા નહિ, તેમ પાર્યા વિના બોલાય પણ નહિ.

(૧૫) કાઉસ્સગ જેટલો જેટલો કરવાનો હોય તેનાથી વધારે કે ઓછો કરવામાં આવે તો અવિધિ દોષ લાગે.
 (૧૬) દેરાસરમાં કાઉસ્સગ કરતાં પ્રભુ ઉપર દૃષ્ટિ રાખવી અને ઉપાશ્રયમાં કાઉસ્સગ કરતાં નાસિકા ઉપર અથવા સ્થાપનાજી ઉપર દૃષ્ટિ રાખવી.

(૧૭) ઇરિયાવહિથી ભરહેસર૦ની સજ્ઞાય સુધી ક્રિયા કરી સ્વાધ્યાય અથવા ધ્યાન કરવું.
 (૧૮) રાત્રિમાં શિયલભંગ સંબંધી સ્વપ્ન (કુસ્વપ્ન) આવેલ હોય તો સાગરવરગંભીરા સુધી, નહિ તો (અથવા દુઃસ્વપ્ન આવેલ હોય તો) ચંદ્રેસુનિમ્મલયરા સુધી ચાર લોગસ્સનો કુસુમિણ૦નો કાઉસ્સગ કરવો (વ્ય૦ ભા૦)
 (૧૯) કુસ્વપ્ન-રાગથી (મોહ-માયા-લોભથી) આવે. દુઃસ્વપ્ન-દ્વેષથી (ક્રોધ-માન-ઇર્ષ્યા-ખેદથી) આવે.
 (૨૦) કુસુમિણ૦નો કાઉસ્સગ કર્યા પછી ઉંઘાય નહિ, જો ઉંઘે તો ફરીથી કુસુમિણ૦નો કાઉસ્સગ કરવો જોઈએ.
 (૨૧) સવારના પ્રતિક્રમણમાં તપચિન્તવણીના કાઉસ્સગમાં તપનું ચિન્તવન કરવું જોઈએ.
 (૨૨) તપ ચિન્તવવાની રીત-ભગવાન મહાવીરે છમાસી તપ કર્યો હતો, હે ચેતન! તે તપ તું કરીશ? શક્તિ નથી-પરિણામ નથી, એક દિવસ ન્યૂન છમાસી કરીશ? શક્તિ નથી-પરિણામ નથી, તેવી રીતે એકેક દિવસ વધતાં ૨૯ દિવસ ન્યૂન છમાસી કરીશ? શક્તિ નથી-પરિણામ નથી, તેવી રીતે પાંચ-ચાર-ત્રણ અને બે માસમાં પણ ચિન્તવન કરવું, પછી માસખમણ કરીશ? શક્તિ નથી-પરિણામ નથી,

એક દિવસ ન્યૂન માસખમણ કરીશ? શક્તિ નથી-પરિણામ નથી. તેવી રીતે એકેક દિવસ વધતાં-૧૩ દિવસ ન્યૂન માસખમણ કરીશ? શક્તિ નથી-પરિણામ નથી, પછી ૩૪ ભક્ત કરીશ? શક્તિ નથી-પરિણામ નથી, પછી બે બે ભક્ત ઓછા કરતાં ચાર ભક્ત કરીશ? શક્તિ નથી-પરિણામ નથી, પછી આયંબિલ કરીશ? શક્તિ નથી-પરિણામ નથી, તેવી રીતે નીવિ-એકાસણું-બેઆસણું-અવડૂઢ- પુરીમડૂઢ-સાડૂઢપોરિસિ-પોરિસિ કરીશ? શક્તિ નથી-પરિણામ નથી, છેવટે નવકારસી કરીશ? શક્તિ છે-પરિણામ છે, કહી કાઉસ્સગ પારે.

પોતે પૂર્વે કોઈ વખત પણ જ્યાં સુધી તપ કર્યો ન હોય ત્યાં સુધી શક્તિ નથી એમ ચિન્તવવું અને વધારેમાં વધારે જે તપ કર્યો હોય ત્યાંથી શક્તિ છે એમ ચિન્તવવું, તથા જ્યાં સુધી તપ કરવો ન હોય ત્યાં સુધી પરિણામ નથી એમ ચિન્તવવું અને જે તપ કરવો હોય ત્યાં પરિણામ છે એમ ચિન્તવીને કાઉસ્સગ પારે.

અસ્વાધ્યાય અને સુતક

(૧) માનસિક સ્વાધ્યાયનો નિષેધ કોઈપણ જગ્યાએ કર્યો નથી, તેથી અંતરાય-સુવાવડ આદિમાં પણ મનમાં નમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ સ્વાધ્યાય અને પ્રભુનું ધ્યાન આદિ કરી શકાય. અનુપ્રેક્ષા તુ ન કદાયનાપિ પ્રતિષિદ્ધયતે-ઇતિ. (પ્ર૦ ૧૪૭૦)

- (૨) અશુદ્ધિ વચ્ચે રાજમાર્ગ હોય તો સ્વાધ્યાય થઈ શકે.
- (૩) દરરોજ સવારે સૂર્યોદય પહેલા અને પછી ૨૪-૨૪-મિનિટ, બપોરે મધ્યાહ્ન પહેલા અને પછી ૨૪-૨૪- મિનિટ, સાંજે સૂર્યાસ્ત પહેલા અને પછી ૨૪-૨૪ મિનિટ, અને મધ્ય રાત્રિના પહેલા અને પછી ૨૪-૨૪ મિનિટ અસ્વાધ્યાય.
- (૪) સુદ્ધ એકમ-બીજ અને ત્રીજની રાત્રે પ્રથમ પ્રહરે ઉત્તરાધ્યયન આદિનો અસ્વાધ્યાય.
- (૫) અસ્વાધ્યાય સિવાય રાત્રિ અને દિવસના પ્રથમ અને છેલ્લે પ્રહરે ભણાય તે કાલિક. અસ્વાધ્યાય તથા કાલવેળા છોડીને જે ભણાય તે ઉત્કાલિક.
- (૬) ત્રણ ચોમાસી ચૌદશના મધ્યાહ્ન (મતાંતરે-પ્રતિક્રમણ કર્યા પછી)થી એકમ સુધી અને પાક્ષિક ચૌદશના મધ્યાહ્ન (મતાંતરે પદ્મપ્રતિક્રમણ કર્યા પછી)થી આખી રાત્રિ સુધી અસ્વાધ્યાય. (૩૦ પ્રા૦વ્યા૦૨૫૭)
- (૭) આસો અને ચૈત્ર સુદ-૫ના મધ્યાહ્નથી ૧૬-૧-સુધી અસ્વાધ્યાય.
- (૮) ઉગતો ચંદ્ર ગ્રહણ થાય તો ૪-પ્રહર રાત્રિના અને ૪ પ્રહર બીજા દિવસના મળી આઠ પ્રહર અસ્વાધ્યાય.
- (૯) પ્રભાત કાલે ચંદ્રમા, ગ્રહણ સહિત આથમે તો પછીનો દિવસ અને રાત્રિના આઠ તથા બીજા દિવસના ૪ પ્રહર મળી ૧૨ પ્રહર અસ્વાધ્યાય.
- (૧૦) સૂર્ય, ગ્રહણ સહિત આથમે તો ૪ પ્રહર રાત્રિના અને આગામી દિવસ રાત્રિના ૮ પ્રહર મળી ૧૨ પ્રહર અસ્વાધ્યાય.
- (૧૧) ઉગતો સૂર્ય, ગ્રહણ થાય અને ગ્રહણ સહિત આથમે તો તે દિવસ અને રાત્રિ તથા બીજો દિવસ અને રાત્રિ મળી ૧૬ પ્રહર અસ્વાધ્યાય.
- (૧૨) આદ્રાથી સ્વાતિ નક્ષત્ર સુધી મેઘગર્જના, વીજળી અને વર્ષાદની અસ્વાધ્યાય ગણાય નહિ.
- (૧૩) અકાલે મેઘગર્જના, ગંધર્વનગર, વીજળી, દિગ્દાહ, થાય તો ૨ પ્રહર અસ્વાધ્યાય.
- (૧૪) બુદ્ધબુદ્ધાકારે (જે વર્ષાદથી પરપોટા થાય તે) નિરંતર ૮ મુહૂર્તથી વધારે જ્યાં સુધી વર્ષાદ વર્ષે ત્યાં સુધી અસ્વાધ્યાય.
- (૧૫) ઘુંવાર પડે ત્યાં સુધી અસ્વાધ્યાય.
- (૧૬) ઘરતીકંપ થાય તો ૮ પ્રહર અસ્વાધ્યાય.
- (૧૭) હોળીપર્વમાં જ્યાં સુધી ૨૪ શાન્ત ન થાય ત્યાં સુધી અસ્વાધ્યાય.
- (૧૮) કરૂણા રૂદન અને ઝઘડો સંભળાય ત્યાં સુધી અસ્વાધ્યાય.
- (૧૯) પશુવધ થાય ત્યાં સુધી અસ્વાધ્યાય.
- (૨૦) ઇંદુ કુટે તો ૩-પ્રહર અસ્વાધ્યાય.
- (૨૧) બીલાડીએ ઉંદરને માર્યો હોય તો ૮ પ્રહર અસ્વાધ્યાય.
- (૨૨) યુદ્ધ શાન્ત થયા પછી ૮ પ્રહર અસ્વાધ્યાય.
- (૨૩) પુત્ર પુત્રી જન્મે ૧૧ દિવસ સુતક, જુદા જમતા હોય તો બીજાના ઘરના પાણીથી પૂજા થાય.
- (૨૪) જેટલા માસનો ગર્ભ પડે તેટલા દિવસનું સુતક.
- (૨૫) પ્રસવવાળી સ્ત્રી ૧ માસ દર્શન ન કરે અને ૪૦ દિવસ પૂજા ન કરે તથા સાધુને વહેરાવે નહિ, અને ૮ દિવસ અસ્વાધ્યાય.
- (૨૬) પશુ જંગલમાં જન્મે તો ૧ દિવસ અને ઘેર જન્મે તો ૨ દિવસ સુતક.
- (૨૭) ભેસનું ૧૫ દિવસ પછી, બકરીનું ૮ દિવસ પછી અને ગાય-ઉંટડીનું ૧૦ દિવસ પછી દુધ કલ્પે.
- (૨૮) જેને ઘેર મરણ થાય ત્યાં જમનારા ૧૨ દિવસ પૂજા ન કરે, અને સાધુ વહોરે નહિ. ગોત્રીયોને ૫ દિવસનું સુતક.
- (૨૯) મૃતકને સ્પર્શ કરનાર ૩ દિવસ પૂજા ન કરે, વાચિક સ્વાધ્યાય ૨ દિન ન કરે, ગોત્રીઓને ૫ દિવસનું સુતક, પરસ્પર સ્પર્શ કરનાર-૨ દિવસ પૂજા ન કરે, પરસ્પર પણ ન અડચા હોય તો સ્નાન કીધે પૂજા થાય.
- (૩૦) જન્મે તે દિવસે મરે અથવા દેશાંતરે મરે તો ૧ દિવસનું સુતક.
- (૩૧) આઠ વર્ષ સુધીનું મરણ પામે તો ૮ દિવસનું સુતક. ઢોરનું મૃતક જ્યાં સુધી પડ્યું હોય ત્યાં સુધી સુતક, પરંતુ ગાયના મરણનું ૧ દિન સુતક.
- (૩૨) દાસ-દાસી જન્મે કે મરે તો ૩ દિવસનું સુતક.
- (૩૩) શય્યાતર, મુખી, આદિ મરે તો ૮ પ્રહર અસ્વાધ્યાય.
- (૩૪) ગાયને જરાયુ લાગ્યું હોય ત્યાં સુધી અસ્વાધ્યાય, અને પડ્યા પછી ૩ પ્રહર અસ્વાધ્યાય.
- (૩૫) ૧૦૦ હાથની અંદર મનુષ્યનું કલેવર પડ્યું હોય ત્યાં સુધી અસ્વાધ્યાય.
- (૩૬) સ્ત્રીને ઋતુના ત્રણ દિવસ સુધી અસ્વાધ્યાય. ચાર દિવસ પ્રતિક્રમણ ન કરે, પાંચ દિવસ પૂજા ન કરે. રોગાદિ કારણે પાંચ દિવસ પછી પણ રૂઢિર આવે તો ફક્ત પૂજા ન કરે.

તપ ચિન્તવવાની ચતુર્ભંગી

(૧) પૂર્વે જે તપ કરેલ ન હોય અને આજે પણ કરવો ન હોય તો, શક્તિ નથી પરિણામ નથી. (૨) પૂર્વે જે તપ કરેલ ન હોય પરંતુ આજે કરવો હોય તો, શક્તિ નથી-પરિણામ છે (૩) પૂર્વે જે તપ કરેલ હોય પરંતુ આજે કરવો ન હોય તો શક્તિ છે-પરિણામ નથી (૪) પૂર્વે જે તપ કરેલ હોય, અને આજે પણ કરવો હોય તો, શક્તિ છે-પરિણામ છે. (બીજે કે ચોથે ભાંગે કાઉસ્સગ્ગ પારે)

(૨૩) સવારના પ્રતિક્રમણમાં પચ્ચક્રપાણ આવડતું હોય તો કરવું જોઈએ, પણ ધારવું નહિ.

(૨૪) પચ્ચક્રપાણ લેતાં પચ્ચક્રપામિ અને વોસિરામિ બોલવું, પચ્ચક્રપાણ આપતાં પચ્ચક્રપાઈ અને વોસિરઈ બોલવું, અને પચ્ચક્રપાણ બીજાને આપતાં અને સાથે પોતે લેતાં પચ્ચક્રપાઈ પચ્ચક્રપામિ અને વોસિરઈ-વોસિરામિ એમ બંને બોલવું.

(૨૫) કોઈ પણ આત્માએ પચ્ચક્રપાણ માગતી વખતે ચૌવિહાર ઉપવાસ સિવાય સવારના દરેક પચ્ચક્રપાણમાં સાથે મુઠસી બોલવાનું પણ ભૂલવું જોઈએ નહિ.

કારણ કે :- મુઠસી સાથે ન હોય તો પચ્ચક્રપાણનો ટાઈમ થઈ ગયા પછી વિરતિનો લાભ મળે નહિ, અને મુઠસી સાથે લેતાં પચ્ચક્રપાણ ઉપરાંત ગમે તેટલો ટાઈમ થઈ જાય તો પણ વિરતિ (તપ)નો લાભ મળે.

(૨૬) દરેક પચ્ચક્રપાણ પારતાં મુઠીવાળીને પચ્ચક્રપાણ પારવું જોઈએ, મુઠી વાળ્યા વિના સીધો હાથનો પંજો રાખી પચ્ચક્રપાણ પારવામાં આવે તો પચ્ચક્રપાણનો ભંગ થાય.

(૨૭) અપવાદ કારણે રાઈયપ્રતિક્રમણ રાત્રિના બાર વાગ્યાથી દિવસના બાર વાગ્યા સુધી થાય.

(૨૮) સાંજનું પ્રતિક્રમણ જેવી રીતે ઊભા થઈને અને જેટલો ટાઈમ લગાડીને કરીએ છીએ, તેવી રીતે સવારનું પ્રતિક્રમણ પણ કરવું.

(૨૯) ભૂયાંસો ભૂરિલોકસ્ય, ચમત્કારકરા નરા:;

રંજયન્તિ સ્વચિત્તં યે, ભૂતલે તે તુ પંચષડ્ (૧)

જગતને દેખાડનારા ઘણા માણસો હોય છે, પરંતુ પોતાના આત્માને માટે જ્ઞાન-ધ્યાન અને ક્રિયામાં ઉદ્યમ કરનાર આ પૃથ્વી ઉપર ગણ્યા ગાંઠ્યા જ હોય છે.

(૩૦) આયંબિલ છટ્ટ-અટ્ટમ-અટ્ટાઈ આદિ ઘણા તપો કર્યા પરંતુ લાલસા અને આધાકર્મી આદિ કેટલા દોષો છોડ્યા? ઉપદેશ ઘણો આપ્યો પણ પોતાના આત્માને કેટલો સમજાવ્યો? ભણ્યા ઘણું પણ જીવનમાં કેટલું ઊતાર્યું? ઉગ્રવિહારી બન્યા પણ ઈર્યાસમિતિનું પાલન કેટલું કર્યું? ધ્યાન કરતાં શિષ્યા પણ પ્રતિકૂલ સંયોગોમાં સમતા કેટલી રાખી? મિચ્છામિદુક્કડંનો પડકાર કરનારા! આપણા આત્માને પૂછ્યું કે તારું મિચ્છામિ દુક્કડં કુંભારવાળું છે? કે ચંદનબાળા જેવું છે?

(૩૧) એતે એ અણાદેસા અંધારે ઉગ્ગએ વિ હુ ન દિસે મુહ રય નિસિજ્જ ચોલે કપ્પતિગ દુપટ્ટ થુઇ સૂરો (૨૭૦)

પ્રભાત સમયે, પ્રભાત પછી, પરસ્પર મુખ દેખાયે, હાથની રેખા દેખાય ત્યારે પડિલેહણ કરવું, આ બધા મતાંતરો ખોટા છે, કારણકે-અંધારામાં ઉપાશ્રય હોય તો સૂર્યોદયે પણ ન દેખાય તેથી ભદ્રબાહુસ્વામી જણાવે છે કે વિશાલ લોચન-હાલમાં પ્રતિક્રમણમાં કરીને તરત મુહપત્તિ-રજોહરણ-નીસેટીયું-ઓઘારીયું-ચોલપટ્ટો-કપડો-કાંબળી-કાંબળીનું પડ-સંથારો અને ઉત્તરપટ્ટો આ દશ વસ્ત્રનું પડિલેહણ કર્યા પછી સૂર્યોદય થાય તેવી રીતે પ્રતિક્રમણ અને પડિલેહણ શરૂ કરે (ઓઠ નિઠ)

અથવા સૂર્યોદય પહેલા-૧૫-મીનીટે પ્રતિક્રમણ પુરું થઈ જાય તેવી રીતે ઈરિયાવહિ-ઈચ્છકારથી પ્રતિક્રમણ શરૂ કરે.

અને સૂર્યોદય પહેલા-૧૫-મીનીટે પડિલેહણ શરૂ કરે. પરંતુ ઉપાશ્રયમાં સૂર્યનો પ્રકાશ તરત ન આવતો હોય તો કીડી-માંકણ-જુ આદિ-વસ્ત્રમાં દેખાય તેવું અજવાળું થાય ત્યારે પડિલેહણ કરવું.

પડિલેહણમાં જુ નીકળે તો કપડામાં અને માંકણ નીકળે તો લકડામાં, અકાળે ન મરે તેવી રીતે સુરક્ષિત-એકાન્ત અને છાયાવાળી જગ્યામાં મુકવા.

(૩૨) ૫૦ બોલથી-મુહપત્તિ ૧૦ બોલથી-ડાંડો, દંડાસન, ચરવલી, દોરા, કંદોરો, ઠવણી, ઓઘાની-દશી અને દોરી. ૨૫ બોલથી-ઓઘારીયું, પાટો, નિસેટીયું વગેરે બાકીનાં વસ્ત્રો.

પડિલેહણ કરેલા વસ્ત્રો, પડિલેહણ નહિ કરેલા વસ્ત્રો સાથે ભેગા થાય તો ફરી દરેકનું પડિલેહણ કરવું જોઈએ.

કામળીનું પડ જુદું કરીને બન્નેનું જુદું જુદું પડિલેહણ કરવું જોઈએ. કામળીના જોટાને પણ સીંગળ કરીને પડિલેહણ કરવું જોઈએ.

(૩૩) દેવદર્શન, આહાર, નિહાર, વિહાર, માત્રુ અને વિદ્યા આ છ કારણો ઉપાશ્રય બહાર જવાય.

(૩૪) ઉત્સર્ગમાર્ગે આહાર-નિહાર અને વિહાર ત્રીજા પહોરમાં બતાવેલ છે.

(૩૫) સૂર્યોદય પછી વિહાર કરવો તે હિતકારી છે. સૂર્યોદય પહેલાં વિહાર કરવામાં ઈર્યાસમિતિનું પાલન થાય નહિ, સૂર્યાસ્ત પછી વિહાર કરવામાં ઈર્યાસમિતિનું પાલન થાય નહિ, જ્યાં જયણા નથી ત્યાં મિથ્યાત્વ હોય છે.

(૩૬) કારણ વિના પહેલા પહોરમાં ગોયરી અને સ્થંડિલ જવામાં અને વિહાર કરવામાં વધારે દોષ, બીજા પહોરમાં

ઓછો દોષ, ત્રીજા પહોરમાં શુદ્ધિ વધારે અને ચોથા પહોરમાં પણ દોષ લાગે.

થંડા પહોરમાં જીવોનો ઉપદ્રવ વધારે હોય છે, તેમજ કાળ વખતે અપૂકાયના જીવોની પણ વિરાધના થાય, માટે બને ત્યાં સુધી કાળ વખતે બહાર નીકળવું નહિ.

(૩૭) ગાઢ કારણે કાળ વખતે અને વર્ષાદ વખતે ખૂલ્લા આકાશમાં લઈ ગયેલા કાંબળી-તરપણી-કાયલી વિગેરે એક બાજુ ધીરે ધીરે મુકી દેવાં જોઈએ, અને પોતાની મેળે સુકાઈ જાય ત્યાર પછી જ તે ઉપયોગમાં લઈ શકાય અને કાળ વખતે લઈ ગયેલ કાંબળીની ૪૮ મિનિટ પછી ઘડી વાળી શકાય, તેના પહેલા ઘડી વાળે તો અપૂકાય અને ત્રસકાયની વિરાધના થવાનો સંભવ છે.

કાળ વખતે ખૂલ્લા આકાશમાં કપડાં સુકાવાય નહિ. સુકવેલા કપડાઓના છેડાઓથી વાયુ વડે ઝાપટ લાગે નહિ તે ધ્યાનમાં રાખવું. તડકામાં કપડાં સુકવાય નહિ.

(૩૮) વર્ષાદ વરસતો હોય ત્યારે સાધુ વ્યાખ્યાને જાય તો દોષ-વિરાધના થાય અને શ્રાવક ન જાય તો દોષ-આરાધનાથી ચુકે.

(૩૯) પાણી પડિલેહા નહા નહસિહા; ભમુહા અહરોટ્ટઠા ઉત્તરોટ્ટઠા (કલ્પ-૨૭૬)

હાથ, હાથની રેખા, નખ, નખના અગ્રભાગ, ભૂકુટિ, દાઢિ, મુછ, આ સાત જગ્યાએ પાણી તરત સુકાતું નથી. માટે એક યુનાના પાણીમાંથી બીજા યુનાના પાણીમાં (એઠા હાથ ધોઈ સાફ લુછી તરત ચોકૂખા પાણીમાં) હાથ નાખવા જોઈએ નહિ.

તે પ્રમાણે કાયલીના સાંધામાં પણ પાણી તરત સુકાતું ન હોવાથી કાયલી પણ એક પાણીમાંથી બીજા પાણીમાં તરત નાખવી નહિ.

(૪૦) સ્ત્રી પિયર નર સાસરે, સંયમીએ સ્થિરવાર; આટલાં હોય અળખામણાં, કરે ઘણું સ્થિરવાસ (૧) વહેતાં પાણી નિર્મળાં, બાંધ્યાં ગંદાં હોય; સાધુ તો ફરતા ભલા ડાઘ ન લાગે કોય (૨)

(૪૧) છેલ્લી કોટિનો માર્ગ ખેતરનો, તે માર્ગે વધુમાં વધુ દોષ તેનાથી સારો માર્ગ કેડીનો, તે માર્ગે તેનાથી અલ્પ દોષ તેનાથી સારો માર્ગ રેલ્વેનો, તે માર્ગે તેનાથી અલ્પ દોષ તેનાથી સારો માર્ગ ગાડાનો, તે માર્ગે તેનાથી અલ્પ દોષ તેનાથી સારો માર્ગ સડક વિનાનો મોટરનો, તે માર્ગે તેનાથી અલ્પ દોષ તેનાથી સારો માર્ગ કાચી સડકનો તે માર્ગે તેનાથી અલ્પ દોષ તેનાથી સારો માર્ગ ડામરની સડકનો તે માર્ગે તેનાથી અલ્પ દોષ.

(૪૨) ઇટવાની ભૂમિ- ૧૦૨ આંગળ અચિત્ત

નિભાડાની ભૂમિ ૭૨ આંગળ અચિત્ત

ચૂલાની ભૂમિ ૩૨ આંગળ અચિત્ત

ઢોરબાંધવાની ભૂમિ ૨૧ આંગળ અચિત્ત

મળમૂત્રની ભૂમિ ૧૫ આંગળ અચિત્ત

ઘરની ભૂમિ ૧૦ આંગળ અચિત્ત

શેરીની ભૂમિ ૭ આંગળ અચિત્ત

રાજમાર્ગની ભૂમિ ૫ આંગળ અચિત્ત

(૪૩) નવકલ્પી વિહારનું પાલન કરવું જોઈએ, ચોમાસાના ચાર માસનો એક અને શેષકાળમાં દર માસે એકેક થઈને આઠ, એમ એક વર્ષમાં નવ વિહારતો ઓછામાં ઓછા કરવા જોઈએ, પરંતુ રોગ, જંઘાબળ ક્ષીણતા, વિદ્યાભ્યાસ અને વર્ષાદ આદિના કારણે, ચારિત્રને દુષણ લગાડવા વિના જીંદગી સુધી પણ એક જગ્યાએ રહી શકે, પરંતુ છેવટે ખૂણો બદલાવીને પણ ભગવાનની આજ્ઞાનું પાલન કરવું જોઈએ, નહિતર આજ્ઞાભંગનો દોષ લાગે (કલ્પ૦)

(૪૪) વાસાવાસં પજ્જોસવિયાણં કપ્પઇ નિગ્ગંથાણં વા નિગ્ગંથીણ વા સવ્વઓ સમંતા સક્કોસં જોયણં ઉગ્ગહં ઓગિણ્હિત્તાણં ચિટ્ઠિહં અહાલંદ મવિ ઓગ્ગહે (કલ્પ૦ ૨૪૨)

ચોમાસામાં પાંચ ગાઉ સુધી ચારે (દિશા-વિદિશા) તરફ અવગ્રહ રાખીને રહેવું કલ્પે. એટલે ચોમાસામાં ચારે દિશા-વિદિશા તરફ અઢીગાઉ સુધી જઈ શકાય અને પાછા આવી શકાય એટલે પાંચ ગાઉ થાય તથા ત્યાં સુધીમાં જ્યાં મુહપત્તિનું પડિલેહણ કર્યું હોય અથવા સાંભોગિક સાધુઓ હોય તો રહી શકાય, પરંતુ મુહપત્તિનું પડિલેહણ કર્યું ન હોય અને બીજા

સાંભોગિક સાધુઓ પણ ન હોય તો ત્યાં રાત્રિ રહી શકાય નહિ.

(૪૫) વાસાવાસં પજ્જોસવિયાણં કપ્પઇ નિગ્ગંથાણં વા નિગ્ગંથીણ વા (ગિલાણહેઉં) જાવ ચત્તારિ પંચ જોયણાંઠં ગંતું પડિનિયત્તએ, અંતરા વિ સે કપ્પઇ વત્થએ, નો સે કપ્પઇ તં રયણિં તત્થેવ ઉવાયણા વિત્તએ (કલ્પ૦ ૨૮૫)

ચોમાસુ રહેલા સાધુ-સાધ્વીઓને રોગાદિ કારણે ૨૦-ગાઉ સુધી જવું અને આવવું કલ્પે, કામ પતી ગયા પછી ત્યાં રાત્રિ રહેવાય નહિ, અશક્તિના કારણે માર્ગમાં વચ્ચે રાત્રિ રહી શકાય.

(૪૬) માસિએ ખુરમુંડે, અદ્ધમાસિએ ક્ત્તરિમુંડે, સંવચ્છરીએ વા થેરકપ્પે (કલ્પ૦ ૨૮૦)

બાલ, ગ્લાન, અશક્તિ આદિના કારણે અસ્ત્રાથી મુંડન કરાવનારે દર માસે મુંડન કરાવવું કલ્પે.

ગુમડા આદિના કારણે કાતરથી કપાવનારને દર પખવાડીયે વાળ કપાવવા કલ્પે, પરંતુ પ્રાયશ્ચિત્ત લઈ લેવું, (નિશીથ૦) લોચ-ચાર માસે, છ માસે, કારણે ન બને તો છેવટે દર વર્ષે સંવચ્છરી પ્રતિક્રમણ પહેલા કરાવવો કલ્પે.

(૪૭) ચોમાસામાં પોરિસિ ભણાવીને કાજો લેવો જોઈએ.

(૪૮) ચોમાસા પછી પાંચ ગાઉમાં બે માસ સુધી કારણ વિના વસ્ત્ર-પાત્ર આદિ લેવા કલ્પે નહિ. (નિ૦ ચૂ૦ ઉ૦ ૧૦)

(૪૯) અતિ સાગારિકે અપ્રમાર્જિતયોઃ, પાદયોઃ સંયમો ભવતિ; તાવેવ પ્રમૃજ્યમાનયોઃ, અસાગારિકે સંયમો ભવતિ (૧)

દરેક ગામમાં પ્રવેશ કરતાં અને નિકળતાં જ્યાં હદ શરૂ થાય ત્યાં, અથવા સચિત્ત-અચિત્ત પૃથ્વીના સંગમનો જ્યાં સંભવ હોય ત્યાં, ગૃહસ્થો ન દેખે તેવી રીતે પગ પૂજે તેમાં સંયમ છે, અથવા ગૃહસ્થો દેખતા હોય તો તેમની દૃષ્ટિ ચૂકાવીને તેઓ ન દેખે તેવી રીતે પગ પૂજવા, નહિ તો પૂજવા નહિ.

(૫૦) સાધ્વીઓએ વિહારમાં સાથે પોટલા માટે પુરૂષજાતિને ન રાખવી અને સાધુઓએ વિહારમાં સાથે પોટલા માટે સ્ત્રીજાતિને ન રાખવી, અશક્યે કોઈ ગામમાં તેમ જ બન્યું તો સાથે ચાલવું નહિ.

(૫૧) પગ છૂટો કરવાને બાને કે તીર્થયાત્રાના બાને સમુદાયમાંથી છૂટા પડી અનેક પ્રકારના દોષોનું સેવન કરીને સ્વતંત્ર વિહાર કરવો તે યોગ્ય નથી કારણ કે :- સંયમયાત્રા તે મોટામાં મોટી તીર્થયાત્રા છે.

(૫૨) વિહારમાં બનતા સુધી માણસ લેવો નહિ, તેમ સ્પેશિયલ પણ રાખવો નહિ, પોતે જેટલી ઉપધિ ઉપાડી શકે તેટલી જ રાખવી જેથી માણસ લેવો પડે નહિ, માણસ લેવામાં ઘણા દોષોનો સંભવ છે.

(૧) માણસ રસ્તામાં સ્થંડિલ જાય અને શૌચ ન કરે તો જ્ઞાનની આશાતના થાય. (૨) બીડી પિએ, જ્યાં ત્યાં ઠુંઠાં નાખે જેથી જીવોનો ઘાત થાય. (૩) પગરખાંથી કીડી આદિ જીવો મરી જાય અને વનસ્પતિ ઉપર ચાલે તેથી જીવોનો કચ્ચરઘાણ નીકળી જાય. (૪) ચા-પાણી કરાવવામાં ત્રસ-સ્થાવર અનેક જીવોનો નાશ થાય. (૫) માણસની પરતંત્રતા. (૬) માણસ ન મળે તો જરૂરી કામ અટકી જાય. (૭) સવારે-બપોરે-સાંજે કોઈ પણ ટાઈમે સ્વતંત્ર વિહાર કરી શકાય નહિ. (૮) કોઈ વખત માણસ નિમિત્તે કષાય પણ થઈ જાય. (૯) ગામમાં એક બે ઘર હોય અને વિહારવાળુ ગામ હોય તો શ્રાવકોને મુશ્કેલી, સાધુઓ ઉપર અભાવ પણ થઈ જાય અને બોધિ દુર્લભ બને, આ અનુભવની વાત છે. વળી દેવદ્રવ્યમાંથી ઉધારે લઈને પણ પૈસા આપે અને પછી ન ભરાય તો મહાન દોષ, તેમ જ વ્યાજ ભક્ષણનો પણ દોષ લાગે.

(૫૩) ન વા લભેજ્જા નિઉણં સહાયં, ગુણાહિં વા ગુણાઓ સમં વા; ઇક્કો વિ પાવાઈં વિવજ્જયંતો, વિહરિજ્જ કામેસુ અસજ્જમાણો (૧૦)

દૈવી સહાયથી મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ગયેલા યક્ષા સાધ્વીજીને શ્રીસીમંધરસ્વામીએ આપેલી ચાર ચૂલિકામાંથી દશવૈકાલિકની બીજી ચૂલિકામાં ફરમાવ્યું છે કે :- પોતાથી અધિક ગુણી, તે ન હોય તો સમાન ગુણી, તે પણ ન મળે તો અઢાર પાપસ્થાનકો ને છોડતો અને કામ (પર ઇચ્છા) ને વર્જતો એટલે એ બંનેમાં ન લેપાતો અપવાદ કારણે એકાકી વિહાર કરે.

(૫૪) દો જોયણ વંકેણં, થલેણં પરિહરઇ બેડિયામગ્ગં; સઢ જોયણ ઘટ્ટેણં, જોયણ લેવેણ ઉવરિ દો ગાઉ (૧) સઢ જોયણવંકેણં થલેણ લેવોવરિં ચ વજ્જઇ; અધજોયણ લેવેણં, સંઘટ્ટેણોગ જોયણેણં (૨) એક જોયણ થલેણં, સંઘટ્ટેણાદ્ધ જોયણેણ મુણી; લેવં વજ્જઇ ય તહા, ઘટ્ટં અદ્ધજોયણ થલેણ (૩)

૮ ગાઉ ફરીને સ્થળમાર્ગે જવાતું હોય તો નાવ માર્ગે જવું નહિ.

૧૦ ગાઉ ફરીને સંઘટ્ટમાર્ગે જવાતું હોય તો નાવ માર્ગે જવું નહિ.

૪ ગાઉ ફરીને લેપમાર્ગે જવાતું હોય તો નાવ માર્ગે જવું નહિ.

૨ ગાઉ ફરીને લેપોપરિમાર્ગે જવાતું હોય તો નાવ માર્ગે જવું નહિ. અન્યથા નાવમાર્ગે જાય.

૧૦ ગાઉ ફરીને સ્થળમાર્ગે જવાતું હોય તો લેપોપરિ માર્ગે જવું નહિ.

૪ ગાઉ ફરીને સંઘટ્ટમાર્ગે જવાતું હોય તો લેપોપરિ માર્ગે જવું નહિ.

૨ ગાઉ ફરીને લેપ માર્ગે જવાતું હોય તો લેપોપરિ માર્ગે જવું નહિ. અન્યથા લેપોપરિ માર્ગે જાય. (લેપોપરિંનાત્તિ ઉપર પાણી)

૪ ગાઉ ફરીને સ્થળમાર્ગે જવાતું હોય તો લેપ માર્ગે જવું નહિ.

૨ ગાઉ ફરીને સંઘટ્ટમાર્ગે જવાતું હોય તો લેપ માર્ગે જવું નહિ. અન્યથા લેપ માર્ગે જાય. (લેપંનાત્તિ સુધી પાણી)

૨ ગાઉ ફરીને સ્થળમાર્ગે જવાતું હોય તો સંઘટ્ટમાર્ગે જવું નહિ. અન્યથા સંઘટ્ટમાર્ગે જાય (સંઘટ્ટંઅર્ધજંઘા સુધી પાણી)

જંઘાંઠીંયણ નીચેનો ભાગ. (ગચ્છા૦ ૧૩૨ વૃત્તિ)

(૫૫) શોષકાળે દર માસે સંઘટ્ટ ત્રણ (આવક-જાવક-ઇ) વખતથી વધુ ન ઉતરાય.

વર્ષાકાળે દર માસે સંઘટ્ટ સાત (આવક-જાવક-ચૌદ) વખતથી વધુ ન ઉતરાય. (કલ્પ૦ ૨૪૬ વૃત્તિ)

(૫૬) એગં પાયં જલે કિચ્ચા, એગં પાયં થલે કિચ્ચા (કલ્પ૦ ૨૪૫)

નદી ઉતરતાં ધીમે ધીમે પગ જલમાં મૂકે, પછી એક પગ ઉપાડી પાણી ઉપર અદ્ધર રાખે, પાણી નીતરી ગયા પછી તે પગ ધીમે ધીમે જલમાં આગળ મૂકે, અને બીજો પગ ઉપાડી પાણી ઉપર અદ્ધર રાખે, પાણી નીતરી ગયા પછી તે પગ ધીમે ધીમે જલમાં આગળ મૂકે, તેવી રીતે નદી ઉતરે, પરંતુ પાણી ડોળીને ઉતરે નહિ.

સામે કાંઠે જઈ નદી ઉતરતાં જે કાંઈ અવિધિ દોષ લાગ્યો હોય તે બદલ પ્રાયશ્ચિત્તમાં ઇરિયાવહિયા કરે.

નદી ઉપર પુલ હોય તો ફરીને પુલમાર્ગે જવું તે હિતકારી છે.

(૫૭) અણાવાયમસંલોએ, પરસ્સણુવઘાઇએ; સમે અજ્ઞસિરે યાવિ, અચિરકાલક્યમિ અ (૩૧૩) વિત્થિણ્ણે દૂરમોગાઢે, નાસણ્ણે બિલવજ્જિએ; તસપાણબીયરહિએ, ઉચ્ચારાઇણિ વોસિરે (૩૧૪) એગ દુગ તિગ ચઉક્ક પંચગ, છસત્તટ્ઠ નવગદ્દસગેહિં; સંજોગા કાયવ્વા, ભંગ સહસ્સં ચઉવ્વીસં (૩૧૫)

(૧) અનાપાત-અસંલોક-સ્ત્રી-પુરુષ-નપુંસક આવતું ન હોય અને દેખતું પણ ન હોય (૨) અનુપઘાત-આત્મા-સંયમ અને શાસનનો ઉપઘાત-હેલના ન થાય (૩) સમ-સમાનભૂમિ (૪) તૃણાદિ અછન્ન-ઘાસઆદિથી રહિતભૂમિ (૫) અચિરકાલ કૃત-ઘણા કાળથી અગ્નિ આદિ વડે અચિત્ત થયેલ ભૂમિ (જ્યાં એક વર્ષ ગામ વસ્યું હોય ત્યાં બાર વર્ષ સુધી ભૂમિ અચિત્ત રહે.) (૬) વિસ્તૃત-જઘન્યથી ચારે તરફ તિચ્છિં એક હાથ સુધી શુદ્ધભૂમિ (૭) નીચે અચિત્ત કરાયેલ-જઘન્યથી નીચે (ઉંડાઇમાં) ચાર આંગળ અચિત્ત ભૂમિ (૮) અનજીક-દ્રવ્યથી ગામની નજીક સ્થંડિલ બેસે નહિ, ભાવથી વેગ આવ્યા પહેલાજ સ્થંડિલ જાય (વેગ ધારણ કરતાં-સંયમઘાત, આત્મઘાત, શાસનહેલના થાય, મૂત્ર રોકતાં-ચક્ષુની હાનિ, શૂળ આદિ અનેક રોગો થાય) માટે સ્થંડિલની શંકા થતાં જ જવું યોગ્ય છે. (૯) બિલાદિ વર્જિત-દર, ફાટ, ખોપરી અને ઢીખાળા વિનાની ભૂમિ (૧૦) ત્રસ-સ્થાવર બીજરહિત-ત્રસ અને સ્થાવર જીવો તથા બીજ વિનાની ભૂમિ. આ દશદોષરહિત સ્થંડિલનો ૧૦૨૪મો ભાંગો શુદ્ધ છે.

અને એક આદિથી દશદોષના સંયોગ વડે ઉત્પન્ન થયેલા ૧૦૨૩ ભાંગા અશુદ્ધ થાય છે, તે લાવવાની રીત નીચે પ્રમાણે છે.

ઉભયમુહું રાસિદ્દુગં હેટ્ટિલાણંતરેણ ભય પઢમં; લદ્ધહરાસિ વિભન્ને તસ્સુવરિ ગુણિત્તુ સંજોગા (૧)

બે બાજુ મુખરાખી ઉપર નીચે સંખ્યા ગોઠવવી

૧-૨-૩-૪-૫-૬-૭-૮-૯-૧૦

૧૦-૯-૮-૭-૬-૫-૪-૩-૨-૧

એક ઉપર જે સંખ્યા છે તે એક સંયોગી ૧૦ ભાંગા જાણવા. (એક સંયોગી ભાંગા લાવવા ઉપરની કરણગાથા ઉપયોગમાં આવતી નથી.)

એક સંયોગી જે ભાંગા (૧૦) આવ્યા, તેને નીચેની રાશિમાં (૧)ની અનંતર સંખ્યા (૨) વડે ભાગવાથી જે (૫) આવે તેને જે સંખ્યા (૨) વડે ભાગ્યા તે સંખ્યા (૨) ની ઉપરની સંખ્યા (૯) થી ગુણવા વડે જે સંખ્યા (૪૫) આવે તે બેસંયોગી (૪૫) ભાંગા જાણવા. જેમકે :-

૧-૨ ૧-૭ ૨-૪ ૨-૯ ૩-૭ ૪-૬ ૫-૬ ૬-૭ ૭-૯

૧-૩ ૧-૮ ૨-૫ ૨-૧૦ ૩-૮ ૪-૭ ૫-૭ ૬-૮ ૭-૧૦

૧-૪ ૧-૯ ૨-૬ ૩-૪ ૩-૯ ૪-૮ ૫-૮ ૬-૯ ૮-૯

૧-૫ ૧-૧૦ ૨-૭ ૩-૫ ૩-૧૦ ૪-૯ ૫-૯ ૬-૧૦ ૮-૧૦

૧-૬ ૨-૩ ૨-૮ ૩-૬ ૪-૫ ૪-૧૦ ૫-૧૦ ૭-૮ ૯-૧૦

તેવી રીતે ત્રણ આદિ સંયોગના ભાંગા લાવવા

બે સંયોગી જે ભાંગા (૪૫) આવ્યા, તેને નીચેની રાશિમાં (૨)ની અનંતર સંખ્યા (૩) વડે ભાગવાથી જે સંખ્યા (૧૫) આવે તેને જે સંખ્યા (૩) થી ભાગ્યા તે સંખ્યા (૩)ની ઉપરની સંખ્યા (૮) થી ગુણવાવડે જે સંખ્યા (૧૨૦) આવે, તે ત્રણ સંયોગી (૧૨૦) ભાંગા જાણવા, જેમકે :-

૧-૨-૩ ૧-૪-૮ ૧-૯-૧૦ ૨-૫-૯ ૩-૪-૧૦ ૪-૫-૭ ૫-૬-૧૦

૧-૨-૪ ૧-૪-૯ ૨-૩-૪ ૨-૫-૧૦ ૩-૫-૬ ૪-૫-૮ ૫-૭-૮

૧-૨-૫ ૧-૪-૧૦ ૨-૩-૫ ૨-૬-૭ ૩-૫-૭ ૪-૫-૯ ૫-૭-૯

૧-૨-૬ ૧-૫-૬ ૨-૩-૬ ૨-૬-૮ ૩-૫-૮ ૪-૫-૧૦ ૫-૭-૧

૧-૨-૭ ૧-૫-૭ ૨-૩-૭ ૨-૬-૯ ૩-૫-૯ ૪-૬-૭ ૫-૮-૯

૧-૨-૮ ૧-૫-૮ ૨-૩-૮ ૨-૬-૧૦ ૩-૫-૧૦ ૪-૬-૮ ૫-૮-૧૦

૧-૨-૯ ૧-૫-૯ ૨-૩-૯ ૨-૭-૮ ૩-૬-૭ ૪-૬-૯ ૫-૯-૧૦

૧-૨-૧૦ ૧-૫-૧૦ ૨-૩-૧૦ ૨-૭-૯ ૩-૬-૮ ૪-૬-૧૦ ૬-૭-૮

૧-૩-૪ ૧-૬-૭ ૨-૪-૫ ૨-૭-૧૦ ૩-૬-૯ ૪-૭-૮ ૬-૭-૯

૧-૩-૫ ૧-૬-૮ ૨-૪-૬ ૨-૮-૮ ૩-૬-૧૦ ૪-૭-૮ ૬-૭-૧૦
 ૧-૩-૬ ૧-૬-૮ ૨-૪-૭ ૨-૮-૧૦ ૩-૭-૮ ૪-૭-૧૦ ૬-૮-૮
 ૧-૩-૭ ૧-૬-૧૦ ૨-૪-૮ ૨-૮-૧૦ ૩-૭-૮ ૪-૮-૮ ૬-૮-૧૦
 ૧-૩-૮ ૧-૭-૮ ૨-૪-૮ ૩-૪-૫ ૩-૭-૧૦ ૪-૮-૧૦ ૬-૮-૧૦
 ૧-૩-૯ ૧-૭-૮ ૨-૪-૧૦ ૩-૪-૬ ૩-૮-૮ ૪-૮-૧૦ ૭-૮-૮
 ૧-૩-૧૦ ૧-૭-૧૦ ૨-૫-૬ ૩-૪-૭ ૩-૮-૧૦ ૫-૬-૭ ૭-૮-૧૦
 ૧-૪-૫ ૧-૮-૮ ૨-૫-૭ ૩-૪-૮ ૩-૮-૧૦ ૫-૬-૮ ૭-૮-૧૦
 ૧-૪-૬ ૧-૮-૧૦ ૨-૫-૮ ૩-૪-૮ ૪-૫-૬ ૫-૬-૮ ૮-૮-૧૦
 ૧-૪-૭

તેવી રીતે ચાર આદિ સંયોગના ભાંગા બુદ્ધિથી કાઢવા અને કેટલા આવશે તે નીચે બતાવેલ છે.

સંયોગી ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦

ભાંગા ૧૦ ૪૫ ૧૨૦ ૨૧૦ ૨૫૨ ૨૧૦ ૧૨૦ ૪૫ ૧૦ ૧

અશુદ્ધ એક આદિથી દશ સંયોગી કુલ ૧૦૨૩ ભાંગા અશુદ્ધ જાણવા અને શુદ્ધ દશ સંયોગી એક ભાંગો શુદ્ધ જાણવો, સર્વ મળીને ૧૦૨૪ ભાંગા સ્થંડિલના થયા. (ઓ નિં)

(૫૮) અજુગલિઆ અતુરતા વિકહારહિઆ વયંતિ પઢમં તુ; નિસિહત્તુડગલગહણં આવડણં વચ્ચમાસજજ (૩૧૨)

સમશ્રેણીરહિત, ધીમે ધીમે, વાતો કર્યા વિના, મૌન પણે સ્થંડિલભૂમિને પ્રાપ્ત કરીને નીચે બેસી સ્થંડિલને અનુરૂપ પત્યર ઇંટ આદિના ટુકડા લઈ ખંબેરી છાયામાં બેસે, તડકો હોય અને છાયા ન હોય તો સ્થંડિલ ઉપર પોતાની છાયા કરી બે ઘડી સુધી પોતે ત્યાં બેસી રહે, જેથી કરમીયા હોય તો સ્વયં પરિણામ પામી જાય, નહીં તો તડકાને લઈને તરત મરી જાય. (ઓ નિં)

(૫૯) દિસિપવણ ગામસૂરિય છાયાએ, પમજિજિણિણતિખુત્તો;

જસ્સોગહોત્તિ કાણિણ, વોસિરે આયમેજજાવા (૩૧૬)

દિવસે પૂર્વ અને ઉત્તર દિશા સામે અને રાત્રે પૂર્વ, ઉત્તર અને દક્ષિણ દિશા સામે તેમજ પવન, ગામ, અને સૂર્ય સામે પુંઠ કર્યા વિના છાયામાં ત્રણવાર ચક્ષુથી બરોબર જોઈને 'અણુજાણહ જસ્સુગહો' (જેની જગ્યા છે તે, મને આજ્ઞા આપો) કહી સ્થંડિલ કરી શુદ્ધિ કરી ત્રણવાર 'વોસિરે' કહી વોસિરાવે. (ઓ નિં)

(૬૦) દવ્વઓ ચક્ષુખુસા પેહે, જુગમિત્તં તુ ખેત્તઓ;

કાલઓ જાવ રીએજજા, ઉવઉત્તે ય ભાવઓ (૭૭૧)

આહાર-નિહાર અને વિહાર વિગેરેમાં રસ્તે ચાલતાં દ્રવ્યથી ચક્ષુવડે દેખે, ક્ષેત્રથી સાડાત્રણ હાથ સુધી દૃષ્ટિ રાખે, કાળથી ચાલવાના સમયે આડુંઅવળું ન જોતાં સ્થિર દૃષ્ટિ રાખે, અને ભાવથી નિરીક્ષણ કરવાના ઉપયોગમાં તત્પર બને, વાતો કરવી નહિ, સ્વાધ્યાય કરવો નહિ, તેમજ ઝડપથી ચાલવું નહિ, અને સમશ્રેણીએ ચાલવું નહિ. (પ્ર૦)

નીચી નજરે ચાલતાં, ત્રણ ગુણ મોટા થાય;

કાંટો ટળે, દયા પળે, પગ પણ નવિ ખરડાય (૧)

(૬૧) કાગળ અથવા કપડું જે દિવસે પરઠવવાનું હોય, તે જ દિવસે તેના ટુકડા કરવા, પરંતુ પહેલેથી ટુકડા કરી બે-ચાર દિવસ પડી રાખવા નહિ, કારણ કે તેમાં જીવો પેસી જવાનો સંભવ છે.

(૬૨) ભીની જગ્યા ઉપર માત્રું-પાણી પરઠવતાં જીવોની ઉત્પત્તિ થાય, માટે એક જ જગ્યાએ ઢોળવું નહિ, તેમ જ પરઠવતાં અવાજ ન થાય તેવી રીતે નીચા નમીને જીવજંતુ ન હોય ત્યાં ધીમે ધીમે પરઠવવું, પરંતુ દૂર ઉભા ઉભા કે માળ ઉપરથી કે ઓટલા ઉપરથી ફેંકવું નહિ, તેમજ રસ્તા વચ્ચે પણ ન પરઠવવું.

(૬૩) જગતમાં નિરર્થક વસ્તુનો ત્યાગ તો બધાય કરે છે, પરંતુ સંયમી આત્માની પ્રવૃત્તિ જયણાવાળી હોવાથી લોકોત્તર ફળ આપે છે અર્થાત્ કર્મની નિર્જરા થાય છે.

(૬૪) બનતાં સુધી વધારે ઉપધિ રાખવી નહિ. અને હોય તેમાં પણ મૂર્છા રાખવી નહિ, છતાં જો ઉપધિ વધી ગઈ હોય તો પોતાની વસ્તુ આઠ માસથી વધારે વખત તો એક જગ્યાએ રાખવી જ નહિ.

(૬૫) ઘણ ગજિજય હયકુહએ, વિજ્જુદ્ગિજજ ગૂઢહિયયાઓ; અજજા અવારિઆઓ, ઇત્થીરજજં ન તં ગચ્છં (૮૫)
 જત્થ સમુદ્દેશકાળે સાહૂણં મંડલીઇ અજજાઓ; ગોઅમ! ઠવંતિ પાએ, ઇત્થીરજજં ન તં ગચ્છં (૮૬)

મેઘની ગર્જના, ઘોડાના પેટમાં રહેલ વાયુ, વીજળીની માફક દુર્ગ્રાહ અને ગૂઢ હૃદયવાળી સાધ્વીઓ પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે જે ગચ્છમાં આવ-જા-કરે, છતાં કોઈ પણ સાધુ નિષેધ ન કરી શકે તો, તે ગચ્છ નહિ, પણ સ્ત્રી રાજ્ય જાણવું.

ભોજન મંડળીના સમયે જે ગચ્છમાં સાધ્વીઓ આવ-જા-કરે તો, તે ગચ્છ નહિ પણ સ્ત્રી રાજ્ય જાણવું. (ગચ્છા૦)

(૬૬) સીસોવિ વેરિઓ સોઉ, જો ગુરું ન વિ બોહએ;

પમાયમઠરાઘત્થં સમાયારી વિરાહયં (૧૮)

કષાય, નિંદા, ઈર્ષ્યા, આદિ રૂપ મદિરાથી ભાન ભૂલેલા તેમજ સમાયારીનું ઉલ્લંઘન કરનાર, ગુરુને પણ બોધ આપી સન્માર્ગે સ્થાપન ન કરે તો, તે શિષ્ય નહિ પણ શત્રુ જાણવો. (ગચ્છા૦)

(૬૭) તુમ્હારિસાવિ મુણિવર!, પમાયવસગા હવંતિ જઈ પુરિષા; તેણડન્નો કો અમ્હં, આલંબણ હુજ્જ સંસારે! (૧૯) પ્રમાદી ગુરુને બોધ કેવી રીતે આપવો? તે કહે છે.

એકાન્તમાં ગુરુને શિષ્ય કહે, હે ગુરુદેવ! આપના સરખા ઉત્તમ આત્માઓ પણ પ્રમાદી બનશે તો, મંદભાગી અને આળસુ એવા અમોને આ ભયંકર સંસારમાંથી આપ વિના બીજો કોણ પાર ઉતારશે? (ગચ્છા૦)

(૬૮) જઈ ન તરસિ ધારેઉં, મૂલગુણભરં સઉત્તરગુણં ચ;

મુનૂણ તો તિભૂમી, સુસાવગતં વરાગતરં (ઉ૦મા૦૫૦૧)

મૂલગુણ અને ઉત્તરગુણથી યુક્ત સાધુપણું પાલન કરવાને જે સાધુ સમર્થ ન હોય, તે સાધુ-જન્મભૂમિ, દીક્ષાભૂમિ અને વિહારભૂમિ આ ત્રણ ભૂમિ મૂકીને અન્ય પ્રદેશમાં સુશ્રાવકપણું પાળે તે અત્યંત શ્રેષ્ઠ છે.

(૬૯) અચ્ચણુરત્તો જો પુણ, ન મુયઈ બહુસો વિ પન્નવિજ્જતો, સંવિગ્ગપકુખિયત્તં, કરિજ્જ લલ્ભિહિસિ તેણ પહં (૫૨૨) સુદ્ધે સુસાહુધમ્મં, કહેઈ નિંદઈ ય નિયમાચારં; સુતવસ્સિઆણં પુરઓ, હોઈ સવ્વોમરાયણીઓ (૫૧૫) વંદઈ નવિ વંદાવેઈ, કિઈકમ્મં કુણઈ કારયે નેય; અત્તટ્ઠા નવિ દિક્ખઈ, દેઈ સુસાહુણ બોહેઉં (૫૧૬) સાવજ્જજોગપરિવજ્જણાઓ, સવ્વુત્તમો જઈધમ્મો; બીઓ સાવગધમ્મો, તઓ સંવિગ્ગપકુખપહો (ઉ૦ મા૦ ૫૧૯)

જે સાધુ ચરણસિત્તરી અને કરણ સિત્તરી ગુણનું પાલન કરવાને સમર્થ ન હોય તેને ગીતાર્થો ઘણી હિતશિક્ષા આપવા છતાં, સાધુવેશમાં ગાઢ આસક્ત હોય એટલે સાધુવેશ છોડવાની ઈચ્છા ન હોય તો તેણે સંવિજ્ઞપાક્ષિકનો માર્ગ સ્વીકાર કરવો, તેમ કરવાથી તે મોક્ષનો માર્ગ પામે છે.

સંવિજ્ઞપાક્ષિકનો આચાર બતાવતાં કહે છે કે :- શુદ્ધ સાધુમાર્ગ બીજાને બતાવે, પોતાના શિથિલઆચારની નિંદા કરે, આજના દીક્ષિત સાધુથી પણ પોતાને લઘુ માને, પોતે સાધુઓને વંદન કરે પરંતુ સાધુ-સાધ્વી-શ્રાવક-શ્રાવિકા કોઈ પાસે પોતાને વંદાવે નહિ, પોતે સાધુઓની સેવા કરે પરંતુ કોઈ સાધુ પાસે પોતાની સેવા કરાવે નહિ, કોઈને પોતાના શિષ્યો બનાવે નહિ પરંતુ પ્રતિબોધ પમાડીને સુસાધુઓની પાસે મોકલે.

મુક્ત થવાના ત્રણ માર્ગ-તેમાં પ્રથમ સાધુધર્મ, બીજો શ્રાવકધર્મ, અને ત્રીજો સંવિજ્ઞપાક્ષિકધર્મ.

(૭૦) શક્ય હોય ત્યાં સુધી એક વખત ખાવાથી ચાલે તો બે વખત ખાવું નહિ. એક વખત ખાવાથી ન ચાલે તો બે વખત ખાવું. બે વખત ખાવાથી ચાલે તો ત્રણ વખત ખાવું નહિ, બે વખત ખાવાથી ન ચાલે તો ત્રણ વખત ખાવું, તે પ્રમાણે આગળ જાણવું.

(૭૧) સવારથી સાંજ સુધી ઢોરની જેમ મોકળે મોઢે ખાવાથી અનેક દોષો ઉત્પન્ન થાય છે, પાણી પણ ઠાંસી ઠાંસીને પીવું નહિ. (ભોજન કરતાં પ્રથમ પાણી પીતાં અગ્નિમંદ થાય, વચ્ચે પાણી પીતાં રસાયન જેમ પુષ્ટિ કરે, અને અંતે ઘણું પાણી પીતાં વિષ જેમ નુકશાન કરે.)

(૭૨) પારણા અને અત્તરવાયણામાં અજ્ઞાનીની જેમ મન લલચાવવું જોઈએ નહિ તોજ ખરા તપસ્વી બનાય, તેમજ પારણા અને અત્તરવાયણાની ખબર ગૃહસ્થને ન પડવા દેવી, જો ખબર પડે તો અનેક દોષો ઉપજે.

ખરા તપસ્વીને પારણામાં અને અત્તરવાયણામાં આનંદ (તાલાવેલી) ન હોય, તેને મન તો બન્નેમાં વિભાવદશા (પરાધીનતા) હોય, તે બન્નેનો વિચાર સરખો પણ પોતાને ન આવે.

(૭૩) ત્રણ ટાઈમ ખાવાનો રીવાજ સાધુનો નથી, પરંતુ સાધુને તો છ કારણે ભોજન કરવાનું જ્ઞાનીપુરૂષોએ ફરમાવ્યું છે.

વેયણે વેયાવચ્ચે ઈરિયાટ્ઠાએય સંજમટ્ઠાએ;

તહ પણવત્તિયાએ છટ્ઠં પુણ ધમ્મચિંતાએ (૬૬૨)

(૧) ક્ષુધા સહન ન થાય ત્યારે (૨) વૈયાવચ્ચ કરવા માટે (૩) ઈર્યાસમિતિનું પાલન કરવા માટે (૪) સંયમનું પાલન કરવા માટે (૫) દ્રવ્યપ્રાણ ટકાવવા માટે (૬) સંકલ્પ-વિકલ્પ દૂર કરી શુભવિચાર કરવા માટે, આ છ કારણોમાંથી કોઈપણ કારણે ભોજન કરવું કલ્પે. (પિં૦ નિ૦)

(૭૪) આયંકે ઉવસગ્ગે, તિત્તિક્ખયા બંભચેરગુત્તીસુ;

પાણિદયા તવહેઉં, સરીરોવોચ્છેઅણટ્ઠાએ (૬૬૬)

(૧) તાવ વખતે (૨) રાજા, સ્વજન, દેવ, મનુષ્ય, તિર્થચે કરેલ ઉપસર્ગ સહન કરવા (૩) શિયલનું પાલન કરવા (૪) વર્ષા, ધુમસ અને જીવોના ઉપદ્રવ વખતે જીવ રક્ષા માટે (૫) તપ કરવા માટે (૬) અન્ત સમયે શરીર છોડવા માટે, આ છ કારણે ભોજન કરવાનો નિષેધ કરેલ છે. (પિં૦ નિ૦)

(૭૫) સુરસુર કે ચબચબ જેવા શબ્દો ભોજન કરતાં ન થાય, તે ધ્યાનમાં રાખવું, તેમજ પ્રવાહી વસ્તુના સબડકા પણ

લેવા નહિ.

(૭૬) આયંબિલ, નીવી, એકાસણું અને બેઆસણું વિં ૪૮, મિનિટમાં પતાવી દેવું જોઈએ. આ શાસ્ત્રીય નિયમ છે. આ નિયમનું પાલન થાય તો જ દરરોજ એકાસણું કરનારને મહિને ૨૮ ઉપવાસનું ફળ મળે, અને દરરોજ બેઆસણું કરનારને મહિને ૨૮ ઉપવાસનું ફળ મળે.

બીજું કારણ :- એઠી કરેલી વસ્તુ અગર પાણી એક જ જગ્યાએ ૪૮ મિનિટથી વધારે ટાઈમ હલાવ્યા વિના પડી રહે તો સમુચ્છિમ મનુષ્યાદિ જીવોની ઉત્પત્તિ થઈ જાય, માટે ૪૮ મિનિટમાં પતાવી દેવું જોઈએ.

(૭૭) જે પાત્રથી પાણી પીધું હોય, તે પાત્રને સાફ કર્યા વિના ફરી તેમાં પાણી લેવામાં આવે તો આખા ઘડાનું પાણી એકું થવાનો સંભવ છે-તેથી બે ઘડી પછી સચિત્ત થઈ જાય.

કારણ કે :- એઠા પાત્રમાં પાણી લેતાં કોઈ વખત પાત્રમાંથી છાંટા ઉછળી ફરી પાછા તે ઘડામાં જાય છે, તેથી આખા ઘડાનું પાણી એકું થઈ જાય (આ અનુભવની વાત છે) માટે એક વખત પાણી પીધા પછી તે જ પાત્રમાં ફરી પાણી લેવું હોય તો તે પાત્રને વસ્ત્રથી બરોબર લુછીને કોરું કરી દેવું જોઈએ અને પછી જ તેમાં ફરી પાણી લેવું જોઈએ.

(૭૮) ખિત્તઈયં ભુંજઈ, કાલાઈયં તહેવ અવિદિમં;

ગિણહઈ અનુઈયસૂરે, અસણાઈ અહવ ઉવગરણં (૩૬૨)

સાથે લીધેલ આહાર-પાણી બે ગાઉથી વધારે આગળ જઈ વાપરે તો ક્ષેત્રાતિકાન્ત દોષ, પહેલા પહોરમાં લાવેલ આહાર-પાણી ત્રીજા પહોર પછી વાપરે તો-કાલાતિકાન્ત દોષ, કોઈએ નહિ આપેલ કોઈ પણ વસ્તુ ગ્રહણ કરે તો અદત્તાદાનદોષ, સૂર્યોદય પહેલા આહાર-પાણી-ઉપધિ વિગેરે ગ્રહણ કરે તો-અનુદિતસૂર ગ્રહણ દોષ, જેટલી ભૂખ-તૃષ્ણા હોય તેના કરતાં વધારે ખાવા-પીવામાં-પ્રમાણાતિકાન્ત દોષ લાગે. (૩૦ માં) તેમ જ દિવસે વહોરેલી દવા આદિ પણ રાત્રિ ગયા પછી બીજે દિવસે વાપરવામાં આવે તો - રાત્રિભોજનનો દોષ લાગે માટે અસન્નિહિ સંચયસ્સ દવા આદિ ખાવાની વસ્તુ વહોરેલી સાધુ રાત્રે રાખે નહિ તેમ પક્ષ્મિસૂત્રમાં જણાવેલ છે.

પહેલો પહોર પૂરો થયા પહેલા પોરિસિ ભણાવીને લાવેલા પણ આહાર-પાણી ત્રીજા પહોર પછી વાપરવામાં આવેતો કાલાતિકાન્ત દોષ લાગે.

ઉગ્ઘાડા (ભણાવવાની) પોરિસિ છ ઘડીએ (બે કલ્લાક ચોવીસ મિનિટે) થાય.

પહેલો પહોર પૂરો થાય ત્યારે પોરિસિનું પચ્યકૃખાણ થાય, દોઢ પહોર પૂરો થાય ત્યારે સાડ્ઢપોરિસિનું પચ્યકૃખાણ થાય, બીજો પહોર પૂરો થાય ત્યારે પુરિમડ્ઢનું પચ્યકૃખાણ થાય, અને ત્રીજો પહોર પૂરો થાય ત્યારે અવડ્ઢનું પચ્યકૃખાણ થાય.

(૭૯) એઠા મુખે બોલવાથી જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બંધાય.

(૮૦) સાધુઓએ સૂચના આપી હોય કે ન આપી હોય, પરંતુ ગૃહસ્થો, સાધુઓના માટે સ્પેશિયલ જે કંઈ બનાવે તે આધાકર્મી કહેવાય.

(૮૧) પિંડં સિજ્જં ચ વત્થં ચ, ચઉત્થં પત્તમેવ ચ;

અકપ્પિયં ન ઇચ્છિજ્જા, પડિગાહિજ્જા કપ્પિઅં (૬-૪૮)

આહાર-પાણી, વસ્ત્ર, પાત્ર અને વસતિ (રહેઠાણ) અકલ્પનીય ગ્રહણ કરે નહિ, પરંતુ નિર્દોષ કલ્પે તેવું ગ્રહણ કરે. (૬૦ વૈ૦)

(૮૨) તં હોઇ સઇંગાલં જં, આહારેઇ મુચ્છિઓ સંતો;

તં પુણ હોઈ સધૂમં, જં આહારેઇ નિંદંતો (પિં ૦ નિ ૦ ૬૫૫)

નિર્દોષ આહારને પણ રાગ-દ્વેષ, વખાણ કે નિન્દા કરતો તેમજ આહાર આપનારના વખાણ કે નિન્દા કરતો ખાય તો ચારિત્રને કોલસા અને ધુમાડા જેવું બનાવે છે.

(૮૩) અશનાદિ આહાર જેવી રીતે આલોવવામાં આવે છે તેવી રીતે પાણી-ઔષધ આદિને પણ આલોવવા જોઈએ.

(૮૪) ગૃહસ્થની રજાથી ખાસ કારણે મુનિ જાતે પણ પાણી વહોરી શકે.

(૮૫) અણાહારી વસ્તુ પણ ખાસ કારણ વિના લેવી નહિ.

(૮૬) ચા, તમાકુ, છીંકણી આદિનું વ્યસન રાખવું નહિ.

(૮૭) સૂર્યાસ્ત પહેલા બે ઘડી (૪૮ મિનિટ)માં ભોજન પાણી વાપરનારને રાત્રિભોજનનો દોષ (અતિચાર) લાગે છે, માટે પેથડ શા મંત્રીની માફક સાંજે બે ઘડી પહેલા આહાર-પાણી વાપરવાનું બંધ કરી પચ્યકૃખાણ કરી લેવું જોઈએ.

અસ્નો મુખેડવસાને ચ, યો દ્વે દ્વે ઘટિકે ત્યજેત્;

નિશાભોજનદોષજ્ઞો, અશનાત્યસૌ પુણ્યભાજનમ્ (વ્યા ૦ ૧૬)

રાત્રિભોજનના દોષને જાણનારો જે આત્મા દિવસની આદિમાં અને અંતમાં બે બે ઘડીમાં ખાતો-પીતો નથી તે પુન્યશાળી બને છે. (૩૦ પ્રા ૦)

આજે દરેક તપસ્વી આત્માઓ દિવસના આરંભમાં બે ઘડીનો ત્યાગ કરે છે, પરંતુ દિવસના અંતમાં બે ઘડીનો ત્યાગ

કરનારા ભાગ્યે જ જોવા મળશે, કેટલાકને આ વચનનો ખ્યાલ પણ નહીં હોય, માટે દિવસના અંતે બે ઘડીમાં ખાવા-પીવાનું છોડવા લક્ષ રાખવું.

(૮૮) રચણી ભોયણે જે દોસા, તે દોસા અંધયારંમિ;
જે દોસા અંધયારંમિ, તે દોસા સંકડમ્મિ મુહે (વ્યા-૧૧૭)

અંધારામાં અને સાંકડા મુખવાળા પાત્રમાં ભોજન કરવામાં કે પાણી પીવામાં આવે તો પણ રાત્રિભોજનનો દોષ લાગે. (૭૦ પ્રા૦)

(૮૯) ગરમ પાણી ઠંડુ કરતાં વરાળ નીકળે ત્યારે વાયુકાય આદિના જીવો મરણ પામે છે તે ધ્યાનમાં રાખવું.

(૯૦) બે રાત્રિ પછી દહિ અભક્ષ્ય થાય છે, માટે ગઈ કાલનું મેળવેલું હોય તો જ લેવાય, એટલે સવારે મેળવેલું ૧૬ પહોર પછી અભક્ષ્ય થાય, અને સાંજે મેળવેલું ૧૨ પહોર પછી અભક્ષ્ય થાય. (૮૦ બિ૦)

(૯૧) શિખંડ-પુરી તથા ગરમ નહિ કરેલા (કાચા) દૂધ-દહી અને છાસ સાથે ઘઉંના રોટલા-રોટલી-પુરી અને ખાખરા પણ ખવાય નહિ. કારણ કે :- કઠોળ દળવાની ઘંટી જુદી ન હોવાથી ઘંટીમાં કઠોળનો આટો ઘઉંના આટા સાથે ભેળસેળ થાય છે.

આજે કેટલીક જગ્યાએ જીભડીના સ્વાદની ખાતર પોતાનું મન મનાવા પૂરતું દહી ગરમ કરવામાં આવે છે, પરંતુ તે પોતાના આત્માને છોતરવા બરોબર છે, માટે તે બરાબર ગરમ કરેલું હોય તો જ કઠોળ સાથે વાપરી શકાય.

(૯૨) ચોમાસામાં કે શેષકાળમાં બજારની તૈયાર લાવેલી બુરૂ વાપરવી, તેના કરતાં ઘેર દળેલી સાકર કે મોરસ અથવા તો આખી મોરસ વાપરવી શ્રેષ્ઠ છે.

(૯૩) સયણાસણવત્થં વા, ભત્તપાણં વ સંજએ;

અદિતસ્સ ણ કુપ્પિજ્જા, પચ્ચક્ખે વિ દીસઓ (૬૦ વૈ૦)

વસ્ત્ર, ભોજન, પાણી, વિ૦ હોવા છતાં તેમ જ પોતે નજરે દેખવા છતાં ગૃહસ્થો ન આપે તો તેમના ઉપર ક્રોધ કરવો નહિ તથા તેમની નિન્દા પણ કરવી નહિ, પરંતુ પોતાને લાભાંતરાય કર્મનો ઉદય છે તેમ માનવું, તથા તપોવૃદ્ધિ થશે, એમ માની મનને સમભાવમાં રાખવું.

અને ગૃહસ્થો આપે તો રાજી થવું નહિ, પરંતુ સંયમપુષ્ટિ થશે એમ માનવું.

(૯૪) તત્થ સે નો કપ્પઇ અદક્ખુ વઇત્તએ (કલ્પ૦ ૨૫૨) શ્રદ્ધાળુ શ્રાવકને ત્યાં અજાણી (હશે કે નહિ? એવી અનિશ્ચિત) વસ્તુ માગવી નહિ, અનેક દોષોનું કારણ હોવાથી, પરંતુ કારણે કૃપણને ત્યાં માગવામાં વાંધો નહિ.

(૯૫) ગોચરી-પાણી દૂર લેવા જવાથી તથા જ્યાં સાધુ-સાધ્વી ઓછા જતા હોય ત્યાં જવાથી ઘણા કર્મોની નિર્જરા થાય.

(૯૬) ષટ્કાયદયાવાનપિ સંયતો દુર્લભં કરોતિ બોધમ્;

આહારે નીહારે જુગુપ્સિતે પિણ્ડગ્રહણે ચ (૧)

ક્રિયાપાત્ર અને દયાળુ સાધુ પણ આહાર અને નીહારમાં ઉપયોગ ન રાખે તથા અયોગ્ય આહાર ગ્રહણ કરે તો બોધિબીજને દુર્લભ બનાવે છે, માટે અયોગ્ય આહાર ગ્રહણ ન કરવામાં અને આહાર વાપરવામાં તેમજ સ્થંડિલ જવામાં ઘણો જ ઉપયોગ રાખવો જોઈએ.

(૯૭) આટો, પુરી અને મિઠાઈ વિગેરે ૩૦-૨૦ અને ૧૫ દિવસ પહેલાની હોય તો અનુક્રમે કાર્તિક-ફાગણ અને અષાઢ ચોમાસામાં લેવાય નહિ, તો બીસ્કીટ આદિ બજારનું મહિનાઓ અને વર્ષો પહેલાનું હોય છે, તો તે કેમ લેવાય? ન જ લેવાય.

(૯૮) કોઈ પણ વસ્તુનો આગમથી અથવા અનુભવથી નિર્જીવ નો નિશ્ચય ન થાય ત્યાં સુધી તે વસ્તુનો ઉપયોગ સંયમીને થાય નહિ, તૈયાર ખડીયાની સહી સચિત્તનો સંભવ હોવાથી અને અચિત્તની ખાત્રી ન હોવાથી સ્પર્શ પણ થાય નહિ તો પછી વાપરવાનું તો પૂછવું જ શું, બોલપેનમાં પણ વિચારવા જેવું છે.

(૯૯) કેવલીની દૃષ્ટિએ શુદ્ધ રહેલી વસ્તુમાં પણ અમાયાવી છન્નસ્થ સાધુને શ્રુત અનુસારે વિચાર કરતાં અશુદ્ધની શંકા આવે તો તે વ્યવહારમાં અશુદ્ધ જ ગણાય.

અને કેવલીની દૃષ્ટિએ અશુદ્ધ રહેલી વસ્તુ પણ શ્રુત અનુસારે વિચાર કરતાં શુદ્ધ જણાય તો તે વ્યવહારમાં શુદ્ધ જ કહેવાય.

કેવલી સ્વયં ગોચરી જાય તો અશુદ્ધ લાવે નહિ, પરંતુ અમાયાવી છન્નસ્થ શિષ્યોએ ઉપયોગ પૂર્વક શ્રુતને અનુસારે શુદ્ધ જાણીને લાવેલી ગોચરીને કેવલીઓ કેવલજ્ઞાન વડે અશુદ્ધ દેખે તો પણ વાપરે, જો ન વાપરે તો શાસ્ત્રો અપ્રમાણ થાય અને વ્યવહાર નષ્ટ થાય.

(૧૦૦) મા કુણઉ જઇ તિગિચ્છં, અહિયાસેઊણ જઇ તરઇ સમ્મં;

અહિયાસિંતસ્સ પુણો, જઇ સે જોગા ન હાયંતિ

સંયમી ઉત્સર્ગમાર્ગે દવા કરાવે નહિ, પરંતુ મન સમાધિમાં ન રહે અને આવશ્યક અનુષ્ઠાનોમાં શિથિલતા આવે તો

અપવાદ માર્ગે અનિચ્છાએ દવા કરાવે. (૭૦ મં ૩૪૬)

(૧૦૧) આઉસ્સ ન વીસાસો, કજજસ્સ બહૂણિ અંતરાયાણિ;

તમ્હા સાહૂણં, વટ્ટમાણજોગેણ વવહારો (૧)

કોઈ પણ કાર્યમાં, આવીશ-નહિ આવું, આપીશ-નહિ આપું, જઇશ-નહિ જાઉં, વિં જ કારપૂર્વક (નિશ્ચયવાણી) બોલવું નહિ, કારણ કે :- આયુષ્યનો ભરોસો નથી, ક્ષણે ક્ષણે વિચારો બદલાયા કરે છે, અને કાર્યો પણ ઘણા વિઘ્નવાળાં છે, માટે સાધુઓએ 'વર્તમાન યોગ' (જેવો સમય) એમ બોલી વ્યવહાર ચલાવવો.

(૧૦૨) ગૃહસ્થને આવો, જાઓ, બેસો એમ કહેવાય નહિ, પક્ષીને ઉડાડાય નહિ, જાનવરને કઢાય નહિ (૬૦ વૈં)

(૧૦૩) દેશાટન, વ્યાપાર, ઉદ્દઘાટન આદિ સંસારી બાબતો માટે સાધુઓએ મુહૂર્ત જોવાં નહિ.

(૧૦૪) જ્ઞાનપૂજા કરનારને જ્ઞાનની પૂજા કરવાનો નિષેધ કરી ગુરુપૂજા કરાવવી નહિ, નહિ તો નિષેધ કરનારને જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બંધાય.

(૧૦૫) સાધુ-સાધ્વીએ પોતાની પાસે રહેલ-બામ, ઓઘાની જુની દશી-વિ. કોઈ પણ વસ્તુ ગૃહસ્થને આપવાનો વ્યવહાર રાખવો નહિ, તેમાં પણ ગુરુદ્રવ્યથી લાવેલી તેમ જ ધર્મલાભ આપેલી વસ્તુ ગૃહસ્થને ન અપાય તે લક્ષમાં રાખવું, અન્યથા આપનાર અને લેનાર બંને દોષના ભાગી બને.

(૧૦૬) દેરાસરમાં ભમતી હોય તો ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપ્યા પછી જ ચૈત્યવંદન કરવું, ચૈત્યવંદન કરતાં વચ્ચે કોઈને પચ્ચક્રખાણ આપવું નહિ અને પોતે પણ ચૈત્યવંદન કરતાં વચ્ચે પચ્ચક્રખાણ લેવું નહિ.

(૧૦૭) કોઈને આડ ન પડે તેવી રીતે આપણે સ્તુતિ-ચૈત્યવંદન કરવું જોઈએ, પરંતુ આપણે સ્તુતિ-ચૈત્યવંદન કરતા હોઈએ ત્યારે બીજો કોઈ આપણને આડ પાડે તો આપણે કંઈ પણ બોલવું નહિ. અને મનથી જરા પણ દુર્ભાવ ન થવા દેવો, અને આડ પડે તે વખતે આંખો બંધ કરી હૃદયમાં ભગવાનને ધારણ કરી સ્તુતિ-ચૈત્યવંદનમાં લીનજ બની રહેવું-પણ ધ્યાન તોડવું નહિ.

(૧૦૮) સાધુ અને સ્ત્રી વચ્ચે બે પુરૂષ હોય ત્યાં સુધી સંઘટ્ટાનો દોષ સાધુને લાગે, ત્રણ પુરુષથી સંઘટ્ટાનો દોષ સાધુને લાગે નહિ. તેવી રીતે સાધ્વી અને પુરૂષ વચ્ચે બે સ્ત્રી હોય ત્યાં સુધી સંઘટ્ટાનો દોષ સાધ્વીને લાગે, ત્રણ સ્ત્રીથી સંઘટ્ટાનો દોષ સાધ્વીને લાગે નહિ.

(૧૦૯) દેરાસરમાં મેલ ઉતારાય નહિ, ખણાય નહિ, પરસેવો લુછાય નહિ, કપડાની ટાપટીપ થાય નહિ, આડુંઅવળું જોવાય નહિ, અને કાંબળીની ઘડી પણ કરાય નહિ.

(૧૧૦) પૂજામાં વાજા સાથે સ્પેશીયલ બોલવું યોગ્ય નથી, વાયુકાય આદિની વિરાધના થતી હોવાથી.

(૧૧૧) દેરાસરમાં ચૈત્યવંદન કરતાં જિનમુદ્રા યોગમુદ્રા અને મુક્તાશુક્તિમુદ્રા આ ત્રણ મુદ્રાઓ સાચવવી જોઈએ, બીજી નવ ત્રિકો ચૈં ભાં માંથી જોઈ લેવી.

જિનમુદ્રા - બે પગની વચ્ચે આગળ ચાર આંગળ અને પાછળ ચાર આંગળથી કંઈક ઓછું અંતર રાખવું.

આ મુદ્રાથી-ખમાસમણ, ઇરિયાવહિ, તસ્સઉત્તરિ, અન્નત્થ, લોગસ્સ, અરિહંતચેઇઆણં, કાઉસ્સગ્ગ, નમોહંત્ અને સ્તુતિ બોલાય.

યોગમુદ્રા - બે જાનુ ભૂમિ ઉપર સ્થાપન કરી (જીવાભિગમે જમણો જાનુ ભૂમિ ઉપર સ્થાપન કરી અને ડાબો જાનુ ઊભો રાખી, જ્ઞાતાસૂત્રે-પર્યકાસને બેસી, તેમજ ખાસ ઇન્દ્ર માટે-કલ્પસૂત્રે-જમણો જાનુ ભૂમિ ઉપર સ્થાપન કરી અને ડાબો જાનુ પૃથ્વીથી થોડો અદ્ધર રાખી) કમળના ડોડાની જેમ બંને હાથની કોણીઓ પેટ ઉપર રાખી બંને હાથની આંગળીઓ પરસ્પર અંતરિત કરવી પરંતુ તેમાં જમણા હાથનો અંગુઠો ઉપર આવવો જોઈએ.

આ મુદ્રાથી-ચૈત્યવંદન, જંકિંચિ, નમુત્થુણં, ખમાસમણ, નમોહંત્, સ્તવન, અને જયવીરારાયની છેલ્લી ત્રણ ગાથા બોલાય.

મુક્તાશુક્તિ મુદ્રા - બંને જાનુ યોગમુદ્રાની માફક રાખી કમળના ડોડાની જેમ બંને હાથની કોણીઓ પેટ ઉપર રાખી બંને હાથના પંજા (હથેલીઓ) છીપની માફક વચ્ચેથી ઉન્નત રાખી આંગળીઓ પરસ્પર અંતરિત કર્યા વિના સામ-સામી ભેગી કરી લલાટ પાસે અંજલી રાખવી.

સ્ત્રીઓએ સ્તનાદિક અવયવો જેમ પ્રગટ ન દેખાય તેમ મુદ્રા કરવી, એટલા જ માટે સ્ત્રીઓને ઊંચા-લલાટ દેશે હાથ લગાડવા કહ્યા નથી.

આ મુદ્રાથી-જાવંતિ, જાવંત અને જયવીરારાયની પહેલી બે ગાથા બોલાય.

(૧૧૨) સન્નાતો આગતો ચરમપોરિસિં જાણિઊણ ઓગાઢં;

પડિલેહણમપ્પત્તં નાઊણ કરેઇ સજ્જાયં (૬૨૬)

સ્થંડિલથી આવીને ચોથો પહોર થઈ ગયો જાણીને પડિલેહણ શરૂ કરે, ચોથા પહોરની વાર હોય તો સ્વાધ્યાય કરે (ઓં નિં)

(૧૧૩) દાંડી અને દશીઓ મળીને રજોહરણ બત્રીસ આંગળનો જોઈએ. અને મુહપત્તિ એક બાજુ કીનારીવાળી તથા એક વેંત અને ચાર આંગળ સમચોરસ જોઈએ.

(૧૧૪) કોઈ પણ વસ્તુ લેતાં અને મુક્તાં ચક્ષુથી દેખી ઓઘો અથવા ચરવળીથી પૂજીને પછી લેવી અને મૂકવી.

(૧૧૫) જત્ય ય ગોયમ પંચણહ, કહવિ સૂણાણ ઇક્કમવિ હુજજા;

તં ગચ્છં તિવિહેણં, વોસિરિય વઇજજ અન્નત્ય (૧૦૧)

હે ગૌતમ! યુલો, ઘંટી, ખંડણી, સાવરણી, અને પાણીયાડું આ પાંચ વધસ્થાનમાંથી કોઈ પણ એક વધસ્થાન જે ગચ્છમાં હોય તે ગચ્છને ત્રિવિધેન વોસિરાવીને બીજા સુવિહિત ગચ્છમાં સાધુ જાય. (ગચ્છા૦)

(૧૧૬) પંચસૂના ગૃહસ્થસ્ય, યુલ્લી પેષણ્યુપસ્કર;

કંડની વારિકુંભશ્ય, બધ્યતે યાસ્તુ વાહયન્ (૧)

ગૃહસ્થને ત્યાં (૧) યુલો (૨) ઘંટી (૩) ખંડણી (૪) સાવરણી (૫) પાણીયાડું આ પાંચ વધસ્થાન હોય છે, તેને ચલાવતાં જીવ કર્મથી બંધાય છે.

(૧૧૭) ખજજુરીપત્તમુંજેણ, જો પમજજે ઉવસ્સયં;

નો દયા તસ્ય જવેસુ, સમ્મં જાણાહિ ગોયમા! (ગચ્છા૦ ૭૬)

ભગવાન મહાવીર ગૌતમસ્વામીને કહે છે કે હે ગૌતમ! જે સાધુ-સાધ્વી મુંજ કે ખજુરીની સાવરણીથી ઉપાશ્રયમાં કાજો લે છે, તે સાધુ-સાધ્વીઓને જીવો ઉપર દયા નથી એમ તું જાણ.

(૧૧૮) માત્રાની કુંડી પૂજવા ઉનનીજ ચરવળી ખાસ જુદી રાખવી, છાંટાની ચરવલી કડક હોવાથી જીવહિંસા થવાનો સંભવ છે.

માત્રાની કુંડી દરેકે જુદી રાખવી કારણ કે :- એક જ કુંડી હોય તો વારંવાર વપરાતી કુંડી સુકાતી ન હોવાથી સમુચ્છિમ જીવો ઉત્પન્ન થાય.

તેમ જ દરેકે જુદી કુંડી રાખેલી હોય તો પણ વર્ષાદ આદિના ટાઇમમાં કુંડી બે ઘડીમાં સંપૂર્ણ સુકાતી નથી. માટે તેમાં થોડી રેતી નાખી હલાવીને પછી જ મુકવી.

હવે કુંડી મુકવાની જગ્યા પણ પત્થરવાળી હોય તો ત્યાં ઇંટ મુકી અથવા રેતીનો ઢગલો કરી તેના ઉપર કુંડી મુકવી, નહિ તો કીનારી ન સુકાવાથી તેમજ પત્થર ઉપર માત્રાનો છાંટો પડ્યો રહેવાથી જીવોની ઉત્પત્તિ થાય.

કુંડી નીચે વસ્ત્ર ન મુકવું, કારણ કે :- વસ્ત્રની નીચે જીવો પેસી જાય, અને કુંડી મુક્તાં મરી પણ જાય.

(૧૧૯) બળખા, થુક, શ્લેષ્મ આદિના માટે ખેળીયું ખાસ રાખવું અને ખાસ ઉપયોગ કરવો, પરંતુ જ્યાં ત્યાં થુકવું નહિ, જો જ્યાં ત્યાં થુકવામાં આવે તો અંતર્મુહૂર્ત પછી સમુચ્છિમ મનુષ્યો અને બેઇન્દ્રિય જીવોની ઉત્પત્તિ અને નાશનો પ્રસંગ આવે, અને મક્રુપિ વગેરે ચાંટીને મરી પણ જાય.

(૧૨૦) ૪૮ મિનિટને મુહૂર્ત કહેવાય, અને બે સમયથી માંડીને ૪૮ મિનિટમાં એક સમય ઓછો હોય ત્યાં સુધી તેને અંતર્મુહૂર્ત કહેવાય.

(૧૨૧) પગલુછણીયા ઉપર પગ ઘસાય નહિ તથા તેના ઉપર ચલાય પણ નહિ, તેમ જ ચટ્ટાઈનો પણ ઉપયોગ કરાય નહિ. (૬૦ વૈ૦)

(૧૨૨) ખાંસી, છીંક, બગાસું, આદિ આવે ત્યારે મુખ આગળ મુહપત્તિ કે વસ્ત્ર રાખવું જોઈએ, જેથી વાયુકાય અને ત્રસકાય આદિ જીવોની વિરાધના થતી અટકી જાય.

(૧૨૩) ચકલીઓ જીવડાં ખાય અને પછી પાણીમાં ચાંચ નાખી પાણી પીએ, તેથી પાણી અકલ્પ્ય બનવાનો સંભવ છે, માટે

ઠંડુ કરવામાં આવતા પાણી ઉપર વસ્ત્ર ઢાંકવું યોગ્ય છે.

બપોરે પડિલેહણ કર્યા પછી પાણી ગળવું જોઈએ, પાણી ગળીને તરત જ ગલણું નીચોવવું નહી પરંતુ છાયામાં સુકવી દેવું. (ચુનો નાખવાનું પાણી પણ ગળવું જ જોઈએ.)

(૧૨૪) બહુ મહોટા અવાજે હસવું અને દાંતથી ચાવીને નખ તોડવા આ કુટેવ છે, તેથી તે કુટેવને છોડી દેવી.

(૧૨૫) રાત્રે દોરી બાંધી રાખવી નહિ, ગૃહસ્થોએ બાંધેલી હોય તો તે દોરી ઉપર રાત્રે કપડાં નાખવાં નહિ, તેમ તેના ઉપરથી લેવાં પણ નહિ.

(૧૨૬) સૂર્યોદય પહેલા અને સૂર્યાસ્ત પછી દહેરાસર જવાય નહી.

(૧૨૭) સૂર્યાસ્ત પછી અને સૂર્યોદય પહેલા, તથા વાડામાં સ્થંડીલ બનતાં સુધી જવું નહિ (જવાય તો પ્રાયશ્ચિત્ત લઈ લેવું.)

(૧૨૮) એમેવ પાસવણે બારસ ચઉવીસઇં તુ પેહિત્તા;

કાલસ્સવિ તિન્નિભવે સૂરો અત્યમુવયાઇ (૬૩૪)

જઈ પુણ નિવ્વાઘાઓ આવાસં તો કરેંતિ સવ્વેવિ;

સડ્ઢાઈ કહણ વાઘાયતાએ પચ્છા ગુરૂ ઠંતિ (૬૩૫)

સ્થંડિલ અને માત્રુ પરઠવવા માટે ચોવીસ ભૂમિ અને કાલ ગ્રહણની ત્રણ ભૂમિનું પરિલેહણ સૂર્યાસ્ત સુધીમાં કરી લેવું, હવે સૂર્યાસ્ત પછીનું કર્તવ્ય બતાવતાં કહે છે કે :- ગુરૂ મહારાજ વ્યાઘાત વિનાના હોય તો સર્વ જણ માંડલીમાં પ્રતિક્રમણ કરે, પરંતુ શ્રાવકને ધર્મનું કથન કરવા વડે ગુરૂ મહારાજ વ્યાઘાતવાળા હોય તો ગુરૂ મહારાજ પાછળથી માંડલીમાં આવી પ્રતિક્રમણ કરે (ઓં નિં)

(૧૨૮) અપવાદ કારણે દેવસિ-પદ્મિ-ચોમાસિ અને સંવચ્છરી પ્રતિક્રમણ દિવસના બાર વાગ્યાથી રાત્રિના બાર વાગ્યા સુધી થાય.

(૧૩૦) સંવચ્છરીનો અટ્ટમ, ચોમાસીનો છટ્ટ, અને પદ્મિનો ચોથભક્ત (ઉપવાસ) કરવો જોઈએ, શક્તિ ન હોય તો આયંબિલ આદિ કરીને પણ આગળ અથવા પાછળ તપ પુરો કરી આપવો જોઈએ, નહિ તો આજ્ઞાભંગ દોષ લાગે (કલ્પ)

(૧૩૧) સાયં સયં ગોસદ્ધં, તિન્નેવ સયા હવન્તિ પદ્મિન્ને;

પંચસયા ચઉમાસે, અટ્ટસહસ્સં ચ વરિસંમિ (૧)

પહેલા અને છેલ્લા તીર્થકરના દરેક સાધુઓને આખા દિવસમાં દોષ લાગે કે ન લાગે તો પણ સાંજે પ્રતિક્રમણમાં ૧૦૦ શ્વાસોશ્વાસ (ચાર લોગસ, ચંદેસુનિમ્મલયરા સુધી)ના કાઉસ્સગ્ગનું પ્રાયશ્ચિત્ત દરરોજ કરવાનું, તેવી રીતે દરરોજ રાત્રિના પ્રતિક્રમણમાં ૫૦ શ્વાસોશ્વાસ, દર પખવાડિયે પદ્મિપ્રતિક્રમણમાં ૩૦૦ શ્વાસોશ્વાસ, દર ચોમાસિએ ચોમાસિ પ્રતિક્રમણમાં ૫૦૦ શ્વાસોશ્વાસ, અને દર વર્ષે સંવચ્છરી પ્રતિક્રમણમાં ૧૦૦૮ શ્વાસોશ્વાસના કાઉસ્સગ્ગનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

(૧૩૨) ચાલુ પ્રતિક્રમણમાં માત્રુ કરવા જનારે અતિચાર, પદ્મિસૂત્ર, સ્તવન વિં જે કોઈ પણ સૂત્ર અધુરાં રહ્યાં હોય તે બધાય સૂત્રો મનમાં બોલી જવાં જોઈએ, ન બોલવામાં આવે તો પ્રતિક્રમણ અધુરું રહે.

(૧૩૩) પ્રતિક્રમણ ઠાયા પછીથી ત્રણ સ્તુતિ (નમોસ્તુ વિશાલલોચન) સુધી માત્રુ કરવા ન જવું પડે તેનો ઉપયોગ રાખી માત્રાની શંકાનું નિવારણ પ્રથમથી જ કરી લેવું અથવા પાણી ઓછું પીવું.

(૧૩૪) સાધુઓએ શ્રાવિકાઓને અને સાધ્વીઓએ શ્રાવકોને પ્રતિક્રમણ કરાવવું તે વ્યવહારનું ઉલ્લંઘન કરનાર છે, ભવિષ્યમાં અનર્થ કરનાર છે, આત્મગુણ ઘાતક છે, ઉન્માર્ગ પ્રવર્તક છે, માટે તેનાથી દૂર રહેવું.

(૧૩૫) સાંજે પ્રતિક્રમણ કર્યા પછી સ્વાધ્યાય અથવા ધ્યાન કરવું.

(૧૩૬) સૂર્યની ગેરહાજરી જ્યાં સુધી હોય ત્યાં સુધી તો અવશ્ય દંડાસણથી ભૂમિ બરોબર પૂજીને જ પગલાં મૂકવાં જોઈએ, સૂર્યની હાજરીમાં પણ જ્યાં સુધી અંધારું હોય ત્યાં સુધી દંડાસણથી ભૂમિ પૂજીને જ ચાલવું જોઈએ.

(૧૩૭) દંડાસણની સોટી નરમ રાખવાથી કાજો લેતાં દંડાસણ વળી જાય, તેથી કાજો બરાબર લઈ શકાય નહિ, ચાલતાં પણ સારી રીતે ભૂમિ પૂજાય નહિ, માટે સોટી કડક રાખવી.

(૧૩૮) છ ઘડી રાત્રિ ગયા બાદ સંથારા પોરિસિ ભણાવવી અને એક પહોર રાત્રિ ગયા પછી નમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ કરી નિદ્રા લેવી.

(૧૩૯) અણુજાણહ સંથારં, બાહુવહાણેણં વામપાસેણં;

કુક્કુડીપાયપસારેણં, અતરંત પમજજએ ભૂમિં (૨૦૫)

હે ભગવંત! છ ઘડી રાત્રિ ગઈ છે, માટે સંથારો કરવાની આજ્ઞા આપો, વળી ડાબા હાથનું ઓશિકું અને ડાબા પડખે ઉંઘવું, ડાબા પડખે ઉંઘતાં વડીલો સામે પુંઠ ન થાય તે ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું, તેમ જ કુક્કુડીની જેમ ટુંટીયું વાળીને પગ રાખવા, પરંતુ તેવી રીતે પગ રાખવાને સમર્થ ન હોય તો ભૂમિનું પ્રમાર્જન કરીને પગ લાંબા કરે (ઓં નિં)

(૧૪૦) સંકોએ સંડાસં ઉવ્વદ્દંતે ચ કાયપરિલેહા;

દવ્વાઈ ઉવઓગં ષિસ્સાસ નિરુભણાલોયં (૨૦૬)

પગ સંકોચવા કે પહોળા કરવા હોય તથા પડખું ફેરવવું હોય ત્યારે સાંધાઓ, શરીર તથા ભૂમિનું પ્રમાર્જન કરે, અને જાગ્રત થાય ત્યારે દ્રવ્યાદિનો ઉપયોગ મૂકે યથા-દ્રવ્યથી દીક્ષિત કે ગૃહસ્થ, ક્ષેત્રથી મેડા ઉપર કે ભોંયતળીએ, કાળથી રાત્રિ કે દિવસ, ભાવથી માત્રાદિથી પીડિત કે નહિ, એમ વિચાર કરવા છતાં ઊંઘ ન ઉડે તો શ્વાસને રોકવા નાસિકા દ્વ પકડે, ત્યાર બાદ નિદ્રા ગયે છતે દ્વારનું નિરીક્ષણ કરે (ઓં નિં)

(૧૪૧) રાત્રે દીવો રાખવાથી ત્રસ તથા સ્થાવર જીવોનો કચ્ચરઘાણ નીકળે છે, માટે ડંડાસણ રૂપી દીવાનો ઉપયોગ કરી ધીમે ધીમે ચાલવામાં આવે તો દીવાની જરૂર પડે નહિ.

અંધ માણસો વગર દીવે વગર આંખે ગામમાં ફરે છે, તે કેવી રીતે ફરતા હશે?

આપણને પણ ચારિત્ર પ્રત્યે સાચો પ્રેમ જાગે તો દીવા વિના પણ કામ ચલાવી શકાય.

અથવા સંથારાની જગ્યા બદલી નાખવી (સંથારો દ્વાર પાસે રાખવો) જેથી થાંભલા આડા આવે નહિ, અને દરવાજો શોધવા માટે ફાંફા પણ મારવાં પડે નહિ.

(૧૪૨) અવિહિ કયા વરમ કયં, અસૂયવયણં વયંતિ સમયન્નુ;

પાયચ્છિત્તં જમ્હા અકએ, ગુરુયં કએ લહુ યં (૧)

‘અવિધિથી કરવું તેના કરતાં ન કરવું સારું’ આ ઉત્સૂત્ર વચન છે, કારણ કે :- સર્વથા ન કરનારને મોટો દોષ છે. મહાન હાની છે અને અવિધિથી કરનારને અલ્પદોષ (અલ્પ પ્રાયચ્ચિત્ત) છે, અલ્પહાનિ છે.

(૧૪૩) તીર્થોચ્છેદ ભિયા હન્ત? અશુદ્ધસ્યૈવ યાદરે;

સૂત્રક્રિયાવિલોપ: સ્યાદ્, ગતાનુગતિક્ત્વત: (૧૩)

માર્ગનો લોપ થઈ જવાના ભયથી અશુદ્ધ જ ક્રિયા ચલાવવામાં આવે તો પરંપરાએ સૂત્રાનુસારિ ક્રિયાનો લોપ થઈ જાય, માટે વિધિનો આદર કરવો અને શક્ય હોય ત્યાં અવિધિને દૂર કરવી.

વળી જ્યાં અશક્ય હોય ત્યાં પણ અવિધિ દૂર કરવાનું લક્ષ રાખવું પરંતુ માર્ગ લોપ થઈ જવાના ખોટા ભયથી અશુદ્ધક્રિયા ચલાવવાની ખોટી હિંમત કરવી નહિ. (અ૦ સા૦ સદનુષ્ઠાન)

(૧૪૪) જૈનશાસનમાં કેટલું કર્યું તેની કિંમત ઓછી છે, પરંતુ કેવી રીતે કર્યું તેની કિંમત વધારે છે. આગળ વધતાં કેવી રીતે કર્યું તેની જેટલી કિંમત છે તેના કરતાં સરવાળે કેટલું વધ્યું તેની કિંમત વધારે છે.

(૧૪૫) પોતાની દ્રવ્ય ક્રિયા વખાણવી નહિ, પરંતુ ભાવક્રિયા જ વખાણવી, બીજાની દ્રવ્ય ક્રિયા વખોડવી નહિ, પરંતુ અંતરમાં વખાણવી અને તેને આગળ વધારવા ભાવક્રિયા સમજાવવી.

(૧૪૬) બીજા ધર્મ ન પામે તેનો વાંધો નહિ, પરંતુ આપણા નિમિત્તે દેવ-ગુરૂ અને ધર્મની હેલના (નિન્દા) થાય કે બીજા લોકો અધર્મ પામે, તેવું વર્તનતો મન-વચન અને કાયાથી નજ કરવું.

સાધુ કાળધર્મ વિધિ

સાધુ-સાધ્વી કાળ કરે કે તરત જ મૃતકના માથાની જગ્યાએ જમીનમાં લોઢાની ખીલી મારવી.

કાળ કર્યા પહેલા સંચારાની ઉપધિ હોય તે દૂર લઈ લેવી પરંતુ જીવ જાય ત્યાં સુધી રહી ગઈ હોય તો અચિત્ત પાણી હોય તો શ્રાવક પાસે ભીજાવી નંખાવવી, ગરમ વસ્ત્રોને ગોમૂત્ર છાંટી શુદ્ધ કરાવવા, અચિત્ત પાણી ન હોય તો સુતરાઉ વસ્ત્રોને પણ ગોમૂત્ર છાંટે તો પણ ચાલે, મૃતક લઈ ગયા પછી જીર્ણ પાત્ર-કાયલી-વસ્ત્રો આદિ પરઠવી દેવાં, દરેક સાધુએ ગોમૂત્રમાં ઓઘાની બે-ચાર દશીઓ બોળવી.

રાત્રે કાળ કર્યો હોય અને બીજા સાધુઓને પ્રતિક્રમણ આદિ કરવાનું હોય તો સ્થાપનાજી લઈને બીજે સ્થાને અથવા તે સ્થાને મનમાં કરવું અને કોઈના પણ સ્થાપનાજી મૃતક પાસે રાખવા નહિ.

જીવ જાય ત્યારે તરત આચાર્યાદિ પદવીવાળા હોય તો (અથવા માંડવી બનાવવાની હોય તો) તેમના શરીરને અડેલા શ્રાવકો પલાંઠી વાળે, અને સામાન્ય સાધુ હોય તો (અથવા માંડવી બનાવવાની ન હોય તો) પલાંઠી વાળવાની જરૂર નહિ, કારણ કે તેમના શરીરને ઠાઠડીમાં પધરાવવાનું હોવાથી.

સાધુ યોગ્ય :- વડીલ સાધુ મૃતક પાસે આવી ‘વાસક્ષેપ’ હાથમાં લઈને બોલે-કોટીગણ, ચાન્દ્રકુલ, વયરીશાખા, આચાર્ય શ્રી...ઉપાધ્યાય શ્રી...પન્ચાસ શ્રી...સ્થવિર શ્રી...મહત્તરા શ્રી... અમુકના શિષ્ય-શિષ્યા... મહાપારિટ્ટઠાવણીઅ વોસિરણાત્યં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં, અન્નત્થ૦ એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ૦ પારી, પ્રગટ નવકાર કહી ત્રણવાર વોસિરે કહેતાં ત્રણવાર વાસક્ષેપ નાખવો.

શ્રાવક યોગ્ય :- જો રાત્રે મૃતક રાખવાનું હોય તો મૃતકના માથાની નીચે જમીન કે થાંભલે ખીલી મારવી અને નિર્ભય માણસે જાગવું પણ સુવું નહિ.

પ્રથમ દાઢી મુખ અને મસ્તકના કેશ કાઢી નખાવે, પછી હાથની છેલ્લી આંગલીના ટેરવાનો છેદ કરે, પછી હાથ-પગની આંગળીઓને ઘોળા સુતરથી બંધ કરે, પછી કથરોટમાં બેસાડીને કાચા પાણીથી સ્નાન કરાવે, પછી નવાં વસ્ત્રોથી શરીર લુંછીને કેસર-સુખડ-બરાસથી વિલેપન કરી નવાં વસ્ત્રો પહેરાવે-પ્રથમનો ઓઘો લઈ લેવો, સાધુને ચોલપટ્ટો પહેરાવી કંદોરો બાંધે, કપડાને કેશરથી અવળા પાંચ સાથીઆ કરી ઓઢાડે, બીજાં કપડાંને કેશરના છાંટા નાખવા, નનામી ઉપર ઉત્તરપટ્ટો પાથરવો, અને તેના વચલા ભાગમાં આટાનો એક અવળો સાથીઓ કરવો, અને માંડવી હોય તો બેઠકે અવળો સાથીઓ કરવો.

સાધ્વી હોય તો નીચેના વસ્ત્રો સિવાયના ઉપરના ભાગનાં વસ્ત્રોને કેશરના અવળા પાંચ સાથીઆ કરવા, તેમજ સર્વવસ્ત્રોને કેશરના છાંટા નાખવા.

ચાર આંગળ પહોળો પાટો કેડે બાંધવો, પછી નાવના આકારે ચૌદ પડનો લંગોટ પહેરાવે, નાવના આકારે ન હોય તો ચૌદ પડ કરી લંગોટ પહેરાવે, પછી નાનો લેંઘો જાંઘ સુધીનો પહેરાવે, પછી લાંબો લેંઘો પગના કાંડા સુધીનો પહેરાવી કેડે દોરો બાંધીને, એક સાડો ઢીંચણથી નીચે અને પગના કાંડાથી ઉપર સુધીનો પહેરાવે, તેના ઉપર બીજો સાડો પગના કાંડા સુધી પહેરાવી દોરીથી બાંધવો, પછી કંચવાની જગ્યાએ વસ્ત્રનો પાટો વીંટી ત્રણ કંચવા પહેરાવી એક કપડો ઓઢાડે, પછી સુવાડીને બીજો કપડો ઓઢાડે, અને જમીન પર સુવાડે ત્યાં પણ માથાની જગ્યાએ જમીનમાં ખીલો ઠોકે, પછી મૃતકની

જમણી બાજુએ ચરવળી તથા મુહપત્તિ મૂકે અને ડાબી બાજુએ ઝોળીની અંદર ખંડિત પાત્રામાં એક લાડુ મૂકે.

પછી જે વખતે કાળ કર્યો હોય તે વખતનું કયું નક્ષત્ર હતું તે જોવું. (અથવા બ્રાહ્મણને પૂછવું.) રોહિણી વિશાખા પુનર્વસુ અને ત્રણ ઉત્તરા એ છ નક્ષત્રમાં ડાબનાં બે પુતળાં કરવાં, જ્યેષ્ઠા આર્દ્રા સ્વાતિ શતભિષા ભરણી અશ્લેષા અને અભિજિત આ સાત નક્ષત્રમાં પુતળાં કરવાં નહિ, બાકીનાં ૧૫ નક્ષત્રમાં એકેક પુતળું કરવું, તે પુતળાંના જમણા હાથમાં ચરવળી તથા મુહપત્તિ આપવી, તથા ડાબા હાથની ઝોળીમાં ભાંગેલું પાત્ર લાડુ સહિત મૂકવું, જો બે પુતળાં હોય તો બંનેને તે પ્રમાણે આપવું, પછી પુતળાં આદિ બધી વસ્તુ મૃતકની પાસે મૂકવી, પછી સારો મજબુત ત્રીજો કપડો હોય તે પાથરીને તેની અંદર બધી વસ્તુઓ સહિત મૃતકને સુવાડીને કપડાના બધા છેડા વીંટાવી દે.

ગૃહસ્થ મૃતકને લઈ જાય ત્યારે બીજી વાર વાસક્ષેપ નાખવો, ઉપાશ્રયમાંથી મૃતક બહાર કાઢે ત્યારે પ્રથમ પગ કાઢે, કોઈએ રોવું નહિ. પણ 'જય જય નંદા-જય જય ભદ્ર' એમ બોલવું અને આગળ બદામો નાણું વિં ઉપાશ્રયથી સ્મશાન સુધી શ્રાવકો ઉછાળે, વાંસડાને ચિરાવી માંહે સરાવલાં ઘાલી દીવા-ધૂપ કરવા, શોક સહિત વાજતે ગાજતે મસાણે જઈ શુદ્ધ કરેલ જમીન ઉપર સુખડ વિંની ચિતા કરી માંડવી પધરાવે, ગામ તરફ મસ્તક રાખે, અગ્નિ સંસ્કાર કરી, રક્ષા યોગ્ય સ્થાને પરઠવે, પવિત્ર થઈ ગુરુ પાસે આવી સંતિકરં કે લઘુશાન્તિ અથવા બૃહસ્પાન્તિ સાંભળી અનિત્યતાનો ઉપદેશ સાંભળી અટ્ટઠાઈ મહોત્સવ કરે.

સામાનની યાદી :- લાડવાના ડોઘલા, દીવીઓ વાંસની ૪. વાટકા ૪. દેવતા. અને કંદુપ શે.-૨. સુતર શે.-૨૦. બદામ શે.-૧૦. ટોપરાં મણ ૦૥ પુંજણીઓ ૨. સાજમાં સામાન વાંસ ૨. ખપાટીઆં ને છાંણાં ૧૫. ખોડા ઢોરની ગાડી. બરાસ તો-૦૧. કેશર તો-૦૧. વાસક્ષેપ તો-૦૧. સોના રૂપાનાં ફુલ. બળતણ, ઘી, છૂટા પૈસા રૂ. પના તાસ. દેઘડો. બાજરી મણ ૫. સુખડ રાળ શે.-૨. ગુલાલ શે.-૫. નાડું શે.-૧.

અવળા દેવવંદન :- મૃતક લઈ ગયા પછી આખા મકાનમાં ગોમૂત્ર છાંટવું અને સંથારાની જગ્યા સોનાવણી કરેલ અચિત પાણીથી ધોઈ નાખવી, મૃતકે જ્યાં જીવ છોડ્યો હોય ત્યાં લોટનો અવળો સાથીઓ કરવો. પછી કાળ કરેલના શિષ્ય અથવા લઘુપર્યાયવાળા સાધુ અવળો વેષ પહેરે અને ઓઘો જમણા હાથમાં રાખી અવળો કાજો દ્વારથી આસન તરફ લે. કાજમાં લોટનો સાથીઓ લઈ લેવો પછી કાજના ઈરિયાવહી કરી અવળા દેવ વાંદવા.

પ્રથમ કલ્લાણકંદની એક થોય પછી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ, અન્નત્થં અરિહંત ચેઈઆણં જયવીયરાયં ઉવસગ્ગહરં નમોહંત્તં જાવંતં ખમાં જાવંતિં નમુત્થુણં જંકિંચિં પાર્શ્વનાથનું ચૈત્યવંદનં ખમાં લોગસ્સં એક લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગં અન્નત્થં તસ્સઉતરીં ઈરિયાવહીં ખમાં અવિધિ આશાતનાં

સવળા દેવવંદન :- સવળો વેષ પહેરીને કાજો લેવા સંબંધી ઈરિયાવહી કરવા, પછી સર્વ સાધુ સાધ્વી કપડો ચોલપટ્ટો મુહપત્તિ ઓઘાની એક દશી અને કંદોરાનો છેડો સોનાવણી અથવા ગોમૂત્રમાં બોળે, પછી ચૌમુખ બિંબ જ્યાં પધરાવવાના હોય ત્યાં કંકુ અને ચોખાના પાંચ સાથીઆ સવળા કરે, ધૂપ-દીપ કરે, પછી સંઘ સમક્ષ આઠ થુઈએ સવળા દેવ વાંદે, તેમાં સર્વ ઠેકાણે પાર્શ્વનાથનાં ચૈત્યવંદનો સંસારદાવા અને સ્નાતસ્થાની સ્તુતિઓ અને અજિતશાન્તિ સ્તવન રાગ કાઢ્યા વિના કહે. દેવ વાંદ્યા પછી ખમાં ઇચ્છાં સંભં ભં ક્ષુદ્રોપદ્રવ ઓહંકાવણત્થં કાઉસ્સગ્ગ કરં? ઇચ્છં, ક્ષુદ્રો કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં, અન્નત્થં ચાર લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ સાગરવરગંભીરા સુધી કરી એક જણ પારી નમોહંત્તં સર્વેયક્ષાંબિકાં અને બૃહસ્પાન્તિ કહે. પછી સર્વ પારે, પછી લોગસ્સં અવિધિ આશાતનાં પછી પરસ્પર વંદન.

બહાર ગામથી સ્વ સમાચારીવાળા સાધુ કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર આવે તો ચતુર્વિધસંઘ સવળા દેવ વાંદે, સાધ્વીના સમાચાર આવે તો સાધ્વી અને શ્રાવિકાઓ દેવ વાંદે.